

ב"ה

אין ליכט

פון תורה

ספר

לזית חן

פירוש על תהלים

מהגאון מווילנא

בלשון הקודש

ואידיש

66

הוצאת אמונה

ברוקלין נוא יארק,

שנת תשל"ז לפ"ק

ס פ ר

גן בשמים

ביאור על מגילת שיר השירים מהנאון
רבינו אליהו ז"ל מוילנא. עם ביאור
חדש גן בשמים מפרד"ס הראשונים ואחרונים
חכמים ונבונים. כמלקט שבלים לקמתי ואספתי
שרשים וענפים נצנים ופרחים. והוספתי נופך
בשמים משלי להבין במקרא ובדברי חז"ל בדרך
קצרה. בנתיב ישרה. בשפה ברורה. וגם ביאור
על שמונה שירים מספר תהלים ונקרא בשם
לוית חן.

מאתי שלמה ב"ר חיים חייקיל יאנאווסקי
מעיר זעלווא יע"א :

פיעטרקוב

ברפוס של הרבניוכי/מו"המרדכי צעדערבוים נ"י

שנת תרס"ח לפ"ק

СФЕРЪ ГАНЪ БЕСОМИМЪ.

т. в. Вазьавическій Садъ. (Комментарій къ книгѣ Пѣснь Пѣсней)

Соч. Соломона Яновскаго.

ПЕТРОВЪ. Типографія М. Цедербаума. 1908.

הסכמות הגאונים

בעה"י בא לפני הרב המופלג הדרשן

המופלג י"א מרזים וכו'

מהור"ר שלמה מגיד מישרים דק"ק
פיעטרקוב עם ספרו נן בשמים
על שה"ש . והנה ראיתי בו שמבאר
כל פסוק ופסוק ע"ד רמז בין אהבת
ישראל להקב"ה ועל קבלת התורה ועל
בנין מקדש ראשון ושני ועל בנין העתיד .
והנה דברים היולאים מן הלב נכנסין
אל הלב . וכבר איתמחי גברא שיפה
דורש ואיתמחי קמיע ספרו זאת נחמתי
על מגירת רות ועל אקדמות לזאת
הנני אומר שמהראוי לסייעו ולתמוכו

בכל מאי דאפשר למען שיוכל להביא לבית הדפוס את ספרו היקר . וגם אנכי
אקח את ספרו כשילא אי"ה מבית הדפוס .

ובעה"ח יוס' ה' פרשת שמות תרס"א לפ"ק פה רדאמסק :

צבי מאיר הכהן ראבינאוויץ חופ"ק הג"ל

גם אנכי ראיתי את הספר נן

בשמים בכתובים אלל הרב

מהור"ר שלמה נ"י . וגם שמעתי

מפיו דברים הנגזרים הראויים לאמרו

ולשמעם . כי טעמו לשבח . ולכן גם

אנכי אקח בל"ג ספר אחד כשילא

מבית הדפוס . ומזה רבה לסייעו

נהניא לאור את ספרו היקר .

באתי עה"ח ב"ג מרחשוון תרס"א :

מרדכי הלוי איש הורוויץ

גם

בעה"י בא לפני הרב המופלג הדרשן

י"א מו"ה שלמה מגיד

מישרים דק"ק פיעטרקוב עם ספרו

נן בשמים על שה"ש וראיתי בו

דברים נכונים דברים המושכין את לב

בני ישראל לאהבת הבורא . ומזה רבה

לסייעו להניא לאור מחשבתו הטובה .

וגם בלי נדר אקח ספר אחד כשילא

מבית הדפוס :

הקמן מאיר יחיאל הלוי

חופ"ק **אסמראווצע** יע"א

בכל מאי דאפשר למען שיוכל להביא לבית הדפוס את ספרו היקר . וגם אנכי
אקח את ספרו כשילא אי"ה מבית הדפוס .

ובעה"ח יוס' ה' פרשת שמות תרס"א לפ"ק פה רדאמסק :

צבי מאיר הכהן ראבינאוויץ חופ"ק הג"ל

בעה"י כאשר בא לפני הרב

מו"ה שלמה נ"י עם

ספרו נן בשמים על שה"ש . ואף

שאני מוטרד מאוד וראיתי בו רק מעט

מועיל . אבל ראיתי שהם דברים ישרים

ע"פ דרכי הראשונים נ"ע . ומזה רבה

לסייעו להניא מחשבתו הטובה לפועל .

באתי על החתום פה ק"ק פיעטרקוב

ב"ג מרחשוון תרס"ב לפ"ק :

שמוחה יאיר חונה פ"ק הג"ל

גם אני אקח בל"ג את ספרו של הרב המהר"ם שיח' בלאתו מביהד"פ . ואשלים כפי אשר יוסת עלי . פ"ק בעגדין ב' וירא תרם"ב לפ"ק : **ישבר בעריש** חונה פ"ק הג"ל כל פסוק ופסוק בטוב טעם ודעת . לכן באתי גם אני לבקש מאחב"י להיות להמחבר הג"ל לעזר ולסעד בכל מאי דאפשר למען שיוכל להוילא את מחשבתו הטובה לאור . וגם אנכי אקח את ספרו כשילא מביהד"פ . ובאתי על המתוס יוס' ד' דסליחות תרם"ב לפ"ק . פה קליביצק :

יעקב ראבענאוויץ הבהן חופ"ק הג"ל

בעזה"י גם אני אקח את הספר גן בשמים של הרב המהר"ם כחשך ילא הס' גן בשמים מבית הדפוס אקח גם כן ספר אחד מאת המהר"ם הג"ל . כי שמעתי מפיו דברים יקרים . ואשלים ממירו כפי אשר יוסת עלי . **בעזה"י** הרב המופלג הבצל דרשן המפואר מו"ה שלמה ב"ר חיים חייקל ג"י הראה לפני את ספרו גן בשמים על שוה"ש . וראיתי שנפלאות בו ידבר לבאר ולפרש כל פסוק ופסוק בדברי חן וחסד . כן שמעתי מפיו הרבה דברים נחמדים כי לו יד ושם באגדה לבאר ולפרש

בעזה"י גם אני אקח את הספר גן בשמים של הרב המהר"ם כחשך ילא הס' גן בשמים מבית הדפוס . ונתתי על זה מעות קדימה . ד' דסליחות תרם"א לפ"ק : **נחום** בן לאדוני חבי מו"ה דוד צבי ז"ל חופ"ק משענאטחוב יע"א

את דבריהם במליחות שונות להמשך את לב בני ישראל להאבות יחדך . לכן גם אנכי אי"ה אקח ספר לעת זאת הספר מביהד"פ במחיר אשר יוסת עליו . ואהי' מהמסויעים לדבר מלוה .

דברי הכותב למען כה"ת ה' ויהי י"ב טבת תרם"א לפ"ק :

שמואל שלמה ב"ר אברהם ג"י חונה פ"ק בעלכישוב

בעזה"י גם אני אקח בל"ג את
הספר **גן** בשמים כשלא
מביהד"פ מהרב החריף ובקי היקר וכו'
מו"ה שלמה כ"י ב"ר חיים הייקיל ז"ל
מ"מ דק"ק פיעטרכוב . ומזה גדולה
לעזור להרב המחבר כי איש יקר הוא
ומלא דבר ה' . וכבר אסידו עליו גדולי
ישראל שליט"א . בחתי עה"ח יוס' א'
ח"י שבט תרס"ב פה מינצק :

נאום **יחיאל מיכל** חופ"ק הכ"ל

כבורה בערס קין בל"ג ובכסף מלא
לתת מחירו . וישר כמו של המחבר בעד מפעלו לאשורו :

דברי המיחל לשלום אסורי התקוה לעת המקוה . פה ק"ק סקערנעוויץ יע"א .
ה' מקץ תרס"א לפ"ק . נאום **מנחם נחום** חוגה פק"ק הכ"ל .

גם אני אקח אי"ה **גם** אני אקח בל"ג
הס' גן בשמי' את הספר גן
כשלא מבית הדפוס בשמים מהרב
במחיר אשר יושב המחבר . בחתי על
עליו . בחתי עה"ח החתום **אליעזר**
יוס' ג' תולדות **דוד** בהרב הנדיק
תרס"א פה מושיץ: הקדוש מו"ה **הר"ר**
צבי יעקב זל"ל פה ק"ק
האב"ד דק"ק הכ"ל . ראדעשיץ :

גם אני אקח בל"ג חביב אחר מהרב
המחבר כ"י . בחתי עה"ח אור ליום
ב' דחנוכה תרס"א פה לוביטש :

העיר **בצלאל** בהרב הג' הלדק
מותרי"ד זל"ל חוגה פ"ק הכ"ל .
גם

מדי עבר פה הרב המגיד הדרשן
המופלג מו"ה שלמה כ"י חיון
וחקר משא מדברותיו בתוך ערת ישראל
בווארשא ופיעטרכוב יע"א . ובידו
מחברת הקודש אשר הולידו עשנותיו
לבאר ולפרש בנעם ד' ולבקר בהיכל
קודש הקדשים בשיר השירים . נעימות
דבריו במגילה עפה רחיתי כי נפלאות
ידבר ממחיקת דבש יפה . ומזה לסויעו
למען שיוכל להוליאם אל הפועל ולגמרם
כי ראויים הם למי שאמרם . ואי"ה

כאשר ילא הספר מבית הדפוס אקחהו
לתת מחירו . וישר כמו של המחבר בעד מפעלו לאשורו :

דברי המיחל לשלום אסורי התקוה לעת המקוה . פה ק"ק סקערנעוויץ יע"א .
ה' מקץ תרס"א לפ"ק . נאום **מנחם נחום** חוגה פק"ק הכ"ל .

ב"ה בשם ד' ובעזרתו ית"ש בא חכם
לגבוליו הרב המופלג הדרשן המפור'
יראת ד' היא אולרו וכו' מו"ה שלמה כ"י
מפיעטרכוב אשר כבר איתמחא גברא בס'
שהוליא לאור על מגילת רות חכו ממחקים
בדברים נחמדים ועתה הוא מביא לדפוס
ספרו גן בשמים על שה"ש דבריו יקרים
כחותם של בוסם אשר כל הנכנס קולט ריח
טוב . לכן מהרהוי לקרב את הרב המחבר
שיחי' כי בילדותו היה עשיר גדול מהנה
אחרים בשלו בלדקה וגמ"ח . ועתה נשאר
לו רק טוב סמרה תורה ויראה ומזה רבה
לסויעו בכל עוז כעתירת הכותב אור ליום
ג' פ' שופטים תרס"א לפ"ק :

צבי יחזקאל מיכלזאהן
אבדפ"ק פלונסק והגליל

הסכמות הגאונים

בעזה"י בהיותי פה
ביאלאבועק

במקום כבוד חותני הרב
הקדוש שליט"א הביא לפני
הרב המופלג מהו' שלמה
חיבור לטהרה אשר נטע
גן בשמים על שה"ש
וגם הוסיף במעלה פירוש
הגר"א ז"ל מווילנא.

וכבר יש לו הסכמות
מגדולי גס ציודי ומכירי
הגאון שר התורה מוה"ר
יוסף אבד"ק סלאנים
שיחי'. לזאת נמלאתי גם
אני לכתוב ידי לקבל ספר
אחד כשילא מבית הדפוס
ובדאי מזה רבה לסייעו

ב"ה גם אנכי אהיה
בין המסייעים

לדבר מזה להרב המחבר
נ"י. ואקח בל"ג חי"ה
ספר אחד כאשר ילא מבית
הדפוס ונתתי מעות
קדימה. יום ג' מקץ ב'
דחטכה תרס"א לפ"ק :

אהרן פנחס

בהר"י זל"ל דומ"ל בפה
לוביטש

בעזה"י איקלע לאחר הרב
הדרשן המופלג

מו"ה שלמה נ"י והראה לי את
חיבורו גן בשמים על שה"ש
אשר ריח בשמים לו וטעמו לשבח
מעולפת ספירים ע"פ דרך
הראשונים. ע"כ אף ידי חסון
עמו. ובל"ג כאשר ילא מצה"פ
אקח ספר במקח כפי אשר יושת
עליו. ומזה רבה יחשב לכל מי
אשר יתמוך בידו בתמיכה
מעולה להוליך לאור את ספרו
היקר וכימי לאתנו מאמ"ל ברוב

פלאות כן עוד מזה לגאולה שלימה ב"ב חמן :

בשה"ח ד' ניסן תרס"א לפ"ק. נאום **נתן ראבענאוויץ**

בא"ח הרב הקדוש שליט"א פה ביאלאבועק יע"א

בכל מאי דאפשר ואחתום בצרכת שלום והללחה לכל המסייעים וכימי לאתנו מאמ"ל יראנו
נפלאות ברוב ישועות ומזה לגאולה שלימה ב"ב ברחמים בכלל כל ישראל חמן :

באתי עה"ח ד' ניסן אסת"ר לפ"ק **חיים אלעזר שפירא**

גם אנכי נתתי **גם** אני אקח חי"ה **גם** אני אקח ספר

מספר המחבר	הספר	גם	גם	גם
בשמים. יום א'	בשמים ובעה"ח	גם	גם	גם
וישב. תרס"ב	יוס א' פ' בא שנת	גם	גם	גם
לפ"ק.	גילה רנה ושמה	גם	גם	גם
פה ווידאמע :	לפ"ק פה ריקא :	גם	גם	גם
קלונימוס קלמן	נתן נטע אב"ד	גם	גם	גם
בער אז צ"ד	דק"ק הג"ל	גם	גם	גם
דק"ק הג"ל		גם	גם	גם

אינקלע לאחר הרב המופלג ירא ד' **גם** אנכי אקח ספר אחד מהרב המחבר

מריס כש"ת מו"ה שלמה
נ"י מגיד מיערים בווארשא וספרו בידו
שחיבר פירוש על שיר השירים. וראיתי
בו דברים נחמדים וטובים. וכן יש בידו
פירוש הגר"א על שה"ש. וסידרו יפה
ובדעתו להדפיסו. בזן כשילא הספר מצה"פ אקחהו גם אני במחיר אשר יושת עליו.
דברי המדבר לכבוד התורה ולומדי'. באתי עה"ח ט"ו טבת תרס"א לפ"ק :

ישראל פגעיאל הלוי לנדא חופ"ק נלאוונא

ספר לזית חן

ביאור על שמונה שירים מספר תהלים .

כמו שבארנו את השיר הראשון של המלך שלמה אשר דיבר ברוח קדשו משני ענינים . ענין א' בקשה על ישועת הנפש שיחזיר שכינתו לציון . ענין ב' בקשה על ישועת הגוף . כן בדרך זה נבינה את דבריהם של בני קרח אשר גם הם דיברו ברוח קדשם בשיר הקדש הזה משני הדברים האלו :

בקשה על גלות השכינה

מב (א) המה ראו כן תמוה על בתשובה ונעשה להם נס ועלו מן הארץ . אריכת הגלות וחילול וזהו למנצח משכיל לבני קרח . ר"ל השם וגמלו וגמרו שאין הדבר תלוי הואיל שהם היו בני קרח ולהם נעשה אלא בנו כמאמר חז"ל אין הדבר תלוי הנס על ידי תשובתם לכן להם נאה להשכיל אלא בתשובה ובאזו בני קרח ללמד לבני ישראל עד כמה גדול כח התשובה שהרי הם היו בענה תחילה בשעת מחלוקת אביהם ואח"כ כשהיו קרובים אלל פתח של גיהנם הרהרו

תהלים מב

קרח : ב בארץ תערוג (ב) **כאיל** . הנה בפתיחת דבריהם באו ללמד על את בני ישראל איך יסדרו את תפלתם שלא יהיה עיקר תפלתם על

פירוש ע"מ

אזוי וייה מיר האבן באשייד דעם ערשטין שיר פון מלך שלמה אז ער האט גירעט מיט רוח הקודש פון צוויי זאכן א גיבעט פאר דעם גפיש עס זאל זיך ווידער קערין דיא שכינה קיין ציון . ב א גיבעט פאר דעם גוף . מיט דעם זעלביגן דרך וועלן מיר באשיידן דיא רייד פון דיא בני קרח אז וייה האבן אויך גירעט מיט רוח הקודש פון דיא זעלביגע צוויי זאכן :

א גיבעט אוף גלות השכינה :

(א) די בני קרח האבן גיזעהן קרום הקודש אז דער גלות ארום וועט זייער לאנג גידועבן אונ וייה האבן זיך שטארק

השכינה

על גלותם ושפלותם רק על גלות השכינה
 וזכו לעורר את לבבות בני ישראל שירגישו
 את אבדתם ורעתם כמה שגלו מעל שלחן
 אביהם כי אין לשער את השמחה וההוד
 שהיה להם אז בזמן שכלו
 לבקר בהיכלו ולחיות
 בנוסח ה' שלש פעמים
 בשנה ולכן יטעו אל ה'
 שיחזיר שכינתו לזיון

עַל אֲפִיקֵי מַיִם בֶּן נַפְשִׁי תַּעֲרֹג אֵלֶיךָ אֱלֹהִים :

צמחה

וישיב את שבותם. אית' במדרש כי בשנת בלורת
 ילמאו כל החיות למים והן באין אלל האיל
 שיבקש רחמי' עליה' והוא מופר בקרקע ונועץ
 קרנו וגוזה והקב"ה שומע בקולו והתהום
 מעלה להם מים. וידוע אשר בשנת בלורת
 השמש בוטר עלי הארץ ויחן נסתר מחמתה
 כי העבים לא כסוה וזו המים נלרכים לשני
 דברים א' לכבות את האש הפנימי אשר
 בן אמי כנסת ישראל יש לי שתי חסיות
 א' אש הפנימי אשר יבער בקרבי את
 נפשי ורומי אש אשר אין למעלה ממנו
 הוא על גלות השכינה. ואש החיצוני המכה
 על ראשי וגופי מבחוץ ולא בא עד לפני
 הוא גלות הגוף. וזהו אשר יחמר באיל
 תערוג על אפיקי מים. ומבקש מים
 לכבות את האש הפנימי. בן נפשי תערוג
 אליך

פירוש ע"מ

השכינה אף היא פאר שנועבונג פון זיין
 הייליגן נאמען. די בגי קרח נענען גיקומען
 צו דער וועקן אז מען זאל שפירן דאס
 שלעכטס מיט דעם וואס מען איז פרטרייך
 פון אינגער פאשערס מיש. אלע פרייד פון
 דער וועלט איז וויא גאר גיט קעגן דער
 פרייד וואס מען האט גיהאט אין דער
 צייט ווען מען איז גיקומען זעהן דאס
 שייגקייט פון גאט. און אין זיין פאלאץ דרייא
 מאל אין יאר. אונט אז מען וועט דאס
 שפירן וועט מען שרייבן מאג וויא גאט
 צו גאט אז ער נאר ווידער קעגן די שכינה
 קיין ציון מיט זיינע יודן. איבא במדרש
 אז אין א מרוקן יאר אן רעגן אונט דא
 חיות ווערן דאן שמיט קומען זיין אלע צו
 דער חיה איל ער איז ווייגער פרום אונ
 גוט אז ער זאל געקן פון גאט ער זאל
 געבן וואסער אונ דער אל שטעקט אריין
 זיינע הערנער אין דער ערד אונ גראבט
 אונ שרייט מיט א גיטער גיטרייא ביי
 הש"ה הערט צוא זיין גיטער אונ דער אפ
 גרויך ברענגט זיין אונ וואסער. דאס איז
 ידוע אז אין א מרוקן יאר ברענט דא זון
 זייער שטארק אז מען קאן נישט גאר גיט

אליך

אליך אלהים. עיקר לעקתי הוא רק מה שנוגע אליך אלהים על כבודך אשר הוא מחולל בגוים זה יבער בקרבני אל האזרים הפנימים עד הנפש:

(ג) צמאה נפשי לאלהים ראל חי. אף שאני יודע שאלהי הוא חי וקיים לעד וכל מקום שאני שם גם אלהי נמלא אללי ושמירתו וחסדו סמוך עמדי

אבל אין אני רואה אותך כמו שראיתי אותך לאל הים ואלל מתן תורה אשר שם נאמר פנים בפנים דיבר ה' עמכם ונאמר וכל העם רואים את הקולות שאף כל דיבור ודיבור שילא מפך ראיתי. ולכן אנא אלהי הגד נא לי מתי אבוא ואראה פני אלהים מתי תחזור ותעשה עמדי את החסד הזה לראות את כבודך החסד הזה הוא גדול ויקר אללי מכל החסדים שבעולם:

פירוש ע"ט מְעַנֵּשֵׁן הַמֶּלֶךְ אִם מְצַעַר גִּינוּעַן דְּאִמְאֵלִם וְעֵרְט מְאֵלִיָּע דְּעַר אֶפְעִימִים פֻּן עֶסֶן. נָאֵר אִז עַר וְיִינֵט זִיף אִם בְּעֵבֶן וְנֶאֱפֵר מְעַנֵּשֵׁן אִרֹס רִינֵעַן פֻּן וְיִינֵעַ אִינֵן דְּאִמְאֵלִם וְעֵרְט אִם גְּרִינֵעַר וְיִינֵעַ שְׁמַעְרִצֻנֵּג אִם אִזֵּי וְיִיא אֶשְׁמִיין גִּיִּיט אִם אֶדֶאפּ פֻּן וְיִין הַאֶרֶץ אִם עַר עֲפִינֵט וְיִין מוֹל מִיט אֶפְעִימִים אִם עֶסֶט. אֶפְעַר נֵעַן דִּי שְׁלֵעֲבִטֶע מְעַנֵּשֵׁן שְׁמִינֵעַן אִם אֶמְקַעֵנֵן אִם עַר וְיִיִּים אִם וְיִיא נֵעֵלֵן אִם וְיִידֵער מְצַעַר וְיִין דְּאִמְאֵלִם וְעֵנֵעַן וְיִינֵעַ גִּידֵעֵרִים פֶּאָר שְׁטאַפֶּט אֶלֶע עֶסֶן וְנֶאֱרַג מוֹט וְיִין נֶפֶשׁ פֶּאָר מִיִּאֶרֶן אִם עַר גְּרִינֵט בִּין דִּיא מִינֵעֶרֶן פֻּן מוֹיט עֶס הַעֲלֶפֶט אִם נִיט דְּעַר וְיִינֵעַן טִיִּיל וְיִינֵעַ שְׁמַעְרִצֻנֵּג שְׁמֵעֵלֵן זִיף אִם פֶּאָר וֹס וְיִינֵעַר וְעֵט וְיִין. אִם אִזֵּי דֶר צִיִּילֶט דֶר פֶּסוּק וֹס עֶס אִזֵּי גִינוּעַן בִּיִּיא חֲנֶה וְתִכְפֶּה וְיִאֶרֶט זִיף אִם גְּוִינֵט צו גְּרִינֵעַר מֵאֶבֶן אִיר צֶעַר בְּרִי וְיִיא זֶאל קֶאָנֵעַן עֶסֶן. וְלֹא תֵאֲכַל זִיא

אליך אלהים אזוי שבייא איך וועגן דיין כבוד פֿר לעש מיר דעם פֿיערער גר פֿרעגט אין מיר אריין בײַ דעם נפֿש דאס איז אוף גלות שִׁבְיָנָה:

(ג) צמאה נפשי לאלהים ראל חי. הגם איך ווייס אז מיין גאט לעבט אייביג אונ וואו איך גיפֿין מיר גיפֿינד זיך מיין גאט אוך מיט מיר אונ ער היט מיך שטענדיג. אפֿער איך זעה דיך נישט וויא איך האב דיך אַמאַל גִּינוּעַן בִּיִּיא דעם וס בִּיִּיא מִמֶּן תּוֹרָה אִין מִשְׁכָּן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. פֿעט איך דיר זאג מיר מיין ליפֿער גאט ווען וועסטו שון מיט מיר ווידער סאן דעם זעלבֿיגן חֶסֶד מִמֶּי אַבּוּא וְאַרְאָה פֿנִי אֱלֹהִים ווען ווער איך שון דער לעבן צו קומען זעהן דיין שיינִקייט דאס איז בִּיִּיא מיר דער מיינִקֶסֶטֶר חֶסֶד פֻּן דער וועלט:

(ד) תִּתֶּנָּה דאס איז ידוע אז ווען א מענטש איז אין א צער לִקְשָׁל שְׁלֵעֲבִטֶע

בשביל העמיד. וזהו שאמר כאן היתה לי דמעותי. אף שכבר בכיתי וסודתי דמעות רבות אעפ"כ אני שבע ולא אוכל לאכול כאלו אכלתי לחם יומם ולילה. ואם תשאל הלא בשאדם מוריד דמעות יקל לערו ממנו ולמה זה אתה לא תוכל לאכול אחרי הבכי על זה אשיב לך מינה אם לא היה אלא בשביל לער שער

אבל אלולי הלער והדאגה במקומה עומדת הואיל באמור אלי כל היום תמיד הם אומרים אלי איה אליהך ואם היקל לערי על העבר אני דואג על העתיד. ואין אני דואג וזוכה על עמי רק אני זוכה על חילול כבודך במה שאומרים אלי איהם אליהך שהיה עושה

יומם וליילה באמור אלי כל היום איה אליהך: ה אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי כי אעבור

בסך

השכינה. טובת הגוף כבר נשכח ממני כמת מלכ רק אלה אזכרה תענוג טובת הנפש שהיה לי ואשפכה עלי נפשי. נפשי יום בקרבי כי לליר את העונג והשמחה שהיה לי מזון השכינה כאשר באתי שלש פעמים בשנה לראות את פני ה' אלהי זה אין בכחי להעלות על הכתב וקלרה

פירוש ע"ט

וואונדער ער איז שוין פאר געווארן וואס משה רבינו ואנא ואמרו הגוים מבולתי וכולת דיא פעלקער וועלן זאגן אז אייער נאם איז שוין שלאף געווארן ער קאן שוין נישט באווייזן זיין בית:

(ה) אלה אקאל ווען איך בין געווען אין מיין לאנד האב איך גיהאט גוטס. א פאר דעם גוף עניני וקבוד. ב) גוטס פארן נפש דעם געזעס רופט פון דער הייליגער לאנד וואס ער האט גיקליגט אונ גלייטערט דעם גוף מיטן נפש. א בית המקדש. קרבות וואס קלענן מכפר זיין מיט זינד. אונ אייער אלע מענוגים דער מענוג וואס איך האב געזעהן די לומטערקייט פון דער שכינה. דאס גוטס פון גוף דאס האב איך שוין לאנג פאר געסן. נאר אלה אזכרה דעם גייסטליכן מענוג הנפש וואס איך האב גיהאט דאס בוא איך געדענקען. ואשפכה עלי נפשי מיין נפש מיט זיך אין מיר צוא גיסן פון גרויס צער. אפ צוא מעלדן דעם מענוג מיט דער שפכה וואס איך האב דאקאלס גיט וט פון די לומטערקייט

האט פארט נישט גיקאנט. עסן ווייל וכן געשעה שנה בשנה כו' אלע יאר ווען זיא איז אף גינאנגען אין דעם גאטליכן הויז האט איר פנינה שטענדיג דער צעריגט דערום הנס זיא האט זיך שוין אום גווייגט פון דעסם ווען איז אירע שטערצונג אלעס געווען אף איין שטאנד ווייל חנה האט געוואקסט אז זיא וועט איר באלד ווידער קוצער זיין. דאס זאגט דער פסוק היתה לי דמעותי הנס איך האב מיר גוט אום גווייגט פון דעסם ווען בין איך געווען נאם אונ האב נישט גיקאנט עסן. לחם יומם וליילה גליה ויא איך וואלט גיגעסן מאג אונ נאכט ברויט. ווייל באמור אלי כל היום איה אליהך אז שטענדיג מען ויא צוא מיר זאגן וואו איז דיין נאם זאל ער דיר העלפן דערום העלפט מיר נישט דער וויינען. אונ איך ווין נישט אף מיטע צרות וואס איך בין אונ שפל נאר איך ווין אונ זאגן אף דא פאר שטענדיג פון דיין כבוד ווייל ויא זאגן צוא מיר וואו איז דיין נאם וואס ער האט דיר גיטאן

וקלרה היריעה מהכיל. רק אלה אזכרה הוא סובל את לער העוין באין כסות העונג שהיה לי בזמן כי אעבר בסך ושמלה אך בהגיס ימי השבת והיום אף שהיה לי מרכבות יקרות המרכבה טוב אשר אז היה רגיל להלביש עם הסוסים הלכה אחרי ואני הלכתי במלבושים נאים ובתכשיטים יקרים ולאכול ולשחות ולשמוח ועתה

הוא בערוס וחוסר כל אז יגדל הלער ונוגע עד הכנש וכן אמר דוד המלך ע"ה אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי הוא בימי המועדים אז יגדל המכאוב בזכרי את

בסך אֲדִים עַד בֵּית אֱלֹהִים בְּקוֹל רִנָּה

וְתוֹדָה הַמִּזֵּן חֻגֵּג :
וּמַה תִּשְׁתַּחֲוִי נַפְשִׁי
וְתַהֲמִי עַלִּי הוֹחִילִי
לֵאלֹהִים

רגלי : אדם עד בית אלהים בקול רנה ותודה . כל הדרך הייתי מרקד ברננה ובששחות לה' : המזן חוגג . כל העם היו מוליכין בדיקס את קרבנות חגיגה לה' . ועתה נשמו מסילת עוברים

השמחה והעונג אשר היה לי אז ועתה אין כל :

ושבים מי ירקד ומי ירנן ומי יהלל ומי יפאר ומי ירומם את אלהי מרום גדול כים שבתי מי ירפא לי ובפרט בימי המועדים כאשר יעלה על זכרוני מלכי כשהייתי על מכוני והמלך אשר אני עתה יכפל עלי היגון והלער כלום שירד מנכסיו אשר בכל ימי החול

מענת רוח הקודש לבנסת ישראל
(ו) **מַה תִּשְׁתַּחֲוִי נַפְשִׁי** . למה את כך שמוחה ועלובה : ומה תהמי עלי . בקול מר : הוחילי לאלהים . דוס

פירוש ע"ט

יַעֲזִיבֵנִי בַּאֲשָׁמְאֵר מִיֵּט נֶאֱדָה גִּימְאִפִּילֵם וְנִעְרִין מִיֵּנֶע וְאֶרְנִין . אִיֶּה בִּין גְּלִיִּיךְ צוֹא אַ עִישָׁר וְנֹאם אִיז פֶּאָר אֶרְיִמֵט גִּיוֹאֲרִין אַ גִּאנְצֶע וְנֹאף אִיז עַר שׁוֹן גִּיוֹעֵן גִּיוֹאֲמֵט צוֹא לִיִּדְרִין דָּם אֶרְיִמְקִיִּיט נֶאֱדָר וְנֵעַן עֵם אִיז גִּימְקִיִּין דִּי מַעַג פֿון שְׁבַת יוֹיִט וְנִס דֶּאֱמֶלֶס פֿלֶעֶט עַר זִיךְ אֹם צִירִין מִיט מִיִּיעֶרֶע צִירֻנֵּג מִיט שִׁינְע קִלִּידֶער צוֹא עֵסִין אֹנֶּ צוֹא מֶרְנֶנְען גִּמְעֶע מֶאָקֶלִים אֹנֶּ יַעֲזֵב פֿעֶלֶט אִים דָּאם אַלֶּעס דֶּאֱמֶלֶס אִיז זִיִּיעֶר גֶּרוֹם זִיִּין וְיִיטֶאג עֵם דֶּער לִינֶנֶט אִים צוֹא דִיא בִּינְעֶער אִיז בִּין אִיךְ אִין דִיא מַעַג פֿון שְׁמַחֻת דֶּאֱמֶלֶס דֶּער מֶאן אִיךְ מִיר עֶרֶשֶׁט דִיא פֶּרִידִר וְנֹאם אִיךְ הָאָב אֶמְאֵל גִּיהֶאט אֹנֶּ יַעֲזֵב הָאָב אִיךְ דָּאם אַלֶּעס פֶּאָר לִירִין :

א עֲנִמְפֶּער פֿון רֹחַ הַקּוֹדֶשׁ צוֹא דִיא יִרְדֵּן :

(ו) פֿם תִּשְׁתַּחֲוִי נַפְשִׁי וְנֹאם מִימֵנו זִיךְ אִיז אִיין בִּינְעֵן וְתַהֲמִי עַלִּי וְנִס בְּרִימְקֶעֶן אֹו

פֿון דֶּער שְׂכִינָה וְנֵעַן אִיךְ בִּין גִּימְקֶעֶן דֶּרִיִּיא מֶאֵל אִין נֶאֱדָר אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דָּאם אִיז נִיט דִיא קֶרַע־מִין פֿון מִיין פֶּעֶדֶר אֹם צוֹא שְׂכִיבִין . נֶאֱדָר אֶפִּילוֹ וְנֵעַן אִיךְ דֶּער מֶאן מִיר דִיא שְׁמַחֻת וְנֹאם אִיךְ הָאָב גִּיהֶאט אִין דֶּער צִיִּיט וְנֵעַן פִּי אֶעֱבֹר בְּסֶךְ אִיךְ הָאָב גִּיהֶאט צוֹא גִידֶעֱקֶעט קֶאמְשָׁן מִיט גִמְעֶע פֶּעֶדֶר זִי עֲנֵנֶן נֶאֱדָר גִּינֶאנְעֵן נֶאֱדָר מִיר אֹנֶּ אִיךְ אֲדִים עַד בֵּית אֱלֹהִים בְּקוֹל רִנָּה וְתוֹדָה אִיךְ בִּין גִּינֶאנְעֵן אַ גִּאנְצִין וְנֵעַן אֹנֶּ הָאָב גִּימְאֶנְעֵט אֹנֶּ גִּיוֹנֶנְעֵן שִׁינְע שִׁירִים מִיט גֹּב צוֹא נֹאם . הַמִּזֵּן חֻגֵּג פִּיל פֶּאָלֶק קֶאבִּין גִּיפִיעֶקֶט דִּי קֶרְבָּנוֹת אֹנֶּ יַעֲזֵב אִיז פֶּאָר וְיִסֵּט גִּיוֹאֲרִין דִיא אַלֶּע וְנֵעַנִין וְנֵעַר וְנֵעַט יַעֲזֵב סֶאנְצִין אֹנֶּ זִינְעֵן . וְנֵעַר וְנֵעַט לִזְבִּין וְנֵעַר וְנֵעַט דֶּער הֶזְבִּין דָּעם נֹאם פֿון הִימִיל עֵם אִיז גֶּרוֹם מִיין בְּרָאךְ וְיִיא דֶּער יִם וְנֵעַר קֶאן דָּאם מִיר הִילִין . אֹנֶּ בְּקֶרֶט וְנֵעַן עֵם קֹמֵט יִם טוֹב מֹא אִיךְ מִיר פֶּאָרֶעֱנֵן מִיין אֶמְאִלִּיגִין בַּאֲשָׁמְאֵר קֶעֶנִין דָּעם

דום והתחולל לו ותקבל שכר כמו שמלנו
אלל אהרן שנאמר בו וידום אהרן וקבל
שכר על שתיקו כך את נפשי כנסת
ישראל על ידי שחילי עד זמן המועד
זוכה כי עוד אודנו

לאֲרָהִים בִּי עוֹז אוֹדְנוּ
יְשׁוּעוֹת פָּנָיו :

וְאֱלֹהֵי עַלְי נַפְשִׁי
תִּשְׁתַּחֲוֶה עַל כֵּן אוֹזְרָךְ
מֵאֶרֶץ יִרְדֵּן וְחֶרְמוֹנִים
מִהַר מְצַעַר :

תהום

ירדן קרוב לכניסה
לארץ ישראל שם
זמתי פעם שני לבעל
פעור : וחרמונים
מהר מצער. זכור
מה שעשיתי בזה
חרמון בארץ סיחון
ועוג בזה ההר שהיה
הר קטן על הר גדול
וכאשר מת שם אהרן
פשענו ומריו ושכנו

ישועות פניו עוד
בחיך תזכה להודות לו
על יסועתו ויתגלה
מלכותו עליך ויתגדל
כבוד ה' בכל הארץ
אשר זה עיקר בקשתך:

מענת כנסת ישראל

(ז) אֱלֹהֵי עַלְי
נַפְשִׁי

תשתחוה. אזי שבשמים מה אוכל
לעשות כי נפשי מרה עלי ואיננה רולה
להנחם ואף שאני מדבר על לבה ואני
אומר אליה הלווא חטאת לאזיך שבשמים
מתחת המופה ברחם חנית ולכן את

פירוש

ע"מ

קובען. אָבֵר וְיָא וְעֶרְט גִּיט מְרֻזָּה מִיט
דְּעַר תְּשׁוּבָה וְיָא אֶנְתְּפֶעֶרְט מִיר עַל כֵּן
אֶזְרָךְ מֵאֶרֶץ יִרְדֵּן וְיָא וְאֶנְתְּפֶעֶרְט מִיר צוֹא לִיב
מִינֵע וְיָא הָאֵם זִיך הָשֵׁם דְּעַר וְיִישְׁעֶרְט
פִּון מִיר פֶּרַעַג אִיך דִּיר פֶּאָר נֹס וְעָה בִּיִּיא
דְּעַם יִרְדֵּן אִיזְדֵּער אִיך בִּין אֶרִיִּין אִין דְּעַם
לֵאבֵר הָאֵב אִיך דִּארְטִין גִּירִיגֵט צוּם בַּעַל
פֶּעֹר . וְחֶרְמוֹנִים דָּאָם אִין דָּאָם לֵאבֵר פִּון
סִיחֹון וְעוּג וְיָאָם עַם אִין אִין דְּעַם בֶּאֱרָג
חֶרְמוֹן . מִהַר מְצַעַר דָּאָם אִין הַר הַקָּדֵר עַר
אִין א קָלִיִּיר בֶּאֱרָג אִיך א גִּירִסִּין בֶּאֱרָג
הָאֵבִין מִיר דִּארְטִין גִּירִיגִיגֵט אִין מִיר
וְעִנֵּן גִּילְאִין צוּרִיק מִין מְצַרִּים אָבֵט
סְמֵאצִּיעֵם אִין וְעִן גִּיט דִּיא שְׁוֹעֶרְךָ פִּון
שֶׁבֶט לִוי וְיָאָם הָאֵם אִין גִּירִיגִיגֵט פִּיל פִּון
מִיר וְיָאָלֵט אִיך מִיר גִּיט וְיִזְדֵּער גִּיקֶעֶרְט
צוּרִיק אִין פִּון דְּעַם וְעִנֵּן הָאֵם מִיר גָּאָם
גִּירִיגִיגֵט צוֹא מֵאֵבִין פֶּאֱלִין סִיחֹון וְעוּג אִין
הָאֵם אִין אֶרִיִּין גִּירִיגִיגֵט אִין דְּעַם לֵאבֵר
אִין וְעִנֵּן הָאֵם עַר מִיר פֶּאָר לֵאבִין עַם אִין
נָאָר גִּיטָא מִין פֶּלִיִּסְטֶער צוֹא מִין מִקֵּה

היינט

אִין אִיך מִיר הוֹחִילִי לֵאלֹהִים הָאֵף צוֹא
גָאָם אִין שְׁוִיִּין וְעֶסְטוּ הָאֵבִין א גִּירִסִּין
שֶׁבֶר וְיָא אֶרֶץ עַר הָאֵם גִּישְׁוִיִּין הָאֵם עַר
גִּירִיגִיגֵט א שֶׁבֶר פֶּאָר זִיִּין שְׁוִיִּין אִין דִּיא
דוּרְךָ דְּעַם וְיָאָם דִּיא וְעֶסְטוּ הָאֵבִין אִין
שְׁוִיִּין וְעֶסְטוּ נָאָף דְּעַר לַעֲבִין בִּי עוֹד
אוֹדְנוּ יְשׁוּעוֹת פָּנָיו אִין דִּיא וְעֶסְטוּ אִין נָאָף
לִזְבִּין אִיך זִיִּין הִילֵף וְיָאָם עַם וְעֶם תְּהַלֵּה
וְעֶרֶין זִיִּין מְלִיכָה אִיך דִּיר אִין עַם וְעֶם
גִּירִיגִיגֵט וְעֶרֶין זִיִּין כְּבוֹד אִיך דְּעַר נִאָצֶער
וְעֶלֶם וְיָאָם דָּאָם אִין דְּעַר עִקֵּר פִּון בִּיִּין
גִּיבֵעַם :

א אֶנְתְּפֶעֶר פִּון דִּיא יוֹדִין :

(ח) אֱלֹהֵי עַלְי נַפְשִׁי תשתחוה מיין גָאָם וְיָאָם
זֵאָר אִיך אָבֵר פֶּאָר אִין מִין נַפְשִׁי
אִין אִין מִיר זִיִּיעַר אִין גִּירִיגִיגֵט אִין וְיָאָלֵט
גִּיט מִירִיגִיגֵט אִיך בִּירִד אִין אִין דִּיא הָאֵם
דָּאָף גִּירִיגִיגֵט פִּון אִין אִין דְּעַר הוֹפָה
בִּישְׁטוּ אֶנְתְּפֶעֶר צוֹא דִּינֵעַ שְׁלֶעֱכֶמֶע הֶבְרִים
דְּעֶרֶם מוֹסָט לִירִין בִּין דִּיא צִיִּיט וְעֶם

ועתה עוז אופי ואין מזור ותרופה למכתי
ואיך אהם :
(ח) תהום אל תהום קורא . אין
לך יום שאין קללתו מרובה
מחברתה כמו שנאמר
משפטיך תהום רבה :
דקול צנוריד . קול
לרות רבות יעברו עלי
תמוד כליגור מים
רבים : כל משבריד
וגליד עלי עברו .
כל הלרות והפרועיות
הנמשלים לגלי הים
הכל עלי עוברים :
(ט) יומם יצוה ה'
חסדו . הן אמת שאני
יודע בטח וברור כשמש בלהרים
שיבא היום הטוב יום הזה אשר אני
מחכה עליו ימים כבירים מפני ובלילה
שירה עמי היא הסודה שלא נלקח
ממני אף כשאני בגלות זה לי מופת
פירוש ע"ט
גינומען איז דאס א באנויין אז ער וועט מיר
אפ געבין ריא אלע זאכן וואס איך האב
גיהאט דאס לאנד דעם בית המקדש
השקאת השכינה . מיר זענען גלייך צו
א עושר וואס בייא אים זענען גינאנגען
אלע מאן פיל מענטשן צום מיש אונד ער
מאג איז גיווען אום גירעכניג וואס פאר
א פאטראנעס מען זאל געבין וואס פאר א
משקאות וועלכע משרתים זאלען געבין
צום מיש אונד איז וואס פאר א קליידער
זיין זאלן גיין אונד וואס פאר אפלים מען
זאל געבין צום מיש וועלכע איז וואכין
מעג אונד וועלכע שבת ווי"ט . אונד ער
זאגער ער דער פון איז אלעס גיווען
אום גישריבן איז א פנקס וואו דער שטייגער
פון דא גראפין . נתי תיום איז דער
מענטש גיווארן א גרוסער יודד עס איז
אום גיט גיבליבן פון זיין פאר מעגן נאר
דער פנקס האט צו אים גיואגט א עושר
פאר קוף מיר דעם פנקס דא קאנקט דאך
שוין

ח תהום אל תהום קורא
לקור צנוריד
משבריד וגליד עלי
עברו
ט יומם יצוה יי חסדו
ובלילה שירה עמי

ח תהום אל תהום קורא
לקור צנוריד
משבריד וגליד עלי
עברו
ט יומם יצוה יי חסדו
ובלילה שירה עמי

פירוש ע"ט
היינט וויא אז קאן איך מיר טרייטשין :
(ח) תהום אל תהום קורא איין אפ גרוגד
צרות רופט צום צווייטן אפ גרוגד
צרות וואס אטאג ווייטער שטארקן ויד
דיא צרות מער . וויא עס שטייט משפטיך
תהום רבה גיינע משפטים איז וויא דער
גרוסער אפ גרוגד וואס ער האט נאר גיט
גיין ענדע לקול צנוריד א קול פון פיל
צרות טענען אויף מיר שטענדיג איבער גיין
אזו וויא דער קול פון א שטארמיקע
וואקס . פל משבריד וגליד עלי עבר אלע
צרות אלע גראכין וואס וויא זענען גיליבין
צו דא אינדרין פון עס זענען איבער מיר
איבער גיפארין :

(ט) יומם יצוה ה' חסדו איך וויים קלאר וויא
דיא זיין איז קלאר אז עס וועט
קומען דער גוטער מאג וואס איך האפ
אויף אים שוין גאנץ לאנג ווייל איך זעה דאך
אז בלילה שירה עמי אז דא איז גלות
האט מען בייא מיר דיא תורה גיט צווא

וביקש ממנו שימכור לו את הספר ההוא
 במקח טוב ויאמר העשיר להיורד אחר
 אשר אין זכותך להסגה כפי הכבוד
 בו ולמה לך הפנקס הזה. ויען היורד אף
 אם חתן לי כמה לא
 אמכור לך כי לא
 אחיילש מאשר היה
 לי ואקוה כי עוד

תַּפְלָה לְאֵל חַי :

אומרה

והאולם וההיכל וצית ק"ק והכלי כסף זהב
 שהיו במספר ל"ג כמבואר תמיד פ"ג
 והמשרתים והקרבנות והמנחות והנסכים
 הכל נאבד מאתנו ולא נשאר לנו רק
 התורה אשר בה נמלא כתוב סדר הנהגת
 בית המקדש דבר יום ביומו זה אורח כי
 עוד יגיע הזמן אשר הפלטין יעמוד על
 כנו וכבא שם בעולות וזבחי רלון כמקדש
 ולזה אנו קורין פרשת הקרבנות מעין כל
 יום ויום : ואני תפלה לאל חיי. אך לעקתי
 ותפילתי

פירוש ע"ט

שון יד נים פירין וויא עם שמיים אין
 אים גישריבין צוא וואס באקפסטו אים .
 נאנט דער יודר אז דוא וועסט מיר אפילו
 געבין א שטוב מיט גאלד וועל איך דעם
 פנקס גים פאר קופין ווייל איך האב זיכער
 אז איך וועל יד צוריק ווידער קערין צוא
 דער ערשטע מדרגה אונ איך וועל מיר
 ווייטער פירין מיט דעם פנקס וויא פריער .
 אונ פון דער צייט אן ווס איך בין גיפאלן
 בוא איך מיר פירין אז יעדער טאג איידער
 איך גייא עפס עסין נעם איך דעם בוך
 אונ טוא אין אים לייגען מיין גרוסן מעמד
 וואס איך האב א מאל גיהאט . פיל מאכלים
 עם איז גיווען צוא יעדער סעודה פיל
 משקאות פיל בוקלען פיל פלים גילברענע
 אונ זילברנע פיל קנעכט האבין באריינט
 ווען וואס פאר א גליידער דיא קנעכט נעגען
 גינאנגען . אונ דאס ווען איך נעם דאס
 צוא לייגען טעגן יד מייכין מרערין אום
 גיסין פון מיינע אוגין אוף מיין לעצטיגע
 צייט פון דעסן וועגן פאר ליר איך גים
 דעם האפענונג אז עם וועט יד נאך אלעס
 ווידער קערין אונ דער פנקס וועט מיר

צייט

ותפלתי שימחר להשיב שכניתי לליון בימי חיי שאזכה לראות צעירי את אורו וכבודו : הפנימים : באמרם ארי כל היום איה בקשה ער ישועת ישראל
(י) **אומרה** לאל. הלוא שמך אל שומע זאת מפיהם לא נעשה לי זה לטבע כיון דדש דש רק אני מרגיש את הכאב והוא כרלה בעלמותי וכלו עד האזכרים הפנימים ולכן מאחתי להסתחם :

מענת רוח הקודש (יב) **מה** תשתוחחי נפשי . על גלות הגוף : ומה תהמי עלי . על גלות השכינה : תוחלי לאלהים . כי טוב ה' לקיוו : כי עוד אודנו ישועות פני ואלחי . עוד בימך מוכה להודות לו על ישועת הגוף ועל ישועת השכינה במהרה בימינו אמן : כפי

י אומרה לאל סלעי
למה שבתחני למה
קדר אלך בלחץ אויב :
יא ברצח בעצמותי
חרפוני צוררי באמרם
אלרי כל היום איה
אלהיה :

מודת חסד : סלעי . והרי אתה בעל הכול : למה שבתחני . לעשות לי חסדך : למה קדר אלך בלחץ אויב . למה יעזרו עלי גלי הים בזיעת אפי יבא לי לחמי לחם עוני וצר וכך אני רגיל עם הגלים כאלו הם אחיי ורעי ולא ישמנה צי רק מראיתי החילון אבל לא כלו עד האזכרים הפנימים :

יב מה תשתוחחי נפשי
ומה תהמי עלי הוהידי
לאהלים כי עוד אודנו
ישועות פני ואדרי :

(יא) **אבר** מה שנוגע לכבודך הגדול ברצח בעצמותי . זה הולך

פירוש ע"ש מיינע ברידער עס איז נאר אבסיל צוא דער קאנען און מיין פנים ער זעט אום שווארץ אקער דאס ברענט מיר גוט אינעווייניג : (יא) **ברצח בעצמותי** אקער וואס עס איז בלאגן צואדיין פבור און גלות השכינה איז אזוי וויא א רציחה מיט א שווערד לעכרש דאס מיר דוקה דיא ביינער בין אין דיא גידערים אריין באקערם אלי קל היום איה אלקיה הגם איה הער דאס פון וויא אלע קאן וויא וויא נאגין צוא פון וואו איז ביין גאט לאו ער דיר העלפין . איז דאס בייא מיר גוט גינארין וויא א טבע אז מיר נאל דאס גוט הארין גיין גאר דיוע ווערשט לעכרש מיר פארט דיא ביינער אז איה בין גוט בייא דעם פח דאס איבער צוא טראגן :

פירוש ע"ש צייט דיא פרשות פון דיא קרבנות שבת וי"ט . תפלה גאט חני אונ איה ווייס אז מיר וועלן קומען צוא דער ערשטער מדרגה איה בעט נאר בייא גאט אז ער נאל דאס היילען צוא קאן איה נאל דאס יעדן בייא מיין לעבין :

א גיבעם און דיא היילך פון דיא יודין :

(י) אומרה לאל איה מוא נאגין ביין נאמען איז דאך אל דער נאמען ווייט אז דוא מוסט חסד . סלעי דוא ביקט דאך א בעל יכולת וואס דוא קאנעט מיר העלפין למה שבתחני וואס האקטו פאר געסין מיר צוא קאן ביין חסד . למה קדר אלך בלחץ אויב פאר וואס גייר איה ארום שווארין וואס דער שונא דריקט מיר גאר איה בין שון גיוואנט מיט דיא צרות וויא זענען

ענמפרט דער רוח הקודש :
(יב) **מה** תשתוחחי נפשי וואס מוסט יך

כפי שבארנו את השיר השני של המלך שלמה אשר דיבר
ברוח קדשו לספר חסדי השם מיציאת מצרים עוד
קודם הזמן של הארבע מאות שנה והנמים והנפלאות אשר
עשה לנו בדרך ואצל הים בצאתנו ממצרים והאיך אנחנו
חביבין לפניו. כן בדרך זה נבין את דברי המלך דוד אבי
שלמה אשר גם הוא דיבר ברוח קדשו בשיר הקודש הזה
לספר חסדי השם אשר עושה לנו תמיד טעת אשר לקח
אותנו לו לעם :

סיפור יציאת מצרים

(א) הודו. דוד המלך ע"ה בא ברוח במלכים ביטל הנזירה מן ועמו אותם
קדשו לנחם ולחזק את לב ארבע מאות שנה והוילאם לרד"ו שנים :

בני ישראל בראיות חזקות כי חסדי ה' כי לעולם חסדו. אף שלא היו ישראל
לא חמנו מבני ישראל וזה יאמר הודו כו' : ראוי מלד הדין כי עבדו שם עבודה

(ב) יאמר נא זרע אף ה' פדס

ישראל. קיח א הודו ליי כי טוב אותם מלד חסדו

מסע טעסה להם הסוב :

בי לעולם חסדו :

ב יאמר נא ישראל בי לעולם חסדו :

יאמר

פירוש ע"מ

אין בייגין אף גלות ישראל. ומה וואס ער מוט אונו שטענדיג פון
תהמי עלי אונ וואס מוסטו און שטארק
ברומען אף גלות השבינה. הוחילי לאלהים
האף צוא נאט ער איז גוט צוא דיא וואס
האפין צוא אים. כי עוד אויכנו נאך פאר
סין לעבין וועל איה זוכה זיין אים צוא
לובין ישועות פני אף מיין חלף. ואלהי
אונ אף דער ישועה פון מיין נאט בקהרה

במינו אמן :

דיא ווערט דער צייקט וויא דיא יודין
זענען ארום פון מצרים :

(א) חודי דוד המלך מיט זיין גייסמליכין רוח
הקודש מוט ער מבייטשין אונ

שטארקין דיא הערצן פון דיא יודין מיט

שטארקע ראיות אז דער גוטער חסד פון

נאט וועט פון זיין גיין מאל גוט אפ גיטאן

ווערין. דאס נאט ער הודו לה' לובט

צוא נאט כי טוב דען ער איז גוט כי לעולם

חסדו דען זיין גיטאן אז אייביג מיט אונו :

(ב) יאמר נא ישראל ואל דיא כ"י זאגן זיין

גרוס חסד זיין האפין גיטאן פאר

זיין פיר הונדערט יאר אונ הש"ת הט אונו

ארום גיטאן צוא צוויי הונדערט מיט

זען יאר. כי לעולם חסדו גוט פאר אוינער

גוטע מעשים נאר וייל זיין חסד איז

אייביג :

(ג) יאמר נא בית אהרן הנם דיא גיטאן

פון צוא זיין קנעכט ביא פריעה

אין

אזו וויא מיר האפין באשייד דעם
צווייטן שיר פון מלך שלמה דאס
ער האט גירעט מיט רוח הקודש
פון דיא גרוסע חסדים פון יציאת
מצרים נאך פיר הונדערט יאר
אונ דיא גרוסע ווינדער וואס ער
האט אונו גיטאן אין דער מדבר
בייא דעם ים אונ ווי מיר זענן בייא
אונדא נאט גיליבטע קינד. מיט דעם
גיליגין דרה וועלן מיר פאר שטיין
דיא בייד פון זיין פאטער דוד המלך
עיה ער דער צייקט דעם גרוסן חסד

סיפור קורתם בדרך אצל הים

(ג) יאמרו נא בית אחרון כו'. אף כי על כל זרע אברהם

היתה הגזירה של וענו אותם כמו שנאמר ידוע מדע כי גר יהיה זרעך אעפ"כ לא

היה השעבוד על שבטו של לוי ולכן יעידו בית אחרון כי לעולם

חסדו:

(ד) יאמרו נא יראי ה' הגה

ידוע אשר הקב"ה הוליד את ישראל ממלרים

קודם זמנם מפני שנפלו בהחמשים שערי טומאה

ולכן לא יכלו להתמחה ואף על פי כן היה ביניהם גם יראי ה' יראים ושלמים

שלא נפלו אף ב אחד מהשערי טומאה כי היתה שמירת ה' עליהם והכל מלד

חסדו המזב:

(ה) מן המצר ופרעה

בזמן שילחתי ממלרים רדף אחרי אז הייתי

צללה גדולה: קראתי יה' על פי

מה דלית' בפ"ב דעירובין מיום שחרב

בית המקדש די לעולם שישתמשו בשתי אותיות

שנאמר כל הכשמה תהלי יה והביאור מפני

שאלו שתי אותיות יו"ד ה"א הם בין איש לאישו

יו"ד בלוי וה"א בחסד וידוע שהקב"ה נקרא איש וכנסת ישראל אשה והקב"ה לקח את

ישראל בחופה וקדושין והאשה ע אומרים כי מיום שנחרב בית המקדש נתפרד

הזיווג בין הקב"ה לישראל עמו ולזה נתן הקב"ה

ע"ט ארום פון מצרים און פָּרעה האט

מִיָּה נאך גיאגט האַמלס איז מיר זייער ענג

און שלעכט גיווען קראתי יה דא גמרא ואגם פון דער צייט אן פון חורבן

בית המקדש איז גינג פאר דער וועלט אז וויא זאלן זיך באניצן מיט צווייא

אותיות פון שם וויא גס שטייט פל הנשמה תהלי יה אף נשמות זאלין לובין דעם

שם יה איז דער מיינונג פון דער גמרא אז וויא גס איז באוויקט אז אין א פֿשרן

זיווג רוקט דר שם יה אין דעם ווארט איש איז דער יוד. און אין דעם ווארט אשה

דער ה'. אזו הש"ת ווערט גירופין איש און דא פנסת ישראל אשה און אז הש"ת

האט זיין גינגען מיט חפץ וקדושין האט הש"ת גיגעבן אין דא משפחות פון דא

יודין דעם שם. יה נאנט האט זיין אריון גישטעלט אין דער תורה צו זיין אז וויא דא תורה אז אייביג אזו אין דער

זיווג פון גאט מיט דא יודין און אייביג און דא או"ה זאגן אז דער בית המקדש איז חרוב גיוואקען איז דער זיווג צו

שייר

פירוש איז דאך גיווען און אלע קינדער פון אברהם

פון דעסוועגן האט הש"ת דעם שבט לוי ארום גינגען פון דער גזירה. פי

לעולם חסדו. ווייל זיין גרוס חסד איז און אייביג:

(ד) יאמרו נא יראי ה' זאגן זאגן דא צדיקים וואס זיין האבין מורא פאר גאט

פי לעולם חסדו דען זיין חסד איז און אייביג דאס איז דרנע אז הש"ת האט אים

גיזוגין דא יודין פון מצרים פאר דער צייט ווייל זיין זענען שטארק אביין גופאלין

אין דא נ' שערי טומאה דערום האבין זיין גוט גקאנט מער פאר זאקען זיין

זאלין אין גאנצן גוט שפא ווערין נאר אפיל האבין זיך גיפונען וואס זיין זענען

גיווען וואס ושלמים הילילגע קענשטן ווייל הש"ת מיט זיין גרוס חסד האט זיין

אפגיהענען:

דא ווערט דער ציילט וואס דא יודין האט גימקאפין ביין דעם ים:

(ה) מן המצר אין דער צייט ווען איך בין

תהלים קיח

ח

הקב"ה את שם י"ה במשפחות של ישראל
 ונכתב בחורה כמו שזכר החנוכי לעדות
 לישראל כמו שהחורה היא נחיתת בן חיוג
 בין הקב"ה לישראל לנחל ולעולם לא
 יתפרדו וזהו מוס
 שחרז בית המקדש
 ואו"ם אומרים שנעשה
 פירוד בין חיוג דיו
 לעולם להורות להם
 כי לא נכון דוברו
 שישמשו בשתי אותיות
 השתי אותיות האלו אשר
 נחתם במשפחותיהם
 המה יתנו עידיהן
 שהיוג הזה הוא לנחל נחמים. וזהו קראתי
 י"ה לעקתי בקול מה להיוג שלי ענני
 י"ה כי בללה גדולה אני: ענני במרחב
 יח. העמידני במקום רחב לאחר שהייתי
 בתלות השפל' ולא היה מזור למכתי העלמי
 מעלה מעלה והוא כמו האשה שבקשה
 מבעלה רק לחם להשביע רעבונו והוא
 הוסיף ומילא את בקשה במעדי מלכים
 והכל מלד חסדו הגדול:
 (ו) ה' לי. הוא כי על שני עקרים האלו
 באו משה אל פרעה א' ללמדו
 מליאותו יתבדך שמו. ב' שהוא מיוחד
 שמי רק על ישראל
 להקרא אלהי ישראל
 וזה שאמר לו משה כה
 אמר ה' הוא עיקר
 ראשון שהקב"ה היה
 הוה ויהיה אלהי ישראל
 הוא עיקר שמי. וזהו
 ה' כאשר נתפרסם
 בנימי מזרים ויס
 מליאותו יתבדך וגם
 נתפרסם לי שהוא לי לאלהים ואני לו לעם:
 לא אירא מה יעשה לי אדם. הוא
 פרעה ועמו שאין כולם נחשבים לפני
 המקום אלא כאדם אחד:
 (ז) ה' לי בעזרי ואני אראה בשנאי.
 כמו דליתא במדרש בשעה שעברו
 ישראל את הים אמרו כשם שאנו עולין
 מלד זה כך המזרים עולין מלד אחר
 וירדפו

פירוש ע"מ

שייר גיווארין גיווין מיר זיין אוף פון דעם
 שם יה ונאם שמיים אין דער תורה בייא
 דא משפחות אז זיין זאגן גיט ריכטיג
 נאר דער ויוג אין אוף אייביג. דאס איז
 דער פשט קראתי יה אז מיר איז ענג גיווען
 האב איך גישרינען מיט א ביסער קול צוא
 מיין ויוג יה. ענני במקום רחב האט מיר
 מיין ויוג יה. געקעקערט אונג האט מיר
 גישטעלט אוף א גרויסן ארט איך ביי שון
 גיווען נאר גידערג בייא דער לעצטער
 סטאפניע דאקלס האט ער מיר אוף גיהוה
 זייער הוף אז וויא דא אשה קאם ויא בעט
 נאר ברות צוא נאם אונג איר מאן גיט
 איר מעדני מלכים אונג דאס האט השי"ת
 אלעס גימאן מיט זיין גרום חסד:
 (ח) ה' לי צוויי עקרים פון אמונה האט
 משה גילערניט צוא פרעהן א' שם
 איז פארן א נאם ב' דא יודין זענען בייא
 אים דא גיליבטע פאלק ער רופט אוף זיין
 זיין נאמען אלהי ישראל דאס איז דער
 פשט ה' לי אז משה הט פרעהן אוף גיווין
 הוף דא גיט נאם וואס ער האט גימאן אין
 מצרים אונג בייא דעם ים אז ער זאל גלובן
 אין נאם אונג זאל גלובן אז נאם איז צוא
 מיר יודין לא אירא האב איך שון קיין
 מורא גיט פאר קיינס נאר פאר נאם. מה
 יעשה לי אדם וואס קאן מיר פרעה מיט
 זיין פאלק מאן זיין אלע זענען גירעכניג
 בייא נאם נאר וויא איין מענטש:
 (ט) ה' לי בעזרי אז נאם איז צוא מיר אין
 מיין הילף נאני אראה בשנאי מיר
 איך זעקן אין מייע שונאים א נקמה וויא
 דער מדרש זאגט אין דער צייט ווען דא
 יודין זענען אריבער דעם ים האבן זיין
 גיואנט אז וויא מיר זענען אריבער פון
 איין זייט אזו קאן מיגלאך זיין אז דא
 מצרים זענען אריבער פון א צווייטן זייט
 אונג וויא זעלין אונג נאך נאגן האט השי"ת
 גיבאטן

וירדפו אחרינו לזה הקצ"ה לים ופלטן על חקדים לפניכם כו' ואנחנו חסיונו בזה' המה שפת הים וראו ישראל אותם מחים כמו שנאמר וירא ישראל כו' :

ישראל תחת כנפי השכינה (י) כל גוים סבבוני . הוא נבוכדנצר

וכל השצעים אומות רלו להכרית את שם ישראל מן הארץ : בשם ה' כי אמילם . בחסדי ה' נכרת ונאבד נבוכדנצר ולא נשאר ממנו זכר . ושארית ישראל נשאר חי וקיים לעד :

סיפור גלות פרס ומדי (יא) סבוני . הוא מלכות

פרס שהשליכו לדניאל לגוב אריות והם מלכים עבדיו קודמין לו במלחמה ואני לא ארבו לדמו של דניאל לבד רק כוונתם

פרש ע"מ אף גאט האט מען גיגען אז דער בן חזון אן גאט איז בעקער וויא אין דעם מלך פרעה . דער מלך פרעה וואס ער זאגט צוא קאן ער נישט מקיים זיין און השי"ת וואס ער זאגט צוא איז ער מקיים :

דא ווערט דער ציילט פון גלות בבל (י) כל גוים נבוכדנצר מיט אלע זיבעציג אומות . סבבוני האבין מיה ארום גירינגילט וויא האבן גינאלט פאר שניידין דעם נאמען יוד עם זאל פון זייד נישט גלייבן קיין זכר און דער וועלט . בשם ה' פי אמילם מיט דעם חסד פון זיין תולידען נאמען זענען וויא אלע פאר שניידין גינאלטן עם איז פון דא שונאים נישט גלייבן קיין זכר און מיר ווען זענען גיבליבן קעגן און אייביג :

דא ווערט דער ציילט פון גלות פרס (יא) סבני וויא האבן מיה ארום גירינגילט דאס איז מלכות פרס וויא האבן גינאלטן

אויסער אן ארום ווארפן און דעם ברעג פון ים וויא דער פסוק זאגט וירא ישראל כו' :

(ח) טוב לחסות בה' עם איז בעקער זיך צוא באשיצן און גאט מבטח באדם איידער א בן חזון צוא האבן און א מענטשען פרעה האט זיך פאר זיבעצט און זיין פיר חיל און דא רייט וועגן מיט רייטערס און מיר האבן זיך פאר זיבעצט און דעם נאמען פון אונזער גאט וויא האבן גינאלט און גיפאלט און מיר זענען גישטארקט גינאלטן :

(ט) טוב לחסות בה' עם איז בעקער זיך צוא באשיצן און גאט מבטח בגדיבים איידער א בן חזון צוא האבן און דא הארען דא חיל פון פרעה האבן זיך פאר זיבעצט און זייער מלך פרעה ער האט וויא צוא גינאלט אז ער וועט זיך מיט וויא זייער אריינלעך באגיין דער שטייגער פון אנדערע מלכים גייען דא מילעט פריער אין דער מלחמה דא וועט ער גיין פריער פאר וויא און מיר האבן גיהאט א בן חזון נאר

אויסער אן ארום ווארפן און דעם ברעג פון ים וויא דער פסוק זאגט וירא ישראל כו' :

(ח) טוב לחסות בה' עם איז בעקער זיך צוא באשיצן און גאט מבטח באדם איידער א בן חזון צוא האבן און א מענטשען פרעה האט זיך פאר זיבעצט און זיין פיר חיל און דא רייט וועגן מיט רייטערס און מיר האבן זיך פאר זיבעצט און דעם נאמען פון אונזער גאט וויא האבן גינאלט און גיפאלט און מיר זענען גישטארקט גינאלטן :

(ט) טוב לחסות בה' עם איז בעקער זיך צוא באשיצן און גאט מבטח בגדיבים איידער א בן חזון צוא האבן און דא הארען דא חיל פון פרעה האבן זיך פאר זיבעצט און זייער מלך פרעה ער האט וויא צוא גינאלט אז ער וועט זיך מיט וויא זייער אריינלעך באגיין דער שטייגער פון אנדערע מלכים גייען דא מילעט פריער אין דער מלחמה דא וועט ער גיין פריער פאר וויא און מיר האבן גיהאט א בן חזון נאר

אויסער אן ארום ווארפן און דעם ברעג פון ים וויא דער פסוק זאגט וירא ישראל כו' :

(ח) טוב לחסות בה' עם איז בעקער זיך צוא באשיצן און גאט מבטח באדם איידער א בן חזון צוא האבן און א מענטשען פרעה האט זיך פאר זיבעצט און זיין פיר חיל און דא רייט וועגן מיט רייטערס און מיר האבן זיך פאר זיבעצט און דעם נאמען פון אונזער גאט וויא האבן גינאלט און גיפאלט און מיר זענען גישטארקט גינאלטן :

(ט) טוב לחסות בה' עם איז בעקער זיך צוא באשיצן און גאט מבטח בגדיבים איידער א בן חזון צוא האבן און דא הארען דא חיל פון פרעה האבן זיך פאר זיבעצט און זייער מלך פרעה ער האט וויא צוא גינאלט אז ער וועט זיך מיט וויא זייער אריינלעך באגיין דער שטייגער פון אנדערע מלכים גייען דא מילעט פריער אין דער מלחמה דא וועט ער גיין פריער פאר וויא און מיר האבן גיהאט א בן חזון נאר

אויסער אן ארום ווארפן און דעם ברעג פון ים וויא דער פסוק זאגט וירא ישראל כו' :

(ח) טוב לחסות בה' עם איז בעקער זיך צוא באשיצן און גאט מבטח באדם איידער א בן חזון צוא האבן און א מענטשען פרעה האט זיך פאר זיבעצט און זיין פיר חיל און דא רייט וועגן מיט רייטערס און מיר האבן זיך פאר זיבעצט און דעם נאמען פון אונזער גאט וויא האבן גינאלט און גיפאלט און מיר זענען גישטארקט גינאלטן :

(ט) טוב לחסות בה' עם איז בעקער זיך צוא באשיצן און גאט מבטח בגדיבים איידער א בן חזון צוא האבן און דא הארען דא חיל פון פרעה האבן זיך פאר זיבעצט און זייער מלך פרעה ער האט וויא צוא גינאלט אז ער וועט זיך מיט וויא זייער אריינלעך באגיין דער שטייגער פון אנדערע מלכים גייען דא מילעט פריער אין דער מלחמה דא וועט ער גיין פריער פאר וויא און מיר האבן גיהאט א בן חזון נאר

אויסער אן ארום ווארפן און דעם ברעג פון ים וויא דער פסוק זאגט וירא ישראל כו' :

(ח) טוב לחסות בה' עם איז בעקער זיך צוא באשיצן און גאט מבטח באדם איידער א בן חזון צוא האבן און א מענטשען פרעה האט זיך פאר זיבעצט און זיין פיר חיל און דא רייט וועגן מיט רייטערס און מיר האבן זיך פאר זיבעצט און דעם נאמען פון אונזער גאט וויא האבן גינאלט און גיפאלט און מיר זענען גישטארקט גינאלטן :

(ט) טוב לחסות בה' עם איז בעקער זיך צוא באשיצן און גאט מבטח בגדיבים איידער א בן חזון צוא האבן און דא הארען דא חיל פון פרעה האבן זיך פאר זיבעצט און זייער מלך פרעה ער האט וויא צוא גינאלט אז ער וועט זיך מיט וויא זייער אריינלעך באגיין דער שטייגער פון אנדערע מלכים גייען דא מילעט פריער אין דער מלחמה דא וועט ער גיין פריער פאר וויא און מיר האבן גיהאט א בן חזון נאר

כוונתם היה להסחית את כל ישראל :
 גם סבבנוי . הוא המן הרשע . אחיה
 במדרש מגילת אסתר אשר המן אמר
 לחשורוש ישנו עם אחד אותו שנאמר בו
 ה' אחד יש לו מעמו אם על המלך טוב
 יכתב לאבדם אמר לו לחשורוש לא יכולת
 להון בדיל דללהון לא שביק לון לאבדם
 עיין שם אמר לו המן אלוה שבעד לפרעה
 בים ועשה להם נסים וגבורות כזכר הוא
 זקן ותם כמו שכבר עלה נבוכדנצר והחריב
 ביתו והגלה את ישראל והיכן כמו וגבורתו
 שנאמר ויאמרו לא יראה יה כו' מיד קיבל
 דבריו והסכימה דעתו לכלותם וכתבו

אך

פירוש ע"מ

גיווארפין צוא דניאל אין לייבין גרוב ויזא
 האבין גיט גמירנט דניאלס בלוט אללין וייער
 מיין איז גיווען צוא פאר דארפן אלע יודין .
 גם סבבנוי און האבן ויזא מיד ארום
 גירינגלט ביזא דעם גלות מדי דאמלס
 איז גיווען המן הרשע דער מדרש זאגט
 אז המן האט גיוואגט צוא אשורושין
 ישנו עם אחד דער וואס שטייט ביזא
 אים ה' אחר שלאמט ער שון פון זיין פאלק .
 אוב דעם מלך איז וואל גופעלין איז מיין
 עצה יתחב לאבדם זאל דער מלך שרייבן
 א באפעל אז מען זאל נייא פאר ליידין .
 זאגט צוא אים אשורוש דוא וועסט נייא
 גיט קאנען ביזא קומען ווייסט גיט וואס
 וייער נאט האט גיוואגט צוא פרעה אונ
 צוא סנהדרין אז ויזא וועגן גוקומען אום
 שפערקין וייער האנד און דיא יודין וועגן
 ויזא אלע גיווארן פאר לידן ויזא וועגן
 גיווארין צוא א שפעט און דור דורות
 אונ יעצט ווילקסטו אז פון מיר זאל און
 אזו וועקן . המן ויזא מרופה הארץ האט
 גיט גירוש ער זאגט צוא אשורושין דוא
 דארפסט פאר אים קיין מורא גיט האבן
 דער נאט וואס האט נייא גיטאן נסים
 וגבורות איז ער שון וייער אלס קאן ער
 שון אועלעק גבורות גיט פאנוויינען נבוכדנצר
 האט חרוב גימאכט ויין שטוב אונ האט
 פאר מריגן וייער יודין אונ ער האט זיך

זיך

לא ידע המן אשר הקב"ה עם עמו הוא כמלך שהיה לו ריע נאמן אשר אהב אותו כנפשו ומפני הקנאה היה לו שונאים הרבה מה עשה המלך לשמרו משך כלי השמיטה הנקרא טעלייפאן מהיכלו לבית אהביו ואיש לא ידע. פעם אחת ארצו עליו זריו על אם הדרך להמיתו ויתחקן לפניו לעשות לו נחת רוח קטן לפני מותו לעזבו על כמה רגעים ליקח מבני ביתו ברכת הפיכוד האחרון ויעשו כרצונו והוא אך דרך על מפתן הבית וירץ אל כלי השמיטה ויאמר אדוני המלך תמהר ותבא להלילי ממות לחיים וכמעט רגע בא המלך ויילוו ויעש בזריו משפט. כן הקב"ה עם עמו ישראל

פירוש ע"ט

וַיַּעַר מִתְּקַנָּא גִּיּוּעֵן אֹנִי הָאֲבִין אִים גִּיּוּאֲלָם מִיִּטְיִן דְּעַר מְלָךְ אָל גִּיט נַעְדָן. וְנָאם הָאִם גִּיטָאן דְּעַר מְלָךְ עַר הָאִם פֶּאֶר צוּגִין אַ טְעֵלִיפָאן פֶּון זִיין פֶּאָלֶץ בֵּין אִין שְׁמֹב פֶּון לִיב הָאָבֶער קִינְעַר הָאִם דְּעַר פֶּון גִּיט גִּיּוּסִט. אָפֵאל נַעְנֵן אִים הִיא שׁוֹנָאִים בַּאפֶּאלִין אֲפִין וְנַעַן אֹנִי הָאֲבִין אִים גִּיּוּאֲלָם מִרְנָן הָאִם עַר זִיךְ בִּיִיא זִיִיא אִיין גִּינְעִטִין אַ זִיִיא אָלִין אִים לֵאזִין אֲפִי אִיין רַנַּע צוּא זִיין שְׁמֹב עַר נָאָל זִיךְ גִּינְעִגִין מִיט זִיין הוּי גִּינְיִנְדִּי וִיִיא עַר אִי גִינְאָנִין אִין זִיין שְׁמֹב אֲרִיין אִי עַר בַּאֲלֵד צוּא גִילֶאפִין צוּם טְעֵלִיפָאן אֹנִי הָאִם גִּרְעִט צוּם מְלָךְ הָאֵב רַחֲמָנֹת אֹנִי קוּם וַיַּעַר שְׁנַעַל צוּא רַעֲטִין מִיךְ אַזִּי גִיט בֵּין אִיךְ פֶּר לִוְרִין דְּעַר מְלָךְ אִי גִינְדִּי גִינְאָנִין צוּא פֶּלִיגֵן אֹנִי הָאִם אִים מִצִּיל גִּיּוּעֵן אֹנִי וִיִיא הָאִם עַר גִּיטִיט. אֹנִי אִי פֶאֶרֶאן בִּיִיא דִּיא יוֹדִין דְּעַר טְעֵלִיפָאן פֶּון נָאָם צוּא וִיִיא דָאָם אִי דְּעַר רוּם הַקּוּשׁ אֲיִידֶער דִּיא פֶּאֶפֶרִין נַעְנֵן אֵן גִּינְאָנִין אִין אֲלַע מִדְּנוֹת הָאֲבִין שׁוֹן דִּיא יוֹדִין גִּיּוּסִט פֶּון דְּעַם רַבּוּב וְנָאָם הָאִם הָאִם אֲפִי וִיִיא אֹם גִּינְאָבִין אֹנִי וִיִיא הָאֲבִין בַּאֲלֵד גִּינְרִיגִין צוּא נָאָם עִם אִי גִינְאָנִין אַ שְׁטוּרַעִם אִין אֲלַע מִלְעֵן הָאִם הִשִּׁי"ת בַּאֲלֵד דְּעַר הַעֲרִם אֹנִי עַר הָאִם גִּינְעִטִין בִּיִיא דִּיא מְלָאכִים וְנָאָם שְׁרִייעַן

אך כאשר ישמע מהם קול אז יבא לראות מה קול הלאן הזה. ולכן נתחכם המן כשועל לפרוש עליהם רשת במסתרים שלא ידעו עד זמן ההוא ולא ישמע מהם שום קול ואז הרועה שלהם תגומה תעופו ולא יבא לראות את שלום הלאן והוא יעשה מה שזכו חפץ ולכן כתב אגרת אל אחסדרפני המלך להשמיד את היהודים אך הזהירם שלא יגלו לשום אדם שהגזירה הוא על היהודים רק יהיה כמדם עמם עד מלאות הימים אשר קצב למתן אשר לא ידעו בני ישראל את הפח אשר פרש עליהם ולא ילעקו אל אלהיהם ואז יסלחו בהם לעשות מחשבתו הרעה. אבל זאת

יך מִיט דִּיא יוֹדִין וִיִיא מִיט דִּיא שְׁעִסִין עַר קָאָם וִיִיא זִיךְ אָלִין פֶּאֶשְׁעֵן אֹנִי עַר וַיַּעַר פֶּון דְּעַר וִיִּישְׁעֵן אִין הִיבִיל נָאָר וְנַעַן עַר דְּעַר הַעֲרִם אֹנִי וִיִיא שְׁרִייעַן שְׁטאַרְק דֶּאָקֶלֶם קוּבֶם עַר נַעְדָן וְנָאָם וִיִיא שְׁרִייעַן אֹנִי שְׁטאַרְק. צוּא לִיב דְּעַם הָאִם זִיךְ הָבִין דְּרִישַׁע גִּינְאָלִים וִיִיא דְּעַר פּוֹקֶם אֹנִי וִיִיא נָאָלִין נָאָר אָלִין גִּיט וְיִיסֵן וְנָאָם אֲפִי וִיִיא אִיין דִּיא גִינְאָנִין בֵּין דְּעַר צִיִּיט י"ג אָדֶר וְנַעְלִין דִּיא שְׁעִסִין גִּיט שְׁרִייעַן אֹנִי דְּעַר פֶּאָסְטֶאדֶר וְנַעַם גִּיט קוּבֶם צוּא וִיִיא וְנַעַם עַר שׁוֹן קֶאָנֵן מִיט וִיִיא מֶאָבֶען וְנָאָם זִיין שְׁלַעֲבֶם הֶאָרֶץ מוּט אִים גִּלּוּסִטִין. וְנָאָם הָאִם דְּעַר הָבִין הַקּוּשׁ גִּיטָאן עַר הָאִם אַרוּם גִּישִׁיקֶם בְּרִיף אִין אֲלַע מִדְּנוֹת צוּא אֲלַע שְׁרִים אֹנִי י"ג אָדֶר נָאָל מַעַן אֹם מִרְנָן אֲלַע יוֹדִין נָאָר דִּיא שְׁרִים נָאָלִין דָאָם הָאֲלִטִין בְּסוּד וִיִיא נָאָלִין גִּיט וְנָאָם וְנַעְלִיגֶע אֲוִקֶה מַעַן מִינְטֶם דָאָם בֵּין נַעַר צִיִּיט וְנַעְלִין דִּיא יוֹדִין נָאָר גִּיט וְיִיסֵן פֶּון וַיַּעַר בִּישְׁטֶרן אֲוִקֶלִים אֹנִי וִי וְנַעְלִין נָאָר גִּיט שְׁרִייעַן צוּא וַיַּעַר נָאָם דֶּאָקֶלֶם וְנַעַם עַר קֶאָנֵן קָאָן צוּא וִיִיא זִיין שְׁלַעֲבֶם מִחֲשָׁבָה. נָאָר דָאָם הָאִם אָבֶער הָבִין פֶּר נַעְדָן אִי נָאָם מִיט זִיין פֶּאָלֶץ אִי גִינְיִיךְ צוּא אַ מְלָךְ וְנָאָם עַר הָאִם גִּיהָאָם אַ לִיב הָאָבֶער וְנָאָם עַר הָאִם אִים שְׁטאַרְק לִיב גִּיהָאָם נָאָר אֲלַע שְׁרִים הָאֲבִין זִיךְ

באלה שבמהרה יבא לנו ישועה. ותקומי יחברך. ג' ימין ה' עשה חיל. הוא אליו מיוסד על שלשה מיני תקות א' תקות הכבוד. ב' תקות החסד. ג' תקות האמת ושלש תקות האלו אמר דוד המלך לא לנו ה' לא לנו רז"ל אף

כי אין בנו מעשים חכות עשה למענך א' כי לשמך תן כבוד שהוא מחולל בגוים החזירו לכבודו הראשון. ב' על חסדך שהוא מדרך לעשות תמיד עמו חסד. ג' על אמתך שהבטחת לנו וגאמנים דברך ודברך לא ישוב ריקס ולא תחזור חלילה. וזה אומר כאן בשביל שלשה תקות

האלו אני בטוח שבדואי יהיה קול רנה וישועה כו'. א' ימין ה' עשה חיר. הוא תקות החסד:

(שז) ב' ימין ה' רוממה. הוא תקות הכבוד שיתרומם ויסגדל שמו

באלה שבמהרה יבא לנו ישועה. ותקומי יחברך. ג' ימין ה' עשה חיל. הוא אליו מיוסד על שלשה מיני תקות א' תקות הכבוד. ב' תקות החסד. ג' תקות האמת ושלש תקות האלו אמר דוד המלך לא לנו ה' לא לנו רז"ל אף

כי אין בנו מעשים חכות עשה למענך א' כי לשמך תן כבוד שהוא מחולל בגוים החזירו לכבודו הראשון. ב' על חסדך שהוא מדרך לעשות תמיד עמו חסד. ג' על אמתך שהבטחת לנו וגאמנים דברך ודברך לא ישוב ריקס ולא תחזור חלילה. וזה אומר כאן בשביל שלשה תקות

האלו אני בטוח שבדואי יהיה קול רנה וישועה כו'. א' ימין ה' עשה חיר. הוא תקות החסד:

(שז) ב' ימין ה' רוממה. הוא תקות הכבוד שיתרומם ויסגדל שמו

באלה שבמהרה יבא לנו ישועה. ותקומי יחברך. ג' ימין ה' עשה חיל. הוא אליו מיוסד על שלשה מיני תקות א' תקות הכבוד. ב' תקות החסד. ג' תקות האמת ושלש תקות האלו אמר דוד המלך לא לנו ה' לא לנו רז"ל אף

כי אין בנו מעשים חכות עשה למענך א' כי לשמך תן כבוד שהוא מחולל בגוים החזירו לכבודו הראשון. ב' על חסדך שהוא מדרך לעשות תמיד עמו חסד. ג' על אמתך שהבטחת לנו וגאמנים דברך ודברך לא ישוב ריקס ולא תחזור חלילה. וזה אומר כאן בשביל שלשה תקות

האלו אני בטוח שבדואי יהיה קול רנה וישועה כו'. א' ימין ה' עשה חיר. הוא תקות החסד:

(שז) ב' ימין ה' רוממה. הוא תקות הכבוד שיתרומם ויסגדל שמו

באלה שבמהרה יבא לנו ישועה. ותקומי יחברך. ג' ימין ה' עשה חיל. הוא אליו מיוסד על שלשה מיני תקות א' תקות הכבוד. ב' תקות החסד. ג' תקות האמת ושלש תקות האלו אמר דוד המלך לא לנו ה' לא לנו רז"ל אף

כי אין בנו מעשים חכות עשה למענך א' כי לשמך תן כבוד שהוא מחולל בגוים החזירו לכבודו הראשון. ב' על חסדך שהוא מדרך לעשות תמיד עמו חסד. ג' על אמתך שהבטחת לנו וגאמנים דברך ודברך לא ישוב ריקס ולא תחזור חלילה. וזה אומר כאן בשביל שלשה תקות

האלו אני בטוח שבדואי יהיה קול רנה וישועה כו'. א' ימין ה' עשה חיר. הוא תקות החסד:

(שז) ב' ימין ה' רוממה. הוא תקות הכבוד שיתרומם ויסגדל שמו

באלה שבמהרה יבא לנו ישועה. ותקומי יחברך. ג' ימין ה' עשה חיל. הוא אליו מיוסד על שלשה מיני תקות א' תקות הכבוד. ב' תקות החסד. ג' תקות האמת ושלש תקות האלו אמר דוד המלך לא לנו ה' לא לנו רז"ל אף

כי אין בנו מעשים חכות עשה למענך א' כי לשמך תן כבוד שהוא מחולל בגוים החזירו לכבודו הראשון. ב' על חסדך שהוא מדרך לעשות תמיד עמו חסד. ג' על אמתך שהבטחת לנו וגאמנים דברך ודברך לא ישוב ריקס ולא תחזור חלילה. וזה אומר כאן בשביל שלשה תקות

האלו אני בטוח שבדואי יהיה קול רנה וישועה כו'. א' ימין ה' עשה חיר. הוא תקות החסד:

(שז) ב' ימין ה' רוממה. הוא תקות הכבוד שיתרומם ויסגדל שמו

באלה שבמהרה יבא לנו ישועה. ותקומי יחברך. ג' ימין ה' עשה חיל. הוא אליו מיוסד על שלשה מיני תקות א' תקות הכבוד. ב' תקות החסד. ג' תקות האמת ושלש תקות האלו אמר דוד המלך לא לנו ה' לא לנו רז"ל אף

(יט) **פתחו לי שערי צדק.** אלו פעם אחת קרה שהיו קרואים הרבה שערי ירושלים: אבא במ אודה יה. זה יהי' תכלית בואתי לירושלים להודות ולהלל לה': בידו האחת וקערה עם חזרת בידו השנית ויליגס הללי על

(כ) **לעתיד ישאלו**

לאדם

מה היתה מלאכתך

זה אומר עסקתי

בחורה וזה אומר

בעבודה זה אומר

מאכל רעבים מלבוש

ערומים מגדל יתומים

הייתי אומרים לו זה

השער לה' צדיקים

יבאו בו :

(כא) **אודך.** על פי מאי דביאר בזה"י

הגמרא ברכות דבר נא

אין נא אלא לשון בקשה כו' על פי משל

לאחר שה' מחלק מנוח בסעודת קרואים

יט פתחו לי שערי צדק

אבא במ אודה יה:

כ זה השער ליי צדיקים

יבאו בו :

כא אודך פי עניתני

ותהי לי רישועה:

אבן

כי לא נשלם עד הנה הזמן של הארבע מאות שנה על כל זה יהי' להם תרעומות ויאמרו לנו אכלנו המדורים הוא קושי השעבוד ודור האחרון יקחו הרכוש וזהו כדי שלא יאמר אותו

פירוש

מפרשים מיה גישמראפמ מיט

רחמים ולקחת לא נתני אקער מייטין

האקמו מיה נים גייטמ איה האב דער

לעבמ ועתה ריא גוטם בייא מיינ לעבין :

(יט) פתחי לי שערי צדק עפיתם ויה מיר

דיא טוערין פון ירושלים עיר

הצדק אבא במ אודה יה דער עיקר

התכלית פון מיינ קומען וועט זיין צוא

לובין גאט :

(כ) יה השער לה' כו' לעתיד וועט מען

פרעגן בייא נער קענשט אין וואס

ענה האט ויה עוסק גיווען דער וועט

זאגן אין תורה דער אין עבודה דער האט

גיבאמט נאט הונגעריקע גיליט נאקישע

גיהאדעוועט יתומים וועט מען זיין זאגן

ווער עס האט ויה עוסק גיווען אין דיא

זאבין וועגן זיין צדיקים זאלין זיין

קומען אין דיא טוערין פון ירושלים צוא

גאט :

(כא) אודך דיא נקרא זאנט אז גאט האט

גיאמט צוא משה ער זאל זאגן

דיא יודין זיין זאלין גארנין בייא דיא

דיא יודין זיין זאלין גארנין בייא דיא

דיושר

אותו לדיק ועמו אותם קיים בהם כו' והבן .
וכן עתה בגלות האחרון כשיה' בימי .
או אורך בי עניתני . אני אכלתי
המרוצים : ותהי לי לישועה . ובימי
בא לי הישועה אלי :

בני ישראל הם
נאיו וחביבים כאבן
טוב

כב אבן מאסו הבונים

היתה לראש פנה :

כג מאת יי היתה זאת

היא נפלאות בעינינו :

ה' היתה זאת
היא נפלאות
בעינינו . גם לנו
הוא דבר פלא מפני מה
זכינו לגדולה זאת
ועיין בשיר השירים
קפטל ו' פסוק י"ב

הגם שכל פי רוב בני ישראל הם מלומדים
בחכמה ויפס בגופם ובעלי דרך ארץ ובעלי
מדות טובות אעפ"כ מאסו צם כולם ולא
יחשבו אותם אבל לעתיד כולם יכירו כי בני
ישראל הוא עם חשוב ונאה ויתנו להם
מוקם בראש הקרואים :

(כג) מאת . איתא במדרש שומר טוב
לעתיד לבוא כשיראו

בכרי

פירוש
היושר דער פאר מענין און אפער גיט
וויא זאלין עסין דיא ביטערניש און דער
אנדער דור דעם פאר מענין דאס איז דער
פישט פון דעם ווארט בקם . דאס איז
דער פישט אויך פי גניקני און נוער דיק
לובין מיד האסמו גיפאניגט מיט דעם גלות
נקהי לי לישועה און צוא מיר איז גיקומען
דיא לישועה :

דיא יודין זענען שיין און גיליבט
וויא א אבן טוב :

(כב) אבן מאסו הבונים . הגם על פי רוב זענען
דיא יודין גילעדיגט אין אלע חכמות
און שייגע און קלוגע אין וועלטליכע
זאכן און האבן גוטע מדות פון דעם וועג
האט מען אין וויא פאר מיאוסט און
זיין זענען גאר גיט חשוב אפער לעתיד
וועלן אלע דער קאנען אז דיא יודין זענען
א מייערע פאלק מען וועט זיין געבין
בבוד ביין דיא גרעסטע לויט :

(כג) מאת דער מדרש זאגט לעתיד וועלן

זאגט

בכדי שתוכל לקוות בכל יום שזוה היום לא טוב אחס מבקשים רק בעדכם ואת חשיג את המחנה. וכן יאמר כלן מאת העיקר שחחס: ברוך הבא בשם ה'. ה' כו' כל מלך חסדו הטוב לא גילה ברוך היום המבקש למשך כבודו יתברך לנו זמן הישועה בכדי שאוכל לחכות ולא ממילא ברכנוכם מבית ה' גם אתם כי ישועת ישראל תהי' בכל יום:

(כד) אשר זה כד זה היום עשה יי נגילה ונשמחה בו: (כו) בית אהרן

עשה ה' נגילה ונשמחה בו. וכו' שאלו חומרים בכל יום חס' שיתמהמה חפילו הכי חסכה לו בכל יום שצא:

(כה) בית ישראל חומרים אנה ה' הושיעה נא. משפלותינו: אנה ח' הצליחה

נא. שתעלנו מעלה מעלה: (כו) יראי ה' חומרים אל בית ישראל חס' מבקשים חס' ברחמיך הרבים

השג

פירוש (כו) דא יראי ה' זאגין צוא דעם המון איר מיט גוט וואס איר בעט נאר אוף אינער העלחה אונ דעם עיקר האט איר פאר געקן. ברוך הבא בשם ה' גיבענשט אין דער מענטש וואס ער בעט אוף דער ישועה פון הש"ת ויין כבוד ואל דער הובין ווערין ברכנוכם מקי'ת ה' דאמלס וועט איר מקי'א גיבענשט ווערין פון גאט וייל ריא הילף פון גאט אין אינער הילף אז ויין כבוד וועט דער הובין ווערין וועלן ריא וידון אוך דער הובין ווערין:

(כו) ה' בית אהרן זאגן אל ה' מיר ואלן דער לעבן דעם חסד פון גאט וואר לנו ער זאל אונז דער לייכטן מיר ואלן זיך אום קערן עז אינער עבודה.

אשרי חג כו' איר ישראל וועט איר בינהען דא קרנות אונ איר וועט זי ברכנגען צום מקום אונ פון מקום אן אונ ווייטער דאס וועלן מיר שוין זאן. דאס אז דער עיקר וואס מיר דארפן בעטן אז דער בית

המקדש

ואנט דער פאטער איך שווער אז ווייל איך האב דיר לייב זאג איך דיר גוט כדי דאס וואלט קאנען האפן אלע טאג אז אין דעם טאג וועסטו באקומען דא מנהג. אזו זאגט ער דא מאת ה' כו' צוא לייב ויין פיל חסד ורחמים האט ער אונז גוט מנהג גיווען דא צייט פון דער ישועה בכדי מיר זאלן קאנען האפן אלע טאג אוף דער ישועה:

(כד) אז זי היום כו' דאס איז דער טאג וואס מיר וועלן זיך אין אים פרייען וויא מיר זאגן אין אינגעקע תפילות אף על פי שיתמחית חס' ער זאגט נח אזו זאגט פון דעם ווערין האף איך אלע טאג אז נאך אין דעם טאג קאן ער קומען:

(כה) אנה כו' דא בית ישראל זאגן איך בעט דיר גאט העלף מיר פון מייגע גידעריקייט אנה ה' העלחה נא איך בעט דיר גאט גוט מיר העלחה ארום צוא זיין במעלה עלייך:

השכ שכינתך לציון עירך וסדר העבודה (כט) הודו. כדי שלא יאמרו סיימתינה לירושלים :

(כח) אלהי אלה ואודך. אודה לך בהודאה כמו שהתחיל להודות כי כל מה על רוב המצוד והסוד ששנית שאלתני עד הנה אינו אלא התחלת השבח

עמדו : אל ה' מחדדו כי עלמו

ארוםכך. על זה מלספר את רוב חסדיו

שקראת את שמך עלי חסד עשה עמנו

שאלה נקרא אלהי ואשר עוד יוסף

ישראל ארומך עוד לעשות עמנו במהרה

יותר ויותר : כימינו חמן :

קרנות המזבח :

אלהי אלה ואודך :

אלהי ארומך :

כט הודו לוי כי טוב כי

יעולם חסדו :

באשר דברנו בשיר השלישי של המלך שלמה מהרמוזים הקדושים אשר היו במלאכת המשכן באנו עתה לבאר את השיר הקודש אשר אמר ברוח קדשו מרע"ה אבי כל הנביאים בנמר מלאכת המשכן :

(יו) יהי נועם. הנה ידוע כשעמדו ישראל שהיו האומות לומדים שלא ישוב עוד אלהי

אלל הר סיני פסקה וזכמתן ישראל לקרב את עמו. וס' אלהינו הפליא

ומדכ כולם עד שנעשו רחמים להשדחת חסדו לנו וכאז את בנו ירלה וזה לרחם

השכינה עליהם. אך על ידי עון העגל נהפך מאתנו תרומה לה' שלש עשרה מינים כמספר

לאבל מחולס כי בו אחד לקהלת אשר עתה

נעמלו ותפגס נפסם בעגל ולעשות אחדות

וחזרה וזכמת הנחש יו יהי נועם ארני אלהינו בין ישראל לאביהם

ליתגה הראשון עד שבשמים

ע"מ פירוש חמקדש ואל גיבועם ווערן עד ואל ששין

אוף זיין ארם ויהי מיר בעשן אין דיא

הפילות אגא רחום כו' איה בעם דיה גאט

דער בארעם דיה מיט דיין פיל רחמנות

קער וידער דיא שכינה קיין ציון אונ דעם

קדר פון דער עבודה קיין ירושלים :

(כח) אלי אלה ואודך דאמאלס וועל איה דיה

לובן אוף דיין פיל חסד ויאם רוא

סיקט מיט מיר אלהי ארומך אוף דעם

וואס רוא האסט גירפן דיין נאמען אוף

מיר צו רופן דיה אלהי ישראל וועל איה

דיר גאד פיל מער דער הובן אונ לובן :

(כט) יהי נועם ואל גיט וואן אז איה

האב שון אום דער ציילס זיין

נאנצן חסד דערום קאנצעם ער מיט דעם

זעלבנין לויב וואס ער האט אנגיהובן צוא

לערנען אז דאס וואס איה האב גינאנט

ביז אהער איז דאס גאר א אקטיב פון מיין

אפ

בשמים . וזה לעשות משכן בכל פרטיו עלינו . שיחזיר שכינתו עלינו אשר הוא כעין מלאכת משכן הרוחני העליון כאשר עלם הנביאים והמתיקות יותר מכל הון בארנו ברמזי המשכן ועל ידי היות עושייו שבעולם : ומעשה ידינו בוננה של המשכן למטה מכוונים אל מה עלינו . בזה שעשינו את המשכן שהוא דוגמתו למעלה יקנה בו כל דבר מהסתתן איכות קדושה מעין של מעלה וכן עשו והוא כרוב רחמיו חזר והסירה שכינתו במועסה ידיהם והי' דומה לפניו יתברך כאלו הוא סורה בעליון ממש כי איכות העליון זו . וזהו שאמר משה בתפלתו ויהי נועם ה' אלהינו

עלינו ומעשה ידינו בוננה עלינו ומעשה ידינו בוננהו :

ישב

כוננהו . את המשכן שיהא ראוי שתשרה השכינה בתוכו וממנו יתפשט קדושת השכינה על כל ישראל :

יוסף

פירוש ע"מ

אז גימטא גימטא דא ויהמת הנחש ויא זעין דארטן גילימערט אונ גיאידילט גימטא ביו ויא זעין גימטא דאוי אז די שכינה זאל אויף ויא רען . גאר ויא ויא האבן גימאכט דעם עגל האט זיך די ויהמת הנחש צוריק ווידער גיקערט באמאלס האבן זיך די אומות דער פרייד ויא האבן גימאכט אז ווידער גאט נועם שון זיי פאר לאזן ביו אייביג . אבער אונזער גאט האט מיט אונז גיטאן חסד אונ האט זיך צו אונז באוויליגט וויא א פאטער צו זיינע קינדער אונ ער האט גיהייסן נעמן פון אונז א תרופה דרייצן מינים וויא א פאטער דרייצן מיט דעם משכן נועלן זיי סתמן זיין דעם סמא תעגל אונ ער נועם נועלן מיט ויא איינס אונ ער נועם זיך צוריק באהעפטן מיט זיי . אונ השי"ת האט גיהייסן אז ויא זאלן מאכן דעם אינטערשטן משכן אויף דעם ציור פון דעם אייבערשטן משכן פון הימיל . אונ מיט דעם וואס די חכמי הלב נועלן סבבון זיין אין דער מלאכה פון דעם אונטערשטן משכן צו גלייכן אים צו דעם משכן וואס אין הימיל אונ זייא נועלן אים בויען מיט אלע פונות אונ סודות וויא השי"ת האט איבער געגאנגען צו משה רבנו באמאלס נועם נעדר זיך דא פון דעם

אונטערשטן משכן קונה זיין אין זיך אזוי א קדושה וויא אין דעם משכן פון הימיל . אונ אזוי האבן דא חכמי הלב גימאכט וויא גאט האט גימאכט אונ השי"ת מיט זיין פיל רחמנות האט ווידער גיקערט דא שכינה אין משכן אונ עס איז גווען גרעניט ביא השי"ת וויא ער רומ אין דעם אייבערשטן משכן ווייל דא אייביגע הייליגקייט וואס עס איז פאר האנדען אין דעם אייבערשטן משכן דא נעלבונג איז גווען אין דעם אונטערשטן משכן . דאס וואס משה אין זיין תפלה ויהי נועם ה' אלהינו עלינו עס זאל זיך צו אונז ווידער קערן די שכינה דאס איז ביא אונז דא בעסטע זיסקייט אונ גוטס פון דער נועלט . ומעשה ידינו מיט דעם וואס מיר האבן גימאכט דעם משכן מיט אונזערע הענד בוננה עלינו זאלסטו אויף אונז אנגיבן דיין הילף אז מיר זאלן זיין ראוי צו השגרת השכינה וויא פריער ומעשה ידינו מיט דעם וואס מיר האבן גימאכט אלע פרטי מלאכת המשכן וועלשן פוננהו זאלסטו אים אנגיבן דעם משכן אז ער זאל זיין ראוי אז דא שכינה זאל אין אים רעגן אונ פון די הייליגקייט וואס אין משכן נועם ארום זיין א קדושה אויף אלע זיין :

יושב

(א) יושב בסתר. ושיבתו הוא בסתר ימיו על הארץ. אף על פי כן שדי בלתי נראה : עליון. גם יתלונן בו. והוא מרכבה לשכינה :

בהיותו פה במשכן התחתון הוא שורה גם (ב) אמר. איתא במדרש אמר משה למעלה כי הוא יתברך הוזה בכל העולמות כי הוא מקומו של

עולם והוא מוכל ונושא את כולם : בצל. שעה בצלאל : שדי יתלונן. כמו דליתא במדרש בשעה שאמר הקב"ה למשה ועשו לי מקדש אמר משה

כי יוכל לעשות מקדש לכבודך הן השמים ושמי השמים לא יכלולך אמר לו הקב"ה כבאני מבקש כל העולם אינו מחזיק כבודי וכשאני רוצה במועט אני מחזיק. ע"ל יושב. האם היושב ועוסק תמיד בסתר עליון הוא בתורה אשר יש בה סתרי תורה אשר רק אלהים הבין דרכה זה האדם זוכה אע"פ שהוא בצל ויג'ל כלל

מ"י יושב בסתר ער ויצט פאר בארץ ער ווערט גיט געווען. עליון ווען ער איז דא רויט. ער איז דער הייד אוף ער פראגט מיט זיין פה אלע וועלטן. בצ"י אין דעם שטין וואס בצלאל האט גימאכט שדי יתלונן טוט דער אלטעמאגער נאם דארטן געקומען וויא דער קדוש ואנט ווען הקב"ה האט גימאכט צו משה וועט לי מקדש ה"מ משה גימאכט ווער קאן דס מאכן א שטוב פאר דיר. הן השמים ושמי השמים לא יכלולך די אונטערשטע מיט די אויבערשטע הימלען. קאן דיר גיט אוף האלטן. האט הש"ת אים געשטעקט אז איך וויל קאן דיא גאנצע וועלט גיט פאר פראגן מיין פער אונ אז איך וויל קאן איך מיר אוף האלטן אין א קליין ארט. נאך א פשט יושב בסתר עליון דער מענטש וואס ויצט אונ לערניט תורה וואס אין איר איז פאר האנדען פאר באגינגע סודות וואס נאר הש"ת אליין ווייס ויזא. בצל חסם די מעג פון מענטשן איז נאר וויא א שאפן אוף

ע"מ דער וועלט פון דעסמיווענן שדי יתלונן דער אלטעמאגער נאט טוט בייא אים רוען דער מענטש ווערט א מקדש צוא דער שכינה :

(ב) אויפ דער קדוש ואנט אז משה האט גימאכט צוא זיין קרידער אהרן אויף דעם פארט סיני איז מיר גימאכט גיווארן אז דער משכן וועט גימאכט ווערן מיט א גרוסן טאן האב איך גירעכניגט איך אהרן די געצט ועה איך אז בייגע צוויי קרידער געגען גרעסער צדיקים פאר אויף. דארף מען פאר שטיין צו ווס האט מען דס גימאכט סתנה זיין דעם משכן מיט דעם שטארבן פון א צדיק. ואנט דער אוהל נעקב דאס איז א מושל צוא א סוף וואס ער האט גיבויט א גרויסע שטאט אונ. ער האט גישיקט א קריף קיין ווין אז מען זאל אים שיקן א גרוסן דאקטער מען האט אים גישיקט דעם גרעסטן פרישער דיא גאנצע שטאט האט זיך מיט אים ווער גיפרייד. פלוצלינג איז קראנק גיווארן דער ווין פון דאקטער דער

בבמה עד כי ה' להם מקום לחשוב ולחמר
כי עתה אין לורך עוד אל האדם להזכר
בצלמו כל כך בשמירת נפשו כי הרופא
החכם ירפא את הכל לכן סיבב לגדב
ואביהו שהיו לדיקים גדולים וביס החינוך
עלמו נפגעו בעבור דבר קטן והבית
המקדש ואהרן הכהן לא הגין עליהם
למען יהיה להם לזכרון להיות זהירים
בשמירת נפשם. וזה שאמר להם משה
כאשר נשלמה מלאכת הבית ונחמלא יד
הכהן לשרת בקודש אל חבטתו לכם לאמר
ביכל ה' המה שהמשכן והקרנות יכפר
עליכם. רק אמר לה' מחסי וביצורתי
אתה. רק עליך חסמוך ואשמע את
דבריך למען שלא אחלה ח"ו חול הנפש.
עוים כנסת ישראל אלהי אבטח בו.
רק בו אשים מבטחי שהוא ירפא אותי
רפאות

לו המלך ויאמר לו מה זה ה' לך שלא
יכלת לרפאות את בנך ויען הרופא דע
אדוני המלך כי אני בעלמי סבותי אל בני
המות למען להגיל את כל העיר ממות
כי שמעתי קול הקריה הומיה כי בא רופא
אשר ימלא לרפאות אל כל חולי מסוכנת
ומי יודע עד כמה סכנות יביאו את עצמם
מהיום והלאה לאכול דברים הרעים ויסמכו
עלי כי ארפא את הכל ולכן בחכמה עשיתי
זאת להבהיל ולהפחיד את העם לאמר אל
חבטתו בהרופאים וברפואות רק כל אחד
הי' נזהר לשמור את עצמו עד היכן שידו
מגעת. הנמשל כאשר הכין הקב"ה לעמו
בית חטלה עם כל לרי גלעד המשכן והמזבח
והקרנות גם רופא חכם את אהרן הכהן
אשר יוכל לרפאות לכל איש ואיש נגעי
לכבו חטאתו ואשמו ומקהל כל העדה

פירוש ע"מ

ויה' ריא ירדן דער פרייד און האבן גיטראכט
אז יעצט דארף ויה' דער מענטש גיט אזו
שטארק הייזן אהרן מיט דעם משפן וועט
וויא צוא אלע חילי הנפש העלפן. דערום
האט מען גיבונט וויין אז ריא קינדער פון
אהרן וואס וויא זענען געווען גרויס צדיקים
און וויא האט גיטראכט אין דעם טאג וואס
מען האט מחנה געווען דעם משפן א קליינעם
חטא האבן וויא גיטאן און וויא זענען
באלד גיטראכטן עם האט וויא גיט גיטאלפן
דער משפן מיט ריא קרבנות מיט ויער
פאטער אהרן פרי וויא זאלן ויה' זעפן א
מכר אז מען זאל ויה' גיט פאר לאזן און
דעם משפן נאר יערר מענטש זאל ויין
גיהט וויא ווייט ער קאן. דאס האט משה
גיאנט צוא ריא וידין ווען ער האט און
גישמעלט דעם משפן מיט דאס פליס און
האט גיטאלבט ויין גרודער אהרן פאר
פון האט ער וויא גיאנט איר זאלט ויה'
גיט פאר זיכערין און דעם משפן אז ער
וועט און אונז מכפר ויין. נאר אמר לה'
זאלסט זאגן צוא נאט מחסי וביצורתי אתה
דא ביקט מיין באשיצונג און פאטונג
נאר און דיר מוא איך מיר פאר זיכערין

דער פאטער האט אים גיגעפן פיל רפואות
עס האט גיט גיטאלפן דער וון איז גיטראכט
אין שטאט אין גיטאן א גרויס קהילה.
דער פלך האט גיגעפן דעם דאקטער פאר
וואס האט אים גיט גיטאלפן העלפן זאגט
דער דאקטער אדוני מלך זאלסט וויסן אז
איך אליין האב גיטאכט אז ער זאל שטארבן
בכרי צוא סציל ויין ריא נאנעט שטאט
פון מוט. איך האב גיגעפן א שטאריק
גרובונג אין שטאט וויא זאגן אז עם איז
גיטאכט א דאקטער וואס ער קאן מציל ויין
פון מוט דערום ווער ווייט אין פיל קבנות
וויא וועלן ויה' אליין אריין ברענגען גיט
צוא הייזן ויער גיטאן און וויא וועלן ויה'
פאר לאזן און דעם דאקטער ער וועט וויא
העלפן דערום האב איך גיטאכט אשערק
און דעם פאלק אז וויא זאלן ויה' גיט פאר
לאזן און דעם דאקטער מיט ויער רפואות
נאר יערר מענטש זאל ויה' אפ הייזן וויא
ווייט ער קאן. אז איז דא ווען הש"ת
האט אן גיטאכט א אפטיק מיט רפואות
דאס איז דער משפן מיט ריא קרבנות און
א רופא א חכם דאס איז דער פלך וואס
וויא זענען רפואות צוא חילי הנפש האבן

רפואות הנפש והגוף ולא אבטח במשכן
ותחת כנפיו תחסה. מסכנה עיפוס
זכנן:

(ג) כי הוא יצילך מפח יקוש. יחמר האויר: צנה. הוא יהיה לך למגן:
משה אם שמוע תשמע בקול ה' וסחרה. הוא יהיה לך כלבוש ברזל

והוא יצילך מהפח אשר
האמוריים פרו עליך

על הדרך אלל נחלי
ארנון שש נחבאו למצן

כאשר יעברו ישראל
דרך שני ההרים ועלו

המה מהמערות על
ההרים וישליכו עליהם

חלים ואבני בלוםטראו
וה' אליך הליך

והם נהרגו. גם
ילך מדבר הוות.

הוא מה עיפוס
הנולד באויר מפני

ההרגים שנהרגו
מהאמוריים:

(ד) באברתו יסך. כנפיו יסך
ויגן עליך וישם מסך

יפלו
פירוש

אך וועל מיד היטן אז איך נאל גיט ויגריגן
ענטפערן דיא יודין אליה אבטח בו טאקי

נאר אוף גאט מוא איך מיד פאר זיכערין ער
וועט מיר הייליג מיט דר הורה א רפואת

הנפש אונ א רפואת הגוף גיט אוף דעם
משכן מיט דעם פאן:

(ג) כי הוא יצילך מפח יקוש. נאך, נאגמ
משה צוא דיא יודין אז איר וועט

נאר טאן דעם דעזן פון גאט וועט ער דיר
מציג זיין פון דעם נעץ וואס דיא אמוריים

פאר ציען אוף דיר בייא דיא מייכין פון
ארגון דארטין האבן זיין זך גאטן באהלשן

אין דיא מערות אז דיא יודין וועלן דורך
גיין צווישען דיא צווייא פערג וועלן זיין

אוף זיין ווארפן פילין מיט ווארף שטייגער
וועט דיר גאט מציל זיין פון זייער בייער

מחשבה אונ זיין וועלן אום גיהנום ווערן.
אוף וועט ער דיר מציל זיין מקבר הוות

גיט
נאך

ע"ס

פון שלעכטן לופט וואס עס איז גינארין
פון דיא הרוגים דיא מוטע פון דיא אמוריים:

(ד) באברתו יסך דך. מיט וויגע פליגלען
וועט ער דיר צוא דעקן אז

דיא אמוריים זאלן צוא דיר גיט קאנען צוא
קוקען. ומסת כנפיו תחסה אונטער וויגע

פליגלען וועט ער דיר באשיצן. צנה ער
וועט זיין צוא דיר א פאנציר ומותרה ער

וועט דיר ארום רינגלען ארום אונ ארום.
אמתו פון אלע שטורקלונג וועט ער דיר

מציל זיין ווייל ער איז אמת וואס ער זאגט
צוא איז ער מקיים:

(ה) לא תירא מפחד לילה. דיא וועסט קיין
מוקא גיט האבן פון דעם שרעק

פון דער גאט. ער וועט דיר שטעלן דיא
זון. מחץ ועוף יומם פון דיא פילין וואס

עס איז אוף דיר ניקוקען פליגלעג לעבן
דער שטאט ער זאלסטו פאר זיין מירא

גיט
נאך

ישוד צהרים. מן המזיק קצב הסודר המזיקין מתגוררן לצדיות משהוקס המשכן נפשות צפת להרים :

(ז) **יפל מצדה אלף**. איתא במדרש (ח) **רק בעיניך כו'**. מראיית עיניך יד שמאל צבה עושה רק מלוא

אחת הוא תפילין של יד ימין מלוא אלף מלאכים : ורבה מימינך. מלד ימין שבה עושה מלוא הרבה ישכון מלד רבוא מלאכים : אליך לא יגש. המלאכים ישמרו אותך שלא יגש אליך שום דבר רע. עוד איתא במדרש מלד שמאל בלוי אלף מזיקין ומלד ימין רבוא

מזיקין וכולם יפלו לפניך ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי כי המלאכים המבוסים יגרשו את המזיקין הרעים וכמו דאיתא במדרש עד שלא היה המשכן היו

גם שם היית מחסי אלף כנגד המלאכים שנלחתי אותם ולקחתי את התורה לדרך : (י) **לא תאנה אליך רעה**. הרעה אשר ראה פרעה עליך באלמגניו' ונבע

פירוש ע"מ גימ' האפי' ער וועט זיך ווידער קערן דיר צו העלפין :

(ו) **יפל מצדה אלף**. פון דעם מו"ק וואס גייט אין דער פינגסטער. מקמב ישוד צהרים. פון דעם מו"ק קמב וואס ער רובט נפשות אין מיטן מאג :

(ז) **יפל מצדה אלף**. דער מדרש זאגט אז פון דער לינקער האנד וואס מיט איר טוט ער איין מצוה ער לייגט אוף איר תפילין ויהי' פון איר וייט מווינד מלאכים. ורבה מימינך. פון דער רעכטער האנד וואס מיט איר טוט ער אסאך מצות והי' פון איר וייט זעהן טויזנט מלאכים. אלף לא יגש דא מלאכים וועלן דיר הימין אז עס זאל נישט גינגען צו דיר קיין שום שלעכטס קיין שום מו"ק ווי דער מדרש זאגט איידר מען האט אויפגעשטעלט דעם מישן האבן דא מו"קין ווי גרייזט מיט דא מענטשן אז מען האט אויפגעשטעלט דעם מישן וועלן דא מו"קין צו דיר נישט גינגען :

וואס

שלו באמרו ראו כי רעה נגד פניכם לא
היה מהם כי לא יבא עליך שום רע :

ונגע לא יקרב באהלך . היה מכת
זכורות שנאמר זה עוד נגע אחד הביא

על פרעה כו' אבל

באהלך לא יבא המסחית

לנגוף . עוד איתא

במדרש פ' תרועה כיון

ששמעו ישראל פרשת

נגעים נתייראו אמר

להם משה אל תיראו

אלו לעבו'ם אבל אתם

לאכול ולשתות ולשמוח :

(יא) כי מלאכיו

כו' כי

גדולים לדיקים יותר

ממלאכי השרת :

(יב) על כפים

ישאונך כו' כמו שהיה בלאתך

ממלכים שנא' ואשא אתכם על כנפי נשרים

ואמרו

פירוש ע"ט

וואם פרעה האט גיזען אויף דיר

דורך זינע שטערן ווערסט אונד ער האט

צוא דיר גיזאנט ראו פי רעה נגד פניכם

דאס וועט דיר גיט טרעפן . ונגע לא יקרב

באהלך דאס איז מפת זכורות וויא עס

שטייט בייא דער מפת נאך א נגע וועל

איה ברענגען אויף פרעה אבער אין דיגע

גיזעלמין וועט דער משחית גיט קומען

נאך ואנט דער מדרש אין פ' תרועה אז דא

יודין האבין גיהערט פרשת נגעים האבין

זיין מורא ניהאט האט משה גיזאנט האט

גיט קיין מורא דאס איז פאר דא ע"א

הקרינים אבער איר זענט צוא עסין צוא

טרינקען אונד צוא פריגען זיה :

(יא) כי מלאכיו כו' דא צדיקים זענען גרעסר

וויא דא מלאכים דא מלאכים דומין

דא צדיקים :

(יב) על כפים ישאונך דא מלאכים האבין

דיר גיזראנן אויף זיגערע פליגלען .

פן חנו . באבן רגלך דא ואלסט גיט צוא

קלאפן דיגע פים אן א שטיין ווי עס איז

ונשמע

ונשמע

ואמרו רעוגיו לראות את מלכנו . לזאת
ואפלטתו . מכל מיני פורעניות : כבודו כמו שנאמר (לפניה ג) בעת ההיא
אשגבהו . בכל מיני החמוקות : כי ידע אביא אתכם כו' כי אתן אתכם לשם
שמי . אתה חמרת הנה חכני בל אל ולתלה בכל עמי הארץ :

בני ישראל כו' ואמרו

לי מה שמו מה אומר

אלהם ובחמת לא

שאלו על שמי כי הם

ידעו את שמי הגדול

והגורל מחבשותי שלי

היה הוה ויהיה :

(שז) רק זה אמרתי

לך להודיעם .

יקראני . כאשר יקראו

אלי : ואענהו . מפני ששמי אהיה והפסע

של אהיה הוא שעמו אנכי בצרה כאן

בגלות מלרים . אשר אהיה . גם בשארי

גלות העתידים להיות . ובדאי אחלצהו .

ע"מ פירוש

וגשמע את האבין גיגורם מיד צוא נעקו .

דערוה ואפלטתו וועל איה אים אנטרענען .

אשגבהו איה וועל אים שטארקן . בי דע

שמי ער ווייס מיין נאמען דאס האפט גינאנט

איה וועל קומען צוא דאס יודן אונ וויא

וועלן צו מיר זאגן מה שמו ווי אונ איז

מיין נאמען וואס נאל איה וויא זאגן אונ

באמט האבן וויא נאר גיט גיפגענט ווייל

וויא ווייסן גוט מיין גרוסן אונ פארמליכן

נאמען וויא האבן פקבלה פון גיגעקע

עלשערין אונ איה בין הנה ויהיה איה

בין גיגעקע אונ בין געצט אונ איה וועל זיין

איה אייביג :

(שז) נאר דאס וואס איה האב דיר גיזיין

וויא צוא זאגן אז מען רופט מיר

אדנה אשר אהיה האב איה גיט גימינט

וויא צוא לערנן מיין נאמען . איה האב

גימינט אז דאס וואס איה וועל זיין

אז יקראני ואענהו ווען וויא וועלן מיר

רופן וועל איה וויא ענטפערן . ווייל מיין

נאמען איז אהיה אונ הער פשט פון אהיה

אז איז עמו אנכי בקרה אהיה באווייזט אז

איה בין מיט וויא גלייך דא אין גלות

אשגבהו כי ידע שמי :

שז יקראני ואענהו עמו

אנכי בצרה אחלצהו

ואכבהו :

שז ארך ימים אשביעהו

ואראהו

(שז) איה כי אורך

ימים

אשביעהו . בגלות

האחרון . אבל בודאי

ואראהו בישועתי .

מפני שהוא יודע

את שמי כי אין השם

שלם ואין הכסף

שלם כל זמן

שישראל בגלות ובודאי

לומר

שזאת כונת רז"ל בחמשה מקומות נכתב

יעקוב מלא בוא"ו ואלה חסר בלא ווא"ו

(עיין רש"י בחוקתי) ולריך להבין למה

דוקא

אשר אהיה האב איה גימינט דאס איה

וועל זיין מיט וויא אין דאס אהיה גלותין

וואס עס איז אן גיבירט צוא זיין . אונ

גיורם אחלצהו איה וועל וויא ארום זיגן

פון גענע גלותין איה ואכבהו איה וועל

נאך מערין ויער כבוד וויא דער פסוק

נאנט בעת ההיא אביא אתכם אין יער

צייט וועל איה איה ברענגען אונ איה וועל

איה איה נאמלען בי אפן אתכם כו' איה

וועל איה געבין צוא א גרוסן נאמען מיט

א רימונג ביי אלע פעלקער פון דער וועלט :

(שז) איה ימים אשביעהו . השם וויא וועלן

גיגן זאט ווערן מיט דעם לעצטן

בישערין גלות אנאנץ לאנגע צייט אבער

גיורם וואראהו בישועתי . איה וועל אים

באווייזן אין מיין ישועה ווייל וויא ווייסן

דאך מיין נאמען אונ מיין נאמען אונ מיין

שמואל איז גיט נאנץ פל זמן וויא גענען אין

גלות וועל איה דאך דאס בודאי מאז פון

מייניגט וועגן באמלס וועלן וויא איה האבין

א ישועה . דאס קאן מען זאגן אין דא

פונקט וואס דער קדרש זאגט אז אין גיג

ערמער

דוקא בחמשה מקומות ולמה דוקא וא"ו. פירות הארץ. פרי האילן. ועתידים לחזור
ועתה כי כאשר לקח יעקב וא"ו משמו צביה הגואל. עוד אפשר לומר אחלצהו
של אליהו כאשר בשמו שם יה להורות מהגלות ואמן לו ג' ברכות טובות א'
שם יה הוא לנו משכון בגלות. והרמוז ואכבדהו. בעשירות כמו דליתא רבי
מהמשה ווין הוא מכבד עשירים. ב'
כך ר' ווין צא"ס ואראהו בישועתי: אורך ימים. ג'
להורות כמו דליתא ואראהו בישועתי.
בפרושי בסוף דות הוא ברכת בניס כי

ע"ן שם ולא יחזיר הקב"ה את הו"ו החמישי: אז הנה אנכי שולח לך את אליה הנביא
הוא השם דברים שנקח מאדם הראשון. כו' והשיב לך אבות על בניס ולב בניס
כשחט והוא חורו. ויוו. חיוו. קימתו. על אבותם (מלאכי ג) במהרה בימינו אמן:

בשיר ד' דיבר המלך שלמה ברוח קדשו מושב ישראל
בזמן שעושין רצונו של מקום ממעלת התורה והמצות מבח
מעשה הצדיקים ומהבטחת הקב"ה לעמו ישראל בדרך זה
דיבר

פירוש ע"מ

ערמער שמיים יעקוב קלא מיט א וא"ו און אליה אן א וא"ו. דאס ווייזט אן יעקב
האט גינעקט א משפון דעם וא"ו פון אליהו
אן ער זאל קומען אן נאגין זינע קינדער
דיא גוטע בשורה פון דער ישועה. און אז
מען נעמט צוא א וא"ו פון אליהו בלייבט
נאר אין דעם נאמען נאר דער שם יה.
דאס ווייזט אן דער שם יה איז א משפון
צוא דיא יודין אין גלות דער וא"ו איז
בייא דעם נאמען פון יעקב ווען ער וועט
ארום געבן יעקב'ס קינדער פון גלות דאמלס
וועט זיך ווידער קערן דער וא"ו און עס
וועט ווערן דער שם בשלמות. און דער
רבו פון דיא פינף ווא"ן ווייזט אויף דיא
פיר געקסלעך און דאמלס וועט זיך ווידער
קערן דיא יעקס נאכין וואס מען האט
צוא גינעקט בייא ארס הראשון ווען ער
האט גינעקט זיין שיינקייט זיין הוד זיין
אייביג געבן דיא ליכטקייט דיא פירות
הארץ דיא פירות האילן און דיא אלע נאכן
וועלן זיך ווידער קערן ווען אליהו וועט
קומען די גוטע בשורה זאגן. גאט קאן
מען זאגן אפאלצהו איה וועל זיין אוס ציען
פון גלות און וועל זיין געבן דרייא גוטע
ברכות א) ואכבדהו מיט עשירות וויא די
גמרא זאגט רבי מכבד עשירים ב) אויך

אין דעם פערמיין שיי האט דער
מלך שלמה גירעט מיט רוח
הקודש און האט גילויבט די יודין
אין דער צייט ווען זיין מוען דעם
ווייזן פון נאט. גם האט ער גירעט
פון דיא גרוסקייט פון דער תורה
מיט אירע מצות. אויך פון דעם
שטארקן כח פון דיא צדיקים און
וואס השי"ת האט זיין צוא גינאגט.
מיט דעם אייניגס דרך וועלן מיר
באשיידן דיא רייד פון דעם מלך
דוד דער פאטער פון שלמה וואס
ער האט אויך גירעט מיט רוח

דיבר ברוח קדשי המלך דוד **אב שלמה ראש ישראל**
באותיות אשרי בשיר ראשון של ספר תהלים:

שבה ישראל בשעושיך רצונו של חוק על נפשו שלא יפול ביד הילד. זה מקום

(א) אשרי. לריך להבין למה אמר הלך לאחר ולקסו: אשר לא הלך. ולא עמד ישב הכל בלשון עבר

ולמה אמר גבי רשעים הלך וגבי חסידים עמד

וגבי ללים ישב ולמה הזכיר ג' כחות רשעים

חסידים ללים. וגררה

להנה בל להזכיר את האדם שאל יחמין האדם בעלמו עד יום מותו וכמו שאמר שלמה

ושבח אני את המתים כי כבר הגיעו לפרשת דרכים זה יום המיתה שם יגועו

יגיעו כח אבל כל זמן שאדם בחיים אע"פ שהוא לדיק גמור אע"פ לריך לעמוד

רשעים רשעים החוטא במחשבתו ואינו מחמין בה ובחורה

ובשכר ועונש ועל זה נופל לשון עלה והלך מפני שהוא הולך בדעתו ובמחשבתו הפנימית

פורה ראש ולענה והף שהוא עושה קלה מעשים טובים מפני ההרגל אע"פ הוא

רשע גמור כי העיקר הוא הדעת והמחשבה שכלב

פירוש ע"מ ואל אים נים אראפ פירין פון דעם נישטען

וועג וויא שלמה האט גיאנט נשפח אני

את המתים איך מוא לובן די גישטארכטע וואס וויא זענען שון די וועלט איבער

גיפארן און וויא האבן ביא גיקומען דעם גער דער דיא מוא איך שון לובן איבער

זמן דער מענטש לעבט מוט מיט אים דר מאג וויא דער פנא זאגט אל פאמין בעצמא

ער יום מותה דוא זאלסט זיך אליין נים גלובן ביי דעם לעצטן מאג פון דיין לעבן.

דערס זאגט ער אשרי האיש אשר לא הלך דער מענטש וואס ער איז שון איבער

גיפארן די וועלט און ער איז נים גינאנגען אין דעם שלעכטן וועג פון דיא רשעים ער

האט ביא גיקומען דעם גער דער ער איז א מענטשן איז צוא לובן וואל איז אים ער

איז טייער און ליב ביא גאט. בעצת רשעים אין דער עצה פון די רשעים וואס

זיא זינדיגן מיט זייערע שלעכטע מחשבות ער גלייבט נים אין גאט און אין דער

תורה אין שכל וועגט און דעם קומט דער לשון הלך עצה ווייל ער גייט שטענדיג

לשון הלך עצה ווייל ער גייט שטענדיג

לשון הלך עצה ווייל ער גייט שטענדיג

לשון הלך עצה ווייל ער גייט שטענדיג

לשון הלך עצה ווייל ער גייט שטענדיג

לשון הלך עצה ווייל ער גייט שטענדיג

לשון הלך עצה ווייל ער גייט שטענדיג

לשון הלך עצה ווייל ער גייט שטענדיג

לשון הלך עצה ווייל ער גייט שטענדיג

לשון הלך עצה ווייל ער גייט שטענדיג

לשון הלך עצה ווייל ער גייט שטענדיג

לשון הלך עצה ווייל ער גייט שטענדיג

לשון הלך עצה ווייל ער גייט שטענדיג

שכלב ובמח: ובדרך המים לא עמד. יחד ומהתלים ומשחקים זה קשה מכולם זה האיש החוטא במעשה שאין בו כח כי מות וחיים ביד לשון וכבר היה לשלמה לעמוד על ילדיו והוא נלחם מחלואותיו הרעות ע"ה עמדם מלחמה ערוכה ויחוש מדעת חבל בלבו הוא ישראל כשר כי הוא ואמר לא יאהב לך הוכח לו. ואמר אל מאמין בכל העקרים

ועל זה נופל דרך. חטאים. עמד. מפני שהוא עומד ועושה מעשים חסרים והוא גם כן דרך רעה אך לא כראשון: ובמושב לצים לא ישב. זה האיש החוטא בדיבור בשקריו

רשעים ובדרך המים לא עמד ובמושב לצים לא ישב:

ב כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם

בח מעשי הצדיקים (ב) כי אם בתורת כו'. כל חפצו

בדברי שחוק והללה בלשון הרע בניבול פה בשבועות שוא ועל זה נופל לשון מושב כי אלו האנשים מתאספים רבים ורצונו וכל מחשבת לבו הוא רק ללהבת ד' ולתורתו: ובתורתו יהגה כו'. הוא שלומד אותה תמיד וגם מוקיים במעשה מה שגאמר

זה

פירוש ע"ט

יום גידאנקען פון ביטערע קראנטעכער און אפילו ווען ער מוט אפסיל גוטע מעשים הייסט ער און א רשע גמור ווייל דער עיקר איז די מחשבה וואס איבערזייגט צו מות און אין הארצן. ובדרך המים לא עמד אין דעם וועג פון דיא חטאים איז ער נישט גישטאנען. חטאים הייסן דיא קענישן וואס אין הארצן זענען וויא נישט וויא גלובן גלייך מיט דעם צדיק נאר וויא האבען זיך נישט שטארקט און דעם געדערקע וויא גיבן נאך וויא ערע שלעכטע פאזות און אנעלבע מענטשן קומט דער לשון דרך חטאים עמר ווייל וויא שטייען אים מוען פעלונג מעשים. און דאס איז און א שלעכטער דרך נאר נישט ווי די גרשטע וואס ער רופט וויא רשעים. ובמושב לצים לא ישב און אין דעם וועג פון די לצים איז ער נישט געקען. לצים דאס איז דיא גרשטע פיהה וויא זענען שלעכט ביי נאר מיט דער מעשה און מיט דער מחשבה וויא גלובן נישט אין באשעפער וויא זאגן שטענדיג שקרים ליצנות לשון הרע גיבול פה פאלשע שבועות. און ווי קומט דער לשון מושב לא ישב ווייל זיי נאכקען

זיך אין פיל צוא נאמען ווען און מאכן ווער ג' שפעט. שלמה המלך האט מיט וויא א שטארקע מלחמה ער האט וויא מנאש געווען און ווי איז נאר נישט דא צו האפן אז וויא זאלן בעסער ווערן דרום זאגט ער לא יאהב לך הוכח לו דר' ה' ה' נישט ליב מען זאל אים זאגן מוסר ער מאכט דער פון א גישפעט. אל הוכח לך פון ישנאף נישט גינג וואס ער וועט דיר נישט ליב האבן וועט ער דיר נאך פיינד האבן. נבנו ללצים שפטים פאר דיא לצים איז אן גיברייט שטארקע שטראפן הנם ער גלובט נישט אין גיהנם ער וועט אפער גוים קומען אהין וועט ער שון גלובן. און דער מענטש וואס ער איז נויט פון דעם וועג פון די דרייא פתות דער איז גלובט און א מוצלח אין דער וועלט און אין יעדן וועלט:

וויא גרום עס איז דער בח פון דיא צדיקים וואס מוען גוטע מעשים:

(ב) כי אם בתורת ה' חפצו. נאר אין דער תורה פון גאט זאל ער באקען ער זאל ליב האבן גאט מיט דער תורה מיטן נאנצן

זה והוא שלם במחשבה ובדיבור ובמעשה והוא חכמה ואחר כך כשנעשה ת"ח גדול
מזה בסוד מרע בין במחשבה בין בדיבור ומחדש חידושי תורה אמר ובתורתו :
ומעשה והוא מזה כעשה טוב במחשבה מעלת התורה והמצוות

ובדיבור ומעשה הוא האיש השלם המקיים (ג) ויהיה כעין. ונראה בהקדש הגמרא

את השלשה העמודים אשר העולם קיים עליהם ועליו נאמר גדול מה שנאמר

במעשה הנדיקים יותר ממה שנאמר במעשה שמים וארץ וכאשר

בחרנו בסוד השירים (ד' פ' ט') . גם לרד"ק להבין למה מתחילה

אמר תורת ד' והדר אמר ובתורתו אפשר לומר על פי ביאור הגאון

בפ' על שיר השירים סוף ק' ג' על מאמר חז"ל שמתחילה קרא אותם הקב"ה בתל"ה זו

מחשבה כו' עיין שם. זה שאמר כאן מתחילה תורת ה' כי התורה משפיע לו

אשר חסיה יו' ד' לבואות אמן אמן הלה וניח. וקדים לעניינו לבאר בדרך רמז

את דברי הנביא (מלאכי א') משא דבר ד' אל ישראל ביד מלאכי אהבתי אתכם

אמר ד' ואמרתם בזה אהבתי הלא את עש

פירוש ע"מ ראם שון ובתורתו אין זיון תורה : דיא גרוסקייט פון דער תורה מיט

אירע מצות : (ג) ויהי כעין שתול. פריער וועלן מיר פקדים זיין א גמרא אמר רבה אשתעו לי

נחותי נאמר כו'. ציאת רעם וועלן מיר באשיידן דיא בייד פון נביא. דער נביא

האט אויפ גיהובן זיין קול וויא א קול שופר און האט גישרינגען משא דבר ה' אל

ישראל דיא תורה נאם ויא איז דיא בייד פון גאט איז ויא צוא דיא ישראל וויא א שווערע

משא. פיר מלאכי זיין זענען איבער געקומען און דיא דער האנד פון גער הרע

נאם ער איז א מלך וזן וכסיל ער פאכט שווער אויפ רעם מענטשן צו לערנען דיא

תורה מער וויא דיא שווערסטע ארבעט. און אז איר וועט פקען צו נאם האט אונז

השיר' געגעבן דעם גער הרע ער זאל אונז שווער מאכן צוא לערנען דיא תורה וועל איך אייך זאגן אהבתי אתכם אמר

עשו ליעקב נאום ד' ואהב את יעקב
ואת עשו שנאתי ואשים את הריו שממה
ואת נחלתו לתנות מדבר כי תאמר
אדום רשעו וגשבו וכבשה חרבות כה אמר
ד' נבחות המה יבצו ואני אהרום וקראו
להם גבול רשעה והעם אשר זעם ד' עד
עולם ועיניכם תראינה ואתם תאמרו
יגדל ד' מעל לגבול ישראל הנביא
הרים כשופר קולו ואמר משה דבר ד'
כו' רנ"ל התורה שהיא דבר ד' היא למשא
לכם: ביד מלאכי. לפי שאתם מסורים
ביד היל"ר הנקרא מלך זקן וכסיל והוא
מכבד עליכם את לימוד התורה יותר
מכל עבודת פרך. ואם תאמרו ולמה
נתן לנו הקב"ה את הילר הרע הזה אשר
הוא מכבד עלינו את לימוד התורה.
התשובה אהבתי אתכם כו'. בזה שנתי
לכם היל"ה"ר היא האהבה שאני אוהב
אתכם למען תלמדו אותו ותקבלו סכר:
ואמרתם במה אהבתנו. רנ"ל ישראל

את

פירוש ע"מ

ה' וייל איך האב איך ליב האב איך
איך געבן א' יצר הרע איר זאלט מיט
איר מלחמה האלמן אונ איר זאלט איר ביא
קומען זעל איך איך געבן א גרוסן שר.
נאמרתם בזה אהבתנו איר מוט זאגן צו
נאט מיט וואס האקטו דאס אונז ליב צוא
דאס איז א ליבשאפט צוא געבן אינז דעם
דאזיגן שונא. הלא אה עשו לעקב. עס
שטייט אין זוהר פ' פנחס אזוי וויא ביא
א מענטשן איז פאר האנדען צוויי סקנים
איינעם רופט מען קנה איינעם נשט מיט
דעם קנה רעט מען מיט דעם נשט עקט
מען. לעקב איז דער קנה ער רעט אונ
לויבט. שפענדיג צוא נאט וויא עס שטייט
הקול קול לעקב פון לעקבן גייט שפענדיג
ארום דער קול צוא לויבן נאט. אונ דער
ווארט קנה מיט א קמץ איז דא זעלבע
אותיות וואס דער ווארט קנה מיט א צירי
איז דער טייטש קנה חכמה קנה בינה קנה
חכמה אונ בינת התורה וייל לעקב גייט
שפענדיג נאך דעם קול פון נאט צו קופן

ביידע

החדש כל'ש מתרונן מיין וכעלל העמוד משנתו ובדוחק יכנס מעט אל תוך לבי אבל מי רוצה אז להסות את חזני לקול דברו והאם זו האהבה שאתה אוהב אותי למסור אותי ביד השונא הזה:

תשובת הקב"ה אל האדם

נאום ה'. הלוא על זה נתתי לך כלי זיין במה ללנח את הרע ובמה הוא בנאום ד' רנ"ל בעסק התורה שהתורה היא נאום פיו ויתברך וכמו שאמרו רז"ל בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תכלין ואף שהוא מוקדם בזמן אפ"ה יש כח ביד האדם להגביר על יצרו על ידי עסק התורה. ולכן ואהב את יעקב. הוא את הנדיק אשר אללו המושל הילר טוב

את הילר הרע הכח אכזים כחי אם בשרי נחוש'. הניחא אם היה הי"ט מקדים לבוא אלי מיד ביום הולדי ואחר זמן ארוך היה בא הילר"ר בודאי היה להי"ט דין קדימה והיה נשרש בלבי עם עלוה הטוב לילך בדרך טוב לשמוע בקול ד'. ואחר כך כשיבוא האורח הרע החדש היה מוכרח לעמוד כעני בפתח ומוי היה רוצה לשמוע לקול שקריו הרועה להדיח אותי מדרך הטוב והיה באפשרי לגרש אותו ממני. אבל עתה אחרי אשר הילר הרע מקדים לעוף כנשר אלי מיד ביום הולדי לפתח חטאת רובן והוא נשרש ונפרח בלבי לען תאוה נחמד למרחש וטוב למאכל ומתוק כדבש ואף שאחר זמן ארוך בא יבא האורח הטוב

פירוש ע"מ

בידע אין הארצן היינט וויא ארום קאן איך מיר שטארקן אוף דעם יצר רע איך קאב נים קיין שפיגערנע און קופערנע הארצן אז איך ואל אים נים פאלגן. ווען וואלט איך קאנען בייא קומען דעם יצר רע ווען דער יצר טוב וואלט קומען צו מיר בארד וויא איך ווער ניקארן און ער וואלט זיך איין ווארצלען בייא מיר אין הארצן מיט זיין גוטער עצה צוא גיין אין דעם גוטען וועג צוא הערן אז דעם קיל פון נאם. און דער נאך אפילו עם וואלט אראפ קומען דער נייער שלעכטער גאסט וואלט ער מיין שטיין וויא א ארים מאן בייא דער מיר און ווער וואלט דאקאמלס גיוואלט צו הערן ניינע היינט וואס ער וויל מיר פאר שטופן פון דעם גוטן וועג דאקאמלס וואלט איך אים ניקאנט פאר מרייבן פון מיר. אבער יעצט אז דער יצר הרע פערדט זיך און קומט צוא פליגן צו מיר וויא דער אדלער באלד וויא איך ווער גיבורן און ער ווערט איין גיווארצילט און בליט וויא א רוח בייא מיר אין הארצן ער מאכט אין מיר א גרוסט צוא עסן צו מרייקען און אלע זינע האות איז מיר וים וויא האניק נוא וויא קאן איך אים פאר

א ענטפער פון נביא צו דיא יודן: דיינע מענות איז וואס דוא קאנט נים ארום מרייבן דעם יצר רע גיב איך דיר א עצה נאם ה' לערן די תורה וואס ויא איז דא רייד פון נאם מיט דער תורה נעסמו אים פאר מרייבן וויא דא נקרא נאנט בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תכלין איך קאב באשאפן א יצר הרע איך קאב אים אבער באשאפן א תורה וים ויא איז א רפואה ארום צו מרייבן דעם יצר הרע פון מענטשן און הנם דער יצר הרע קומט פריער קאנטמו אים מיט דער תורה פארט פאר מרייבן. דערום האט נאם גיזאנט ואהב את יעקב דער וואס הערש צו דעם יצר טוב וואס ער הייבט יעקב האב

אבל לא אירא מה יעשה לי אדם בתשובתו
אקוה אשר במהרה . ונשוב ונבנה
הרבות . את אשר המריב והרס בתשובתו
את כל בני אשר בניתי עליו לתפסו .
יעבור נא רק הוי"ו אז אשוב ולחקק את
כל אשר המריב יבא נא הלילות הארוכות
המה יהיו לי בעזרי ואז אפתחו לאמר
שמע נא אחי הלוא שלש משמרות הוי
הלילות ולמה אתה יושב בטל אתה עתיד
ליתן דין וחשבון על ביטול הזמן היום
קל והלילה ארוכה והמלאכה מרובה לך
ועסוק בכך קטן אשר אתה בקי בו
בעל פה בכל לדעו משער לשער ועשה
התחלה וסיום כלילה אחת וחזור חלילה
עד

טוב : ואת עשיו שנאתי . הוא את
הרע אשר הוא ברשות יד הרע : ואשים
את הריו שממה כו' . הוא ע"ד שאמרו
ד"ל מלכה לבה"מ אם אכן הוא נימוח
ואם ברזל הוא מתפוצץ והוא בע"כ יעזוב
את נחלתו אשר קנה כך וילך לתנות
מדבר אם רק בקולי תשמע לעסוק בתורה .
עוד מטענת האדם האך אפשר לי להתגבר
על יצרי והלוא . כי תאמר אדום .
הוא היל"ר אשר הוא שופך דמים כאלדוס
יתפאר עלי לאמר אף כי רששנו היינו
בזמים הנוראים בעשרת ימי התשובה אז
שכ האדם מחטאיו ועשה תשובה ואותי
עזב ולא שמע בקולי ועשני לרש ואכזבין

פירוש ע"מ

דער גער הרע וואס גר איז א פלוט פאר
ניסער וויא עס איז גינען אפאל ארום מיט
ער זאגן מיט א רימונג רששנו הגם איך
בין יעצט פאר אריקט גינארן עס איז
ניקומען די עשירת ימי התשובה און דער
מענטש האט תשובה גיטאן פון זינע זינד
און מיר האט ער שוין גאר נישט גינאלט
צו הערן ער האט מיר זייער פאר אריקט .
אבער איך האב פאקט גאר קיין מורא
נישט וואס קאן ער מיר טאן מיט זיין תשובה
איך פאר דאך אז איז גיבן ונשוב ונבנה
הרבות איך וועל זך ווידער קערן און
וועל צוריק אוף בווען אלע מיניע בנינים
וואס ער האט חרוב גימאקט מיט זיין
תשובה לאז נאר אריבער גיין דער יו"ב
וועל איך אים צוריק פאנגען אין מיין
געץ איך וועל מיר פערדיקטן די אלע
בנינים לאז נאר קומען די גרוסע לאנגע
נעכט זיא וועלן מיר שוין זיין ביא הייליג
דאמאלס וועל איך זאגן צום מענטשן הער
נאר צו די וואלדער זינג די נאכט איז דאך
אזוי גרוס צו ווס יצקטו לידיג וועקט דאך
דארפן אפ געבן דין וחשבון דער פאר ווס
די ביסט מבטל אזוי א נאכט אין נאר נישט
דער טאג איז קליין און זיא נאכט איז גרוס
און די ארבעט איז פיל . זיין און זיין
זיך עוסק אין דיין קליינער מאליע כו' ווס

האב איך אים ליב ואת עשיו שנאתי איז
דער וואס הערמט צו דעם גער רע וואס
ער הייקט עשיו האב איך אים פיינט נאר
גינען האב איך דיר אים מחמת ליבשאפט
די ואלקט אים ביא קומען וועט דיר קומען
א גרויסער שער און מיט דער תורה קאנטא
אים ביא קומען . ואשים את הריו שקמה
איך וועל מאכן דיא בערג פון גער הרע
וויקט ואת נחלתו לתנות מדבר איז זיין
ארב וואס ער האט זיך גיקופט ביא דיר
אין הארצן וועט ער טון פאר לאזן און
ער וועט אנוועק גיין צוא דיא שלאנגען פון
דער מדבר וויא די נקרא זאגט אם פגע
בך מגור זה משכהו לבהמ"ד אז דער גער
הרע האט דיר פאנגענימט זיה אים אריין
אין בית המדרש ער זאל זיין אפילו שטארק
וויא א שטיין מוז ער צו ריבן ווערן ער
זאל אפילו זיין שטארק וויא איין מוז ער
צוא שטעקט ווערן מיט גטאלד וועט ער
טון פון דיר אנוועק גיין אז די וועקט נאר
צו הערן אין מיין קול און די וועקט
לעבען די תורה . נאך מענט דער מענטש
וויא קאן איך ביא קומען מיין גער הרע
ער איז אזוי א שלעכטער אז ווען איך זאג
אים שוין ווא אפאל ארום פון מיר ועהט ער
מיט אלע מיגלעכקייטן צוריק אריין צוא
קערעווען זיך צו מיר . כי האמר אדום

מהם חנים בטוחים להאדם שיתרפא מחליו
היה להגמרח לאמר מיד את הרפואה
השלישית שהיא בטוחה שיתרפא מחליו חולי
הנפש. אמנם הנה ידוע כי ימי האדם
יחלקו לג' זמנים א' ימי העלייה ב' ימי
העמידה ג' ימי הירידה. וכמו הרפואה של
חולי הגוף יתן הרפואות לפי שמותיו של
החולה. כן בחולי הנפש נריך למדוד
הרפואה לפי השנים כי אם תקח נער
קטן שזכר אל בית המס למען יראה את
סוף האדם האריך לקצר יוכל אל מקום
חסך ואפל למקום עפר רימה ותולעה
ילד הזה ירעש ויפחד ויתבלבל מוחו לכן
הרפואה

פירוש ע"ט

דו ביטמ אין איר קלאר פון אלע זיטן
קאנקט מאכן א בתורה מיט א סיום אין
אין באקט אונ קאנקט אפילו איבער חזון
בין הנהגות מיט אין מאל אונ דער בייא
וועקטו מאכן א סעודה וויא בלק האט
גימאכט צו בלעסן. ענטפערט דער גביר
פה אמר ה' הקה ובנו ואני אהרם אוני
האט גאט גימאכט האב גאר נים קיין מורא
דער נצר דע מיט זיין ביקה וועלן בוגן אוף
דיר א געץ אונ איך וועל צו פירן אונ
הרוב מאכן זיין געץ וויא די גמרא זאגט
דער נצר הרע שטארקט ניד אוף דעם
מענטשן אלע מאג אונ ווען גאט זאל נים
העלפן דעם מענטשן וואלט ער אים נים
גימאכט בייא קוקען גאר הש"ת העלפט
אים צוא אין געטן אים. אונ צוא דער
תורה וועל איך דיר געבן נאך א געה
ווי צו שונאך מאכן דעם יצה"ר אונ דאס
אין דיא געה וקראו להם גבול רשעה. דיא
גמרא זאגט לעולם ירגיו אדם נצר טוב על
נצר הרע אייביג דארף א מענטש נעהן
אז דער יצ"ט זאל דער געטן דעם יצה"ר
נצחו מוטב אין ער אים בייא ניקומען אין
גוט לא נצחו אוב נים געסוק בתורה זאל
ער לערנן תורה נצחו מוטב האט ער אים
מיט דער תורה בייא ניקומען אין גוט לא
נצחו אוב גוט וקרא ק"ש זאל ער ליינען
ק"ש נצחו מוטב האט ער אים בייא ניקומען
מיט דער ק"ש אין גוט לא נצחו אוב נים

הרפואה זו קשה למענו. ואם ליתן לו
כף אחת מהשניה הוא שיקרא ק"ש
להשכילו אשר הקב"ה רואה ואינו נראה
והוא רואה את כל מעשיו הרעים וכל
מעשיו נכתבין בספר הזכרונות והוא בע"כ
עמיד ליתן דין וחשבון לזה עוד אין לו
דעת ותבונה ולכן הכף זו רפה למענו
רק למענו טוב ונכון הכף הראשונה הוא
שיעסוק בתורה אלל ת"ח יום ולילה ואין
כל אדם יכול לעמוד בה זולתי תשב"ר
שיש להם זה הכח מפני שהם פנוים
מטרת הפרנסה וכאשר פרשו לעיל
ברמזי המשכן. והאיש אשר הגיע לאמצע
שנותיו הוא ימי העמידה הכף השלישית
האחרון

ע"מ

שון אין ריא מימיל יאדין מען זאל אים
געבין א לעפיל פון דריטין מידעצין איז
פאר אים אויך צוא שטארק. אז ער וועט
יך געמין נישט אין זין וואס עס איז דער
סוף פון מענטשן וועט אים ווייניג קענען
אפ פאלן. איז ער וועט נישט וועלן מאן
קין שום מסחר נוא וואס וועלן זאגן ווייניג
קליינע קינדער וויא וועלן דאך אום גיין
פון הונגער. צוא געבין אים אלעפיל פון
ערשטין מידעצין ער זאל מאן וויא נאכט
לערנן תורה דאס איז אויך נישט מיגלעך
ער ברובט דאך צוא ארבעטן אויף פרנסה
פאר ווייב און קינדער דערום איז פאר
אים פונקט צום גבאר דער צווייטער
מידעצין צוא לייגען ק"ש ער זאל האבן
אויף יך שטארק מוכא שמים. און דער
מענטש וואס ער איז שון אין דריטין מידעצין
יאדין און ריא ערשטע צווייט מידעצין
האט ער נישט גיגוקען פון ריא צווייט
ריצעפטן נישט פון תורה נישט פון מוכא
שמים דער מוז שון געמין א גרוסקע לעפיל
פון דעם דריטין מידעצין און אז דער
מענטש וועט זאגן וואס מוז מיר צוא
דער מאנען דעם ביטערן מאן פון דעם
יום המיתה עס זאל מיר נישט אין גיין דאס
לעבן אויף דעם האט שון משה רבינו
גיזאנט לו חכמו נשכילו זאת ויבנו לאחריהם
אז זיא זאלן זיין קלוג דארפן וויא האבן
דעם

פירוש
אונזער צוא א פונקטער גרוב און מען
לאזט אים אהין אראפ און דארטין עסין
אים ווערעם וועט דאס קינד גיורם צוא
שטערקע ווערן פון שערק און לייגן
מוח וועט אים איבער גיקערט ווערן דערום
איז פאר אים דער מידעצין צוא שטארק.
און אז דוא וועט אים געבין א לעפיל
פון צווייטין ריצעפט ער זאל לייגען ק"ש.
און דוא וועט אים געבין צוא פאר שטיין
וואס איז דאס דיא ק"ש. אז השי"ת וועט
אלעס און אים קאן מען נישט זעהן און
ער וועט אלע ווייניג שלעכטע מעשים
וואס ער מוז און אלע ווייניג מעשים
ווערן פאר שרייבן אין א פנקס און ער
וועט מוזן אפ געבין אויף אלעס דעקנג
מען וועט אים נישט שענקען דאס מידעצין.
צוא דעם איז נאך דאס קינד יוג צוא
פאר שטיין דאס. דער מידעצין איז פאר
אים שטארק. פאר אים איז נאך נישט דער
ערשטער לעפיל ער זאל יך עסק זיין
אין דער תורה ביא גוטע ת"ח מאן וויא
נאכט דאס איז פאר אים פונקט צום גבאר
ווייל קין מענטש קאן דאס נישט באווייזן
וויא ריא תינוקות של בית דין וויא האבן
צוא דעם פ"ח. ווייל וויא האבן נאך נישט
אויף יך קין צול פרנסה און וויא מיר
האבן אויבן גיבראכט ביא ריא קמו
המשכן. און דער מענטש וואס ער איז

האחרון. וזה מאמר הגמרא לעולם ירגיו
 אדם י"ט על יזה"ר אף בימי גערותו
 גלחו מוטב ואם לא נלחו יעסוק בתורה
 הוא כף הראשון נלחו רנ"ל אם עשה קן
 מוטב לא נלחו אם לא עשה כן והגיע
 לאחלע שנותיו אז יקרא ק"ש הוא כף
 השני נלחו מוטב ואם לא נלחו שלא לקח
 את הכף השני והגיע לסוף שנותיו בלא
 דעת אז יזכיר לו יום המיתה לא ידמה
 בדעתו שרק השני מת רק יזכור שגם הוא
 ימות וכמאמר הגמרא (מו"ק כח) והי
 יתן אל לבו דברים של מיתה מאן דיקבר
 יקברוניה מאן דיספד יספדוניה הוא
 שהי יתן אל לבו שהמיתה הוא גלגל
 החזור והקוצר היום למחר הוא בקצר
 והיום הוא היום את קולו וזכה על פלוגי
 ומחר ירימו קול כבי עליו. וזה שאמר
 מקביו בן מהללאל הסתכל בשלשה דברים
 ולריך להבין למה חזר לפרש מאין באת
 סרוחוס

ע"ט
 דאם זעליגע האט גיזאנט עקביא בן
 מהללאל התפלל בשלשה דברים כו' איז דר
 פשט אזו לקבל אז אונזער קינער נאר לעבן
 וועט ארום פארין פון זיינע שיינע פארזין
 פון פעטערבורג און ער וועט קומען נאך
 ערליין קאן מען פאר שטיין וואו היין
 וועט ער קומען גיונים צום קינער פון
 פרייסין אין זיינע טייערע פאליצין. אבער
 אז מען וועט ארום פירין א רישמאנד
 פון פיגעטעקאנער קריגענאל גישמיט אין
 קייטין און מען וועט אים אונזע פירין
 נאך ווארשא גיונים וואו וועט זיין א דירה
 פאר אים גיט ביידע דעם גענעראל גופערנאמר
 אין זיינע שיינע פאליצין נאר גיונים וועט
 מען אים דארטין און געבין א דירה נאך
 זיין פבור נאך אין א טיפע פינסטער גרוב
 נאך פיל ענדער וויא עס איז גיונים אין
 פיגעטעקאוו. אז איז דער מענטש דא
 נשמה קומט ארום פון דא ליכטיגע וועלטן
 פון פסא פכבור און דער גוף קומט ארום
 פון א טיפה סרוחה פון א דירה סרוחה.
 דאז נאנט דער חנא דע מאן באת פון
 וואנען

פירוש
 דעם שכל אז וויא זאלין שטענדיג פאר
 שטיין זייער סוף. דאס זאגט דא גמרא
 לעולם ירגיו כו' אייביג באלד פון דא
 יונגע יארן זאל שוין דער יצר טוב דער
 צעקענע דעם יצה"ר אויף דעם ערשטן טייל
 יארן איז דא געציה געסוק בהורה נצחו
 האט ער אזו גיטא און האט גילערינט
 הורה מוטב איז גיט דאט ער דעם יצר
 הרע גיונים שוואך גימאכט לא נצחו אז
 ער האט אבער דעם ערשטן טייל יארן
 גיט גילערינט קיין הורה און ער איז שוין
 גיקומען צו דא גיטא יארן דאמלס
 יקרא ק"ש דאס איז מונא שמים נצחו מוטב
 האט ער אזו גיטא איז גיט וזייל ער האט
 אים גיונים ביידע גיקומען לא נצחו אז עס
 איז אונזע דער ערשטער און דער צווייטער
 טייל יארן אן הורה ומורא שמים און ער
 האט שוין ביידע דריטן טייל יארן
 און דער יצה"ר האלט אים געסט דאמלס
 יקבר לו יום המיתה ער זאל גיט מיינען
 אז נאר יענער איז גיטאריג נאר ער זאל
 גידענקען אז ער וועט אים מוין שטארבן.

היו מולכין אותי שם עליון כעם
 כעם עולם כו'. זה שאמר הגביר והעם
 אשר זעם ד' עד עולם. אם את
 כל אלה יזכיר האדם להלל"ר בשעה
 שבא לפתות אותו בודאי יחליט כהו:
 ועיניכם תראינה. אבל אם כל זמן
 שעיניכם מאירין: ואתם תאמרו יגדל
 ד' מעל לגבול ישראל. שהקב"ה
 מפני שהוא אל גדול ורם בודאי אין
 כבודו שביט על האדם שהוא בא מזדבר
 מאוס מטפה סרוחה. וכמו שאמר חז"ל
 אדם ילוד אשה כו' אם על זה פקח
 עיניך ואותי תביא במשפט עמך ואין
 דעת וחשבון בשאול אשר אתה הולך
 שמה. אם כזאת תחשוב בודאי יתגבר
 עליך

סרוחים מטמא בעורו ומטמא במוחו ימי
 חייו תהו ולילותיו בוכו ועיניו הבל
 וחחריתו עיד מאוס ושפל וגרוע מראשיתו.
 ועל זה אמר הפסל דע מאין באת
 כו' הוא על הנפש וראה שתהיה לה מקום
 לפי כבודה ועל הגוף אמר דע מאין באת
 מטפה סרוחה כו' וכמאמר הפייטן ביולר
 ליום כפור זאת יבין כל ילוד ולא יתשויר
 לחטוא ליולד חטולת בלרו חפירת בוכו
 חשבון בוראו. וחלל הוא העלה שנותן
 הילר להתגבר על ילדו עם כח דליו:
 וקראו להם גבול רשעה. תזכור לו
 את הגבולין שלך ראשיתך וחחריתך ואז
 תגלל מלעשות רשעה. וגם על זה חרד
 דיב"ז וככה ואמר אלו לפני מלך בוד"

ע"ט

פירוש

וואגען דיין נשמה קומט ארום פון דיא
 ליכטיגע שיינע וועלטלין וואן אהה הולך
 אונ ויא דארף זיך צוריק וויכער קערן
 אין דיא שיינע וועלטלין וואפני מי אהה
 עתיד ליהן דין וחסדון דארטין דארפסטו
 אפ געבין דין וחסדון צוא האסטו זיא
 גיט פאר פלעקט. אונ אוף דעם גוף נאנט
 גר מאין באת מטפה סרוחה פון וואגען
 קומסטו פון א טיפה סרוחה אונ פון א
 דירה סרוחה וואן אהה הולך אונ וואו
 הין גיפטו אונעק למקום עפר רמה ותולעה
 אין א פינגסטער גרוב דארטין איז דער ארם
 פאר דיין גוף צוא נאמין גיט דיא ווערים
 וויא דער פייטן נאנט. אין יוצר זאת יבין
 כל יוצר דאם ואל פאר שטיין יעדער
 באשעפנט ואל וועטו יוצר דער יוצר הרע
 ואל אים גיט אראפ פירן פון דעם גיטען
 וועג לחטוא ליוצר צו. וינדיגין צום באשעפער
 תהולת דארו ער ואל גידענקען וויא ער
 איז גיווען פאר וויקילט ביא דער מוטער
 אין בוך וויא אין א מופע ברונע. תפירת
 בורו דיא גרוב וואו הין ער גייט אונעק
 חשבון בוראו וואס ער מוז אפ געבין דין
 וחסדון פאר זיין באשעפער. אונ דאם איז
 דיא געה פאר דעם מענטשין צוא שנואך
 מאבין דעם יוצר תדע וקראו להם גבול

רשעה רוא ואלסט ליינען שטענדיג פארין
 יוצר הרע אונ פאר דיין גוף ביינע גרעניצין
 דיין אן הייב מיט דיין סוף אונ וויא רוא
 מוזט קומען אפ געבין דין וחסדון וויא ר'
 יונגן בן זכאי האט גיאנט אז מען ואל
 מיה פירן פאר א מלך בוד"ו וואס זיין בעם
 איז גיט אוף אייביג וואלט איה מורא
 גיהאט ק"ו אז מען פירט מיה פאר דעם
 מלך מלכי המלכים וואס זיין בעם איז
 אוף אייביג דארף איה דאך בורא ציטערין
 דאס נאנט דער גביא ויהעם אשר זעם ה'
 עד עולם אז גאט צערנט אוף א פאלקאז
 אוף אייביג. אט מיט דער עצה וואס איה
 גיב דיר קאנקסטו זיך ווערין קענין דיין יוצר
 הרע. אבער אז איר וועט גיט זיין מאן וויא
 מוזן עצה נאר געניגס תראינה כל זמן
 אינערע אויגן לאכטן וועט איר נאמין
 יגדל ה' מעל לגבול ישראל גאט איז ווער
 גרום איז גיט זיין כבוד אז ער ואל גיין
 קוקן אוף אז א גידעריקע בריה וויא דער
 מענטש איז וואס דער אן הייב גרעניצין
 ויכר איז פון א טפה סרוחה אונ דער סוף
 גרעניצין איז אין א גרוב מיט דיא ווערים
 ביא אנעלכין נעסט הש"ת גיט קיין דין
 וחסדון אוב רוא וועסט אזו מראכטין רוא
 וועסט גיט גלובין אין שער ווענט דאמאקס

עליך הילר לתפוס אותך במזודתו אל
 שאל ואזדון עד עולם. רק חוק ואמץ
 ושמע לענתי ואז אשריך בעוה"ז וטוב
 לך לעוה"ז. ועתה נחזור לביאור הגמרא
 אמר רבה אשתעו לי נחותי ימא הם
 החכמים יורדי ים החכמה. האי גלא
 הוא הילא"ר. דמטבע לספינה אשר הוא
 סוגא של האדם ורולה להטביעו. מתחזי
 כי לוליתא דגורא חיוורתא ברישא ע"פ
 דברי המלך שלמה שאמר בספרו קהלת
 הכל הבלים כו' ואיתא במדרש ז' הבלים
 אמר כנגד ז' עולמות שאדם רואה בן
 שנה דומה למלך כו' עיין שם. וביאר
 בדברי נגידים כוונת המדרש הוא להסביר
 לנו חף כי לכאורה החיך אפשר לאמר על
 עניני עוה"ז שהיא חמודה בעיני כולם.
 שהיא מאוסה ומתועבה. אמנם אחר
 שהחמוד הזה ראה כמה דברים שמד
 אותם והחליע היותם טוב ואחר כך נגלה
 לו טעותו שמאוסים הם באמת אז נקל
 לו להאמין שהוא תמיד בטעות. וטעות
 זה רואה האדם שבעה פעמים מיד בהולדו
 חיננו אוהב רק שדי אמו ואחר הגמלו
 אז הוא מואס ומרחיק בשדי אמו תכלית
 ההרחק. ואז הוא בוחר במשחקי ההבל
 לרכוב על המקל ודומיהן ובהתגדלו יותר
 ימאס גם באלה ויבחר בדברים אחרים
 שאין בהם ממש וכן שבעה פעמים. והנה
 אם תביט אחרי הדברים שהיו ערבים לך
 מתחילה ואינם כדאי אפילו להביט בהם

אזי תבין שחמיד אחת בטעות כזה. וזהו
 הכל הבלים כו' רל"ל כשתגיע להכל אחר
 ותמאס במוקדם אז תבין ותאמין שגם
 זה הכל. ואל תתמה מפני מה כמעט כל
 העולם כולו בטעות לחשוב על טעמוני
 העולם הזה שיש בה ממש מפני שדור
 הולך ודור בא כו' ע"פ משל לשני סוחרים
 אחד היה נאמן רוח ולו סחורה טובה
 וסוקה ואחד היה רמאי סחורתו מהודרת
 רק למראה עין אבל היתה בתכלית
 הגריעות בלי להתקיים על ליבשה. פעם
 אחד בא אדם אחד לקנות סחורה הרמאי
 הכניסו לתוך חנותו והראה לו סחורת
 חדשות אבל הנאמן הוליכו לביתו והראה
 לו מהבגדים שכבר בלו ואמר לו אם
 תרצה לבחון את הסחורה ולעמוד על
 אמתת מוצתה אל תביט אל החדשות
 המונחות בחנות כי החדשה חן חן לה
 בין היא טובה או רעה לא כן הסמרטוין
 הישנים האלה המה לא יתעו אותך לחשוב
 על דע טוב ועל כן תוכל לעמוד מהם
 בבירור על אמתת הסחורה והטעמוני
 הרמאי לא יוכל למכור סחורתו במקום
 אחד רק הוא נוסע עמה למקומות שונים
 במקום שאין מכירים אותו וזה מורה על
 כי שקר בימינו. וכן הבלי העולם חינו
 חביבה על דרי הארץ כי אם מחמת
 שכל פעם פנים חדשות יבואו ולכן לא
 יכירו האמת. וזה שאמר מתחזי כי
 לוליתא דגורא חיוורתא ברישא מתחילה
 נראין

פירוש ע"פ

האי גלא דמטבע לקפינה דער אינר וואס
 ער דר פרינקט די שיף דס איז דריצה"ר ויס
 ער דער פרינקט דעם מענקשין וייל ער
 איז אים א גרוסער שונא. מתחזי כי עוציאה
 דגורא חיוורתא ברישא אין אן הייב וויינט
 ויך אום דער יצה"ר צום מענקשין וויא
 א נאנץ גיטער פריינד ער וויינט דעם
 מענקשין דיא האות מיט דיא מענגנים פון
 דער וועלט וועגן אזוי גוט און ליכטיג וויא
 וועגן ויס וויא האניק. בין גלא לגלא תלת
 מאה

ורומא דגלי תלת מאה פרסי רל"ל שהיגר
אומר לאדם הלוא אחת רואה שגם האיש
שלא עסק כל ימיו בעבודה ועבודה וג"ה
אעפ"כ הוא מאריך ימים ויש לו עשירות
וצנים ולמה לך לעבוד עבודה פרך
בחנם. ומחין לו באלותא דחקיק עלי'
איהו אשר אהיה הוא שזכור האדם ראשיתו
ואחריתו הוא הגבולין שלו כאשר בארנו
לעיל בפסוק וקראו להם גבול רשעה.
יה הוא שיבין האדם החילוק בין הלדיק
להרשע. על פי משל לשני בני אדם שבאו
לפני בית דין של מעלה אחד לדיק ואחד
רשע להלדיק יאל הדין ליתן לו שכר גדול
בעד מעשיו הטובים גם ליתן לו שכר
בעד

גראין לו לאדם תענוגי העה"ז כדבר טוב
ומחיר. בין גלגל לגלגל תלת מאה פרסי
רל"ל שהיגר הרע אינו מניח לו לאדם
לעסוק בהשגחה העמודים שבתורה והם
תורה ועבודה וגמילות חסדים. והתורה
כוללת מאה חכמות נ' שערי בינה ל"ב
נתיבות חכמה שבע חכמות שיתא סדרי
משנה ה' חומשי תורה. ועבודה היינו תפלה
וכללה במספר מאה ברכות שחייב אדם לבדך
בכל יום. גמילות חסדים נרמז גם כן
במספר מאה כמין כ"ף רמז למי שכתב
פתוחה לפניו כמו שנאמר כפה פרשה לפני
ועל דרך שנאמר גבי ילחך וימלא מאה
שערים אמרו רז"ל אומר זה למעשרות.

פירוש ע"ט

מאה פרסי צווישין איין איגד ביו דעם
צווישין איגד איז דרייא הונדערט מייל
דאס מיינט קען דער יצר הרע מיט זיינע
תאוות דער טרינקט דעם מענטשן אז ער
זאל זיך נישט עוסק זיין אין דיא דרייא
עמודים וואס עס גיפנד זיך אין דער הירקה.
א) דער עמוד התורה איז א מספר פון
הונדערט טייל אין דער תורה גיפנד זיך
הונדערט חכמות נ' שערי בינה. ל"ב
נתיבות החכמה. שבע חכמות. שיתא
סדרי משנה. חמשה חומשי תורה סך הכל
איז הונדערט. ב) דער עמוד העבודה דאס
איז הפילה איז אויך א מספר פון הונדערט
טייל יעדער מענטש איז מחויב צו א נאגין
צו א גאט אלע טאג הונדערט ברכות.
ג) עדה איז אויך א מספר פון הונדערט טייל
דער ווארט פ"ף באטערפט הונדערט דאס
ווייזט דעם מענטשן אז פפו פתוחה לפני
זיין האנד זאל זיין אפין צו א אריקע וויא
עס שטייט פפה פרשה לפני. און אזו שטייט
בייא יצחק וימלא מאה שערים ער האט
גיפנדען הונדערט מעסמלעך דאס האט ער
גיגעבן מעשר. ורומא דגלי תלת מאה
פרסי און דיא הוד פון העם איגד איז
דרייא הונדערט מייל. דער יצר הרע נאגט
צום מענטשן ער זאל נעהן פארבאן מענטשן
וואס זייא האבין זיך קיין קאל גיט עוסק
גינען אין דיא דרייא עמודים און זייא

שטייגן וייגער הוד מיט עשירות און מיט
קינדער און זייא לעבין לאנג נוא צווא
וואס דארפסטו זיך מאטערין אזו וויא אין
עבודת פרך בחנם. ומחין לו באלותא
דחקיק עליה און מען שלאגט אים אויף
זיינע פלישע מענות מיט א שטעקין וואס
אויף אים איז אום גיקריצט דיא ווערטר
אהיה אשר אהיה דאס מיינט קען אז ער
ווייל דעם יצר הרע פאר טראבין מיט א
שטעקין זאל ער אים דער מאנען דיא
גרעניצין פון וואנען ער קומט ארום און
וואו היין ער גייט אונעק און השי"ת איז
אלעס דער בייא קען קאן פון אים גיט
אנטלופין וויא מיר האבין קבאר גינען
בייא דעם פסוק וקראו להם גבול רשעה.
יה ער זאל זאגן דעם יצה"ר אז ער גלוקט
אין שם יה דאס הייסט אז עס איז פארן
צווייא וועלטן דיא אויף דער ערד איז א
וועלט און אין הימיל איז נאך מער וועלט
וועט ער מוויזן דארטן אפ געבין דין וחסבון
וויא עקקיא האט גינאגט ולפני מי כו און
דאס וואס דער יצה"ר ווייזט א אס אז דעם
רשע גייט נישט אויף דער וועלט. זאל ער
אויס ענטפערן אז זיין נומם איז גאר
שטעקט על פי משל צווייא מענטשן
נענען גיקומען אפ געבין דין וחסבון אייגער
א צדיק דער צווייטער א רשע. דעם
צדיק האט קען גיפסקת א גרויסן שכר
פאר

בעד תענוגי החומר עבור שאלו וסתה ועסק במסחר. וישמח הרשע ויאמר בלבו אני אכלתי וסתיתי ועסקתי במסחר והיה לי תענוגים יותר ממנו מאה פעמים. אח"כ לקחו את הרשע לדיו ואלו הפסק לענשו בעד מעשיו הרעים גם בעד תענוגיו שאלו וסתה ועסק במסחר לענשו עוד יותר ותיכף ומיד באו מלאכי חבלה והסתילו להכותו ולענותו עבור תענוגיו שהיה לו בימיו והסתילו ללעוק בקול משונה האם זו עולם אמת לה נפתח שער בעד תענוגיו עוה"ז ולי עונש ויענו לו כסיל הוא הכל עשה למען כבודו יתברך שיהיה לו כח לעבוד את ד' ונתן לזקק אכל אתה לא אכלת כאדם רק כבהמה היית ואלו וסובא ויותר שהיה לך תענוגיו עוה"ז יותר הרעש את

פירוש ע"ט

פאר זיינע גוטע מעשים אוף פאר זיין עסין און מרינקען. דער רשע האט זיך דער פריידער האט זיך גיטראכט אויף האב מער גיגעסין און גיטרוקען און גיהאט תענוגים פאר דעם צדיק. דעם רשע האט מען גיפסקות א גרוסין שטראף פאר זיינע שלעכטע מעשים אוף פאר זיינע תענוגים וואס ער האט גיהאט פון עסין און מרינקען און בארד נענען גיקומען מלאכי חבלה און מען האט אים שוין גיהאקט פאר זיינע תענוגים וואס ער האט גיהאט. האט ער גישרינען מיט א קול משינה דא איז א פאלשע וועלט וויא אין עולם השפל דורף פאלטש דעם חנפה מען און מיד פאנגט מען. האט מען אים גיענטפערט דא שומה ער וואס ער האט גיגעסין איז אלעס גיווען פון נאטס וועגן ער ואל האבין פח צוא דינען אים. דא האט נישט גיגעסין וויא א מענטש ברוכט נאר גיפערסין גיווקט מער וואס דא האט גיהאט תענוגים מער האטו קאליע גיטראכט אויף דער וועלט. אט דאס וואסו ענטפערין דעם יצד הרע דער רשע וואס ער האט גיהאט עשירות איז דאס פאר אים גיווען א רעה וויא שרמה חלק ע"ה האט גיאנקט עושר שכור

לימים מת האב ויהי כאשר בא יום הדין לענשו עד עולם וכמו שאמר ר' יוחנן בן יוחאי את הפנקס של הבן ועם נכתב זכאי כמו שבארנו לעיל בהפסוק והעם אשר הוא עובר על כל מצות התורה אשר זעם ד' עד עולם. ועיי' חס כה ורצו לכתבו ולחממו לאלתר בספר המתים יעשה האדם כאשר דברנו בזה הדרוש כדן רשעים גמורים

**ד לא בן הרשעים כי
אם במין אשר תדפנו
רוח:**

בדאי יחליט כמו של ה"ה"ר שלו. וז"ש דוד והיה כעץ כו' אשר פרוי יתן בעתו הוא סכר התורה והמלות ועליהו לא יבול הוא סכר עובר שאכל ושתה

על

השם יה שידע האדם שיש שני עולמות עולם הזה ועולם הבא ועם הוא עיקר העולם הנלחי. ה' לבאות הוא שיש הרבה שלוחים למקום לענשו. אמן אמן סלה הוא אמן שיאמין בשכר אמן שיאמין בעונש. סלה הוא שיאמין שהקב"ה יכול השם יה שידע האדם שיש שני עולמות עולם הזה ועולם הבא ועם הוא עיקר העולם הנלחי. ה' לבאות הוא שיש הרבה שלוחים למקום לענשו. אמן אמן סלה הוא אמן שיאמין בשכר אמן שיאמין בעונש. סלה הוא שיאמין שהקב"ה יכול

על

פירוש ע"מ

גייט אוף דעם דור הקדש וואס דער פאטער ראקט אפ זיין קינד פון דער תורה ומצות דער נאך איז דער פאטער גיטמארגין וויא עס איז גיקומען ר"ה האט מען גינעקן אין דעם פאקס פון זיין זון איז גינעקן פאר שרייבן אז ער האט עובר גינעקן אוף כל המצות פון דער תורה האט מען אים גינעקט פאלד אריין שרייבן אין ספר המתים וויא דער דין פון רשעים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר למיתה האט זיך אנדער גישמעלט א מלאך מליץ אונד האט גימענית וואס איז ער שולדיג אז זיין פאטער האט אים און גילערינט האט מען באפולין אז מען זאל פרעגנען דעם פאקס פון זיין פאטער און מען האט אים צוא גישריבן גינע ענינים דאס איז דער מיין ספרי חיים פון זון וואס ער לעבט נאך א לעבדיקער מת וספרי מתים פון פאטער א שווער מת. נקצא איז פאר אים אלעס א רעה וינע עשירות מיט זיין לאנג לעבן מיט וינע קינדער. ד' צבאות הש"ת האט גינגו שלוחים און יסורים אים צוא שטראפן אפילו נאך זיין שוט. אמן ואלקט גלובין אין שכר. אמן ואלקט גלובין אין עונש. סלה אייביג קאן

על

דמם בידי קמיהם וכזה ראה אסף ברוח קדשו את חורבן בית המקדש והעיר ירושלים וישראל עדתו : ישאג וינהם על אריכת הגלות :

(א) משביל לאסף. המזמור הזה אמר אסף בהשכלה ודעת על חורבן הבית וגלות ישראל. ובין תחילה מה שאמר הנביא ישעיה (ק' מט) כסם ליון ותאמר ליון כו'. ולריך להבין למה אמרה ליון בשתי לשונות עזיבה ושכחה והקצ"ה לא השיבה אלא על שכחה. ונראה שליון אמרה בשלמא עזובי היינו שהחזרת אותי ואת ביתך וזה נקרא עזיבה כמו שנאמר עזובי את ביתי אמרתי ה' הוא רחמים שזה היה מלך הרחמים שספק חמתו עלי ליון ולא עשה כליון מישראל כמו שנאמר כלל ה' את חמתו ספק חרון אפו וילת אש כליון (איכה ד')

עד אמשביל לאסף למה אלהים זנחת לנצח יעשן

ואמרתי אחרי שספק חמתו עלי ליון בודאי גלות עמו לא יאריך. אבל עכשיו שאני רואה את גלות הארץ המר הזה אני מתוירא שמה על ידי התעוררת הדין וד' שבחני לנצח ח"ו שכי לא יסובו עוד אלי כמלא עיקר תרעומת ליון הוא על שכחה לכן לא השיב הקב"ה אלא על שכחה ואמר התשבח אשה עולה מרחם בן בטנה בודאי חי אפשר לה לשכוח את בניה מפני טבע האדם לרחם על בניה ואף אם גם אלה תשבחנה ואנכי לא אשבחך. וכן כלן כ' ישראל לועק לעקת ליון : למה אלהים זנחת לנצח. את עמך ישראל בגלות הארץ

פירוש ע"ט
עזובי שבחני אינן השם ותברך האם נאר גינתפערט אופ שפחה. איז דער ענין אז ציון שטאט נאגין בשלומא עזובי ה' דוא האסט מיר פאר לאזין אונ האסט חרוב גיטאכט דעם בית המקדש האב איה גירעכניט אז דאס איז מצד הרחמים דוא האסט בעסר אום גינאסין דיין פעם אין מיר אונ אין בית המקדש דורך דעם האסטא גיט פאר לעגט דא יודין אונ דער גלות ישראל וועט גיט לאנג גירוערין וועסט מיר דא קינדער ישראל באדן וויידער קערין. אבער יעצט אז איה ועה דעם נאגין לאנגין גלות האב איה וייער מורא אונ איה קעבין אז וד' שבחני דער מידת הדין האט זיך אופ מיר דער וועקט אונ דוא האסט מיר שון פאר געסן אופ אייביג אונ דא ישראל וועלן זיך שון צוא מיר גיט וויידער קערין. גמזא איז דער עיקר שרייען פון ציון נאר אופ שפחה דערום האט השי"ת גינתפערט נאר אופ שפחה אונ האט איר גיטריקט התשבח אשה עולה מרחם בן בטנה קאן דען

קענין נאט. אונ זיין פאלק יודין וואס ער איז איה ויזא מלך גיוען וועלן זיזא פאר דארפין אונ פאר גיסין וייער בלוט ויזא וואסר. דס ועלביגע האט גיוען אסף בגבואה אונ האט גירעט אין דעם הייליגין שיר פון חורבן בית המקדש ירושלים וישראל :

דער משורר אסף שרייט אופ דא אריכות פון דעם היינטיגן גלות :

(א) משביל לאסף דעם מזמור האט אסף גינאנט מיט גרום השפלה ודעת מיט א רוח גבואה אופ דעם חורבן הבית וגלות ישראל. ערשטין וועלן מיר פאר שטיין וואס ישעיה הנביא האט גינאנט וואסער ציון עזובי ה' וד' שבחני ציון שטאט זיין אז נאט האט מיר פאר לאזין אונ נאט האט מיר פאר געסן. דאך מען פאר שטיין צוא וואס נאנט ציון מיט צווייט לשונות

הארוך הזה. הלוא לחוס על עמך שפכת רב ויהי חסוד ויקר אללו מאוד רק
אזכר והלמה אש בציון ומה הועלת בתקנתך מפני איזה סיבה עזב את מקומו והניח
אש לללה זמחתם ולא הושעתם זאת ההוא. הדבר שם וכאשר שב למקומו הראשון
יראה אשר יעשן אפך בצאן מרעיתך. מלא את הדבר ההוא בשלימות אז הדבר
יהעשן מהאש שהלטה

יְעִשֵׁן אֶפְךָ בַּצֹּאן מִרְעִיתֶךָ :

ב זכר עֲדַתְךָ קִנִּית קָדֶם נֶאֱלָה שְׁבַט נִחְלָתֶךָ הָרָר

בציון עוד וכלה ח"ו
את אלהי ישראל :
(ב) זכור כו'. יקר

וחשיבות של
דבר הוא מפני ג' סבות
א' אש הוא מדברים
היטנים משנים קדמוני'

אשר כל דבר היה נעשה לפניו בחוקר
ובמלא אמתו והדברים לו קיום בעולם כמה
מאות שנים ועתה אין במציאות מלאכה
נכבדה כזו. ב' הדבר אשר לא נמלא
בכל מדינה רק יציאו את הדבר ממדינה
לחוקה. ג' אש הדבר היה כבר בידו מזמן
מאוד מזמן אברהם עד זמן הזה. ב' גאלת
שבט נחלתך. כמה מירחות טרחת
עבורם כמה מכות נתת לפרעה וכמה
נפלאות עשית להם עד שהשגת אותם
סיהיו נחלתך. ג' הר ציון זה שבת
בו. הלוא ליון הוא מקום משכן כבודך
אשר

פירוש ע"ט

דען א אשה פאר געסין איר קינד דאס
טבע פון א מוטער איז דאך צו רחמנות
האבין און אירע קינדער און אפילו גם
אלה תשפחה א מוטער ואל יא פאר געסין
איר קינד אבער וואגלי לא אשפחה איר
וועל אן דיר נישט פאר געסין ביין רחמנות
איז פיל מער וויא דאס רחמנות פון א
מוטער. און אוי שרייט דער משורר העם
געבליגן גישריאי פון ציון למת אלהים
ונחת קנצח פאר וואס האקטו מיה פאר
לאזין און אייביג דאס האקט דאך דיין
פעס אום נינאסין און ציון האקט אין איר
אז גינצורין א פייגער אונטער האקטו אונז
גאר נישט פאריכט מיט דעם פייגער פון ציון.
עס נעקט אום אז יעשן אפך בצאן מרעיתך
אז דער רוח פון דעם פייגער וואס עס איז
געשען אין ציון נעמט ח"ו פאר לענדן
דיינע שעפסין ישראל :

(ב) זכור זכר וואך איז פייגער אונטער
צווא ליב דרייא סיבות אן ווען דאס
ואך איז פון דאס אלטע אנטיקן פון דאס
אקאליגע צייטן דאקאמאלס הט מען זעכר
ואך גימאקט פעסט אונטערמאך דאס האט

אשר שכנת בו כמה מאות שנים ולקחת את ליון לחלקך ואם לא למעניו עשה למען ליון עיר קדשך וכמו שאמר ישעיה למען ליון לא אחסה. והכ"י המתיק את הפסוק על פי משל לעשיר שנתקשר עם בתו בנן עני ואחר כך נתעשר העני ורצה העושר שגם מחותנו יתן נדן להוצג אחר כי השיג ידו וימאן ויאמר אפלא עליך מאוד איככה אתה בא עלי בעקפין ליגוש ממני נדן האם עשית שידוך עם עשיר והלא ההתקשרות היה עם עני ומה הפסדת כי עשירתי. וזהו זכור עתה קנית קדם הלא צפת שנתקשרת עמנו היינו דלים עבדים לפרעה במלרים ומה לך

אשר שכנת בו כמה מאות שנים ולקחת את ליון לחלקך ואם לא למעניו עשה למען ליון עיר קדשך וכמו שאמר ישעיה למען ליון לא אחסה. והכ"י המתיק את הפסוק על פי משל לעשיר שנתקשר עם בתו בנן עני ואחר כך נתעשר העני ורצה העושר שגם מחותנו יתן נדן להוצג אחר כי השיג ידו וימאן ויאמר אפלא עליך מאוד איככה אתה בא עלי בעקפין ליגוש ממני נדן האם עשית שידוך עם עשיר והלא ההתקשרות היה עם עני ומה הפסדת כי עשירתי. וזהו זכור עתה קנית קדם הלא צפת שנתקשרת עמנו היינו דלים עבדים לפרעה במלרים ומה לך

ציון זה שְׁכֵנְתָּ בוֹ :
ג ה ר י מ ה פְּעַמֶּיךָ
לְמִשְׁאוֹת נֹצָה בְּלִי
הָרַע אוֹיֵב בְּקִדְשִׁי :
ד שְׁאֵנו צוֹרְרֶיךָ בְּקִרְבִּי
מוֹעֲדֶיךָ שְׁמוֹ אוֹתוֹתָם
אוֹתוֹת :

האויב שיהיו שוממים לנלח: כל הרע אויב בקדש. כל אויב שהרע לעשו' במקום קודש ולא היו יראים ממנו שסוכן בו הן להם כפעלים וכרוע מעלליהם :

(ד) שְׁאֵנו צוֹרְרֶיךָ. כ מ ו אריה טורף ושואג כך היו טורפים ושואגים. ולא היה להם פחד אפילו בקרב מועדך. מקום שהוא בית מועד שלך שהוא קדשי הקדשים: שמו אותיותם אותות. טעום נעץ חרב בצרכת והיה דם

יודע

הפסדת כי עשירתי. וזהו זכור עתה קנית קדם הלא צפת שנתקשרת עמנו היינו דלים עבדים לפרעה במלרים ומה לך

פירוש ע"מ

דאם זאגט, ער דא זכור עתה קנית קדם גידענק אז ווען דוא האקט אויף גיקומט זענען מיר דאך דאמאלס אוף גיווען ארים פון תורה ומצוות מיר זענען גיווען קעגנט ביא פרעה דער נאך זענען מיר רייך גיווארן מיט קבלת התורה באנונין זיך וויא זמיר זענען פריער גיווען ווען דוא האקט אויף אום גיקומט פון מצרים :

(ג) תריפה פעמיה למשואות נצח. הייב אוף ריינע קלעב אוף דעם טונא ער זאל ווערן פאר וויקט אוף אייביג. כל הרע אויב בקדש אלע פיינד וואס זייא האבין שלעכטס גיטאן אין דעם הייליגן אָרט און זייא האבין גיט טונא גיהאט פאר דיר וואס דוא רוקט דאךטן זאלסטו זיא באצאלן וויא זייא זענען ווערט :

(ד) שְׁאֵנו צוֹרְרֶיךָ. אזו וויא א לייב פאר צונג און ער שרייט נאך אזו האט דער שונא פאר צונג און ער האט נאך גישריגען בקרב מועדך אפילו אין דעם אָרט וואו עס איז ריין רעכטער קבור אין קדשי קדשים

האבין

ווער לייב גיווען און צוא לייב א סיבה האקטו פאר לאוין ביון אָרט ציון. נעצט אז דוא וועסט זיך ווידער קערן ביון ציון און דוא וועסט ווידער קערן ביון אלטין אנטיק יודין וואס דוא האקט אוף זיא פיל ארביט פאר בראכט וועלן זייא דאך ביא דיר זייער טייער זיין. און אוב גיט פון דיא יודין וועגן העקף אויף פון ציון וועגן וויא דוא האקט גיזאגט למען ציון לא אחשה פון ציון'ס וועגן וועל איך גיט שווייגן צוא העלפין דיר. דער בוכב בעקב זאגט בקישל א עושר האט זיך מתחמת גיווען מיט א עני דער עושר האט צוא גיזאגט פיל נדן און דער עני גיט. דער נאך איז דער ארימער אוף רייך גיווארן האט גיזאגט דער עושר נעצט אז דוא ביסט אוף רייך גיב נדן גלייך מיט מיר קט. ער אים געזעטפערט האקטו דען גיטאן מיט א עושר דוא האקט דאך לכתחילה גיטאן מיט א עני און ביא דיר איז רעכט גיווען אז נדן וואס ווילסטו נעצט נדן.

דס מבצבץ ויואל והכר שהרג את עלמו ונלח את אלהי ישראל :

(ח) הנה מדרך החוטב עלים להעלות הקדרוס למעלה ואחר כך לפותחן וכ"ס שאין לריכין לשכרן . והס

מורידה למטה נמלא שהעליה היא הכנה

בלבד והירידה היא העיקר כזונת החוטב

עלים . אבל כאן יודע . בהכנסת צבידך

גתודע ונתגלה : במביא למעלה .

שעיקר כזונתם היה להכות למעלה כלפי

הקדושה ואגב למטה בפרכת כאלו במבד עץ הוא יד הקדרוס

קרדמות כאלו היה שתי קרדמות אחד בזונה כלפי מעלה ואחד בפועל הגרלה

למטה : (ו) ראה כל אלהי רשעת הגוים שהרי מ' שנה קודם מורכן הכית היה פתח

כוונתם

העלויים והס רמזי דברים העלוינים כידוע במעשי המשכן והמקדש ככשיל וכלפוט

יהלומן לאבד זכרם של הדברים הקדושים :

(ז) מזה נראה כי לזאת שלחו באש מקדשך . לא היה

כוונתם

פירוש ע"מ

(ח) נעתה פתוחיה יחד בבשיל וכלפוט יהלומן . נעה גאר מין גאמ

דיא שלעכץ פון דעם שונא עם איז ירדע אז פערציג יאר פארין חורבן הבית פלעגט

יוד דער פתח הבית וואס איז געווען אין גאויגער פאר שלאסן אליין גפענן האבן

וויא דאך גיט גידארפט צוא האקין דיא מנערין און וויא האבן ווא צוא האקט און

צוא קלאפט מיט האמערין און מיט העק וואס מען האקט מיט וויא שטיינער נעהט

מען אז וויא האבן דאס גיטאן פדי צוא מבזה ויין דיין פבור . נאך קאן מען ואגין

דעם פשט נעהט אפירן ווען וויא האבן שון צוא גראבן און פאר גרענט האבן

וויא נאך אראפ גיריבין אלע קריצונג פון דיא שטיינער וואס דאס האט גיורין און

הוכע ענגנים אז עס זאל גאר נים בלייבן קיין זכר פון דיא הייליגע זאכן :

(ח) שלחו באש מקדשך . וויא האבן פאר גרענט דיין בית המקדש . לארץ

חללו משכן שמה איז דער עיקר מזה פון

דיא

האבין וויא און נים גיהאט קיין שום מורא פאר דיר . שמו אותותם אותות וויא האבן

גיטאן ווער צייכין פאר א צייכין מיטם הרשע האט גישטאבן מיט א שווערד אין

פרוכת איז ארום פלוט פון פרוכת האט ער דאס גימאכט פאר א צייכין אז ער

האט בייא גיקומען דעם גאט פון דיא יודין :

(ח) וידע מיר נעהן אז מען האקט האלץ הייבט מען און ריא האק אין

דער הויך דער נאך לאזט מען אראפ דיא האק דער און הויבן איז גאר א הכנה אראפ

כוונתם להבית לבד רק : לארץ חללו טבלא של עץ הראיתם כח נלחון מנבורחכם משכן שמך . כל כוונתם היה רק לחלל ויאמרו לו רבות פעלנו הן על הטבלא את שמך הגדול והנורא השוכן בבית הזה : מזויר דגל המלך וכאשר שברנו הטבלא (ח) **אָמְרוּ בַלֶּבָם** נינם יחד . הרי זה פאלו השפלנו כבוד המלך עלמו

ויהי בהשמע מעשיהם להשופטים וישפטו אותם להמיתם וישאלו הַנְּשִׁפְטִים הַזֶּה הַשּׁוֹפְטִים הֵן זֶה מִקְרֹב שֶׁבֶר הַעֲגֹלֹן אֶת הַטַּבְּלָא וְלֹא נִחַרְץ עֲלָיו מִשְׁפַּט מוֹת וּמִדּוּעַ חֲרַתְתָּם עָלָיו מִשְׁפַּט מוֹת וַיַּעֲמֻ

לָאָרֶץ חֲלָלוּ מִשְׁכַּן שְׁמֶךָ :

ח אָמְרוּ בַלֶּבָם נִינָם יַחַד שָׂרְפוּ בָר מוֹעֲדֵי יָאֵל בָּאָרֶץ :

אותותינו

נלחנו את אלהיהם נינם וכלם גם אותם יחד : שרפו כל מועדי אל בארץ . לבל יהיה להם בית ועד לתפלה . העל אלה תחאפק ה' ולא תעשה בהם משפט . חה דומה למלך שהיה על פתח

שער בית מלכותו טבלא מזויר אות דגל מלכותו ויהי היום יס : עגלון עם משא עמוסה גבוה מעל העמח וגשבר הטבלא וילו השופט שיטשה טבלא חדשה מזוירת כראשונה . לימים נעשה קשר בוגדים במלך ויהי כבואם העירה וימהרו לרוץ בחמת רוחם וישברו את הטבלא לרסיסים בקול תרועת שמונה וישאל אותם אחד מהרואים מה לכם כי הגדלתם לשמותם האם בשבירת

לכם כבודה שמים מארץ כן גבהו מעשיכם ממעשי העגלון כי שבירת העגלון לא היתה במרד רק לאיזה סיבה נשברה הטבלא לא כן אתם מרדתם במלך לבזות את כבודו . וכן כאן כוונתם במה שחברו את הבית היה לבזות את כבודו יתברך . גם מדרך המלך הכובש מדינה אם ימלא בה דברים יקרים וחשובים לא יחריבם אחרבה ילווה לשמורם למטן תהיה לו לתפארת והמקדש

פירוש ע"פ

אם גיטשפוט צוא מייטן האפן וייר גיטשפוט פאר וואס קוקט אויף א גרעסערין פסק וייר דעם בעל עגלה האט וייר דער שופט גיטשפוט דער בעל עגלה האט צוא גראפן על פי אויגס ניט גבונגה אוי גינג פאר אים דער גגס צוא מאכן א נויטש שילד וועט ער זיך שון דעם צווייטן מאל היקטן . אָנְעֶר איר האט קבונן גינען צוא קבנה זיין דעם קבור פון מלך קוקט אייך מיתה . אוי אוי דיא וואס האפן חרוב גיטאקט דעם בית המקדש האפן וייר קבונן גינען צוא מורה זיין אין קבור פון השׁיית . אוי אוי דער שטייגער א מלך או ער נעקט איין א מדינה אונ ער גיפיקט אין איר מיטעקע זאכן מאקט ער וייר גיט חרוב ער היט דאס אפ ווייל דאס איז פאר אים א קבור קען נאל זעהן וואס פאר א מיטעקע זאכן ער האט איין גינען . אונ דער בית המקדש וואס דיא מיטעקייט פון

דיא גינען צוא פאר שוועבין זיין גרוסן גאטען וואס האט גירוש אין דער שטוב : (ח) אָפֶּר בַּלֶּבָם נִינָם יַחַד . וייר האבין זיך גיטראקט אין הארצין מיר האבין איין גינען צוא וייער נאט לאמיר וייר אויך צומאקען פאר לענדן . שרפו כל מועדי אל הארץ . וייר האבין פאר גרענט אלע ערשער וייר דיא יודין האבין זיך איין גינען צוא מתפלל זיין . וייר זענען גלייך צוא א מלך וואס אויף דעם טוער פון זיין קניגליכען הוף איז גיטשאקען א שילד אוס גיטאקט אויף אים דיא צורה פון מלך אקאר איז פאר בייא גיטאקט א בעל עגלה אונ האט צוא גראפן דיא שילד האט דער שופט גיטשפוט או ער נאל מאכן א נויטש שילד . ניהי היום זענען גיטשפוט מורדים אונ האפן צוא גראפן דיא שילד צוא קבנה זיין דעם קבור מלך האט דער שופט וייר

והמקדש אשר כל יקר ארץ ומלוכה לא היום הזה אשר אנו מחכים עליו :
ישוו לו והם חרבו אותו בודאי יענשו (י) **עוד מתי**. הנה פרעה חרף ואמר
עד מאוד :

(מ) **הנה** היה ראוי לאחר כל הגלות בשם ה' אבל בשם אלהים היה מאמין
שחוליו

מאתותינו לא ראינו אין

עוד נביא ולא אתנו

יודע עד מה :

י עד מתי אלהים יחרף

צר ינאין אויב שמך

לנצח :

למה

על אחד מג' אופנים או על ידי ראייה או על ידי שמיעה או על ידי הכנת השגתו בעלמו וכל אלו שלשה האופנים אין בנו א' אותותינו לא ראינו. ב' אין עוד נביא שישמענו. ג' ולא אתנו יודע עד מה. שאין לנו ידיעה והשגה כלל מתי יהיה ידיעת האדם הוא על אחד מג' אופנים או על ידי ראייה או על ידי שמיעה או על ידי הכנת השגתו בעלמו וכל אלו שלשה האופנים אין בנו א' אותותינו לא ראינו. ב' אין עוד נביא שישמענו. ג' ולא אתנו יודע עד מה. שאין לנו ידיעה והשגה כלל מתי יהיה ידיעת האדם הוא

פירוש
פון דער גאנצער וועלט איז נים גלייך צוא דיא פיינערקייט פון בית המקדש און וויא האבין אים הרוב גימאקט קוקט וויא גוויס א גרוסע שטראף :

(מ) **אתותינו** צוא וויסן א נאך קאן א מענטש דוקה דייא אופנים (א) ווען מען געהט. דיא נאך. (ב) מען העקט פון דעם צווייטן. (ג) מען פאר שטייט דיא נאך מיטן שכל. די אלי דייא נאכין איז נאך ביא אונז א אותותינו לא ראינו מיר האבין גיט גינעקן קיין שום צייכן ווען וועט דאס זיין. (ב) אין עוד נביא מיר האבן גיט גינעקט פון קיין שום נביא. ולא אקטן יודע עד מה. מיר קאנען נאר גיט פארשטיין מיט איינער שכל ביו וויא לאנג וועלן מיר און זיין אין גלות ווען וועט שון קומען דער טאג וואס מיר האבן און אים שון פיל צייטן :

(י) **יד מתי** אלהים יחרף. פרעה האט גילעקטערט און האט גימאקט לא

ע"מ
ידעתי את ה' ער האט גילייקט אין שם הוי"ה דאס איז א שם פון רחמים ער האט נים גילוקט אז פון גאט קוקט ארום טובות נאר דעם מענטשין קוקט דיא טובות על פי מול אקער אין דעם שם אלהים האט ער יא גילוקט וויא ער האט גימאקט צוא יוסף אחרי הודיע אלהים אותה פרעה האט גימאקט אז גאט גינעקט נאר איבער רעות צוא שטראפן מענטשין. אקער דיא רשעים וואס האבן הרוב גימאקט דעם בית המקדש האבן וויא גילייקט אין ביינע שמות. אין שם אלהים וואס ער וויינט און דין האבן וויא נים גילוקט אז עס איז פארן א גאט וואס ער וועט שטראפן פאר אנעקע מעשים וויא וויא מען. ינאין אויב שמך לנצח. דעם שם הוי"ה וואס ער איז דער געקסער פון אלע שמות וואס ער וואקט און רחמים האבן וויא דער צעריקט. נוא ביו וויא לאנג וועסטו דאס אז אלעס הערין און שוואגן :
למה

(יא) **לְבוֹה תָּשִׁיב יָדְךָ** . לְבַל לִהְיוֹת כִּי אֲנִי ה' . וְזֶה יֹאמֶר וְאֵלֶּהִים מַלְכֵי
 כְּנוֹי לְדִין : וַיִּמְיֹנֶךָ . הוּא כְּנוֹי לְרַחֲמִים עוֹד מֵאֲבָרָהִם הַתְּחִיל לַעֲשׂוֹת לַפְּרָעָה דִּין :
 אֲתָה מַעֲבֹד מַלְּחִין לְיִשְׂרָאֵל : מִקְרֵב חִיקְךָ . פּוֹעֵל יִשׁוּעוֹת בְּקֶרֶב הָאָרֶץ . בְּמֵה
 הָאֲדוֹמֹת הַיּוֹשְׁבִים בְּחִיקְךָ
 הוּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
 בְּלֵה חוֹתֶם :

יֹאמְרוּ תָּשִׁיב יָדְךָ וַיִּמְיֹנֶךָ
מִקְרֵב חִיקְךָ בְּלֵה :
יְיָ וְאֵלֶּהִים מַלְכֵי מִקְרֵב
פּוֹעֵל יִשׁוּעוֹת בְּקֶרֶב
הָאָרֶץ : יְיָ אֲתָה פּוֹרֶרֶת
בְּעֶזְרֶךָ יָם שְׁבָרֶת רָאשֵׁי
תַּנְיִינִים עַל הַמַּיִם : יְיָ אֲתָה

(יב) **וְאֵלֶּהִים כּוֹי :**
 כֹּחֶשׁ
 בָּהּ מִשֶּׁה אֵל פְּרָעָה
 וְאֹמַר לוֹ בְּשֵׁם הוּיָהּ עֲזָה
 הַשֵּׁם הוּא כּוֹלֵל לִכְל
 הַשָּׁמַיִם מִשָּׁפֶט וְלִדְקָה
 חֹסֵד וְחַמֵּד דִּין
 וְרַחֲמִים וּפְרָעָה לֹא
 רָלָה לְהִלָּחֵם שְׂהוּא
 עוֹשֶׂה גַם רַחֲמִים

וְטוֹבוֹת רַק אֹמַר שְׂהוּא פּוֹעֵל רַק רַעוֹת
 וְדִין וְהַתְּחִיל מִשֶּׁה לְהַבִּיא חוֹתוֹת וּמוֹפְתִים
 לַמַּעַן יֵדַע כִּמוֹ שְׂנֹאֲמַר וַיִּדְעוּ מַלְּכִים
 פְּרָעָה דִּין לַמַּלְּכִים וְרַחֲמִים לְיִשְׂרָאֵל :
 (יד) **אֲתָה רֹצֵצַת רָאשֵׁי לוֹיֹתָן** . אֵלֹו
 הַשָּׂרִים וְהַשְּׁלִיִּשִׁים שִׁלַּח עִמּוֹ
 פְּרָעָה

(יא) **לָמָּה תָּשִׁיב יָדְךָ** . פֶּאֶר וְאֵם טוֹכְטוֹ
 וַיִּדְעֶר קַעֲדִין בִּינִין גִּינְקֶה הַאֲנֵד
 דָּאִם אִין דָּעִם בְּדַת הַרִין פִּין צוּא שְׁמִרְאִין
 דִּיא רָשָׁעִים . וַיִּמְיֹנֶךָ אִין בִּינִין רַעֲמָטֶה הַאֲנֵד
 דָּאִם אִין דָּעֶר בְּדַת הַבְּחָמִים פִּין צוּא גַעֲבִין
 צוּא דִיא צִדִּיקִים . מִקְרֵב חִיקְךָ בְּלֵה . דִּיא
 רָשָׁעִים וְאֵם וַיִּצִין אִין בִּינִין שׁוֹם דָּאִם אִין
 אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל פֶּאֶר דָּעֶנֶד וַיִּיא :

(יב) **וְאֵלֶּהִים אֵם מוֹשֶׁה אִין גִּינְקֶמֶן צוּא פְּרָעָה**
 אִין הָאֵם אִים גִּינְאָמֶם מִיִּט דָּעִם
 שֵׁם הוֹיָה דָּעֶר שֵׁם אִין אַ פּוֹלֵל פִּין אֵלֶּע
 שְׁמוֹת מִשָּׁפֶט צִדְקָה חֶסֶד אֱמֶת דִּין רַחֲמִים
 אִין פְּרָעָה הָאֵם גִּינְוֹאֲמָט גִּבּוֹרִין אִין
 עַד מִיִּט רַחֲמִים אִין טוֹבוֹת עַד הָאֵם גִּינְאָמֶם
 אִין עַד אִין נָאֵר אַ פּוֹעֵל רַעוֹת מִיִּט דִּין
 הָאֵם אִים מִשֶּׁה גִינְוִינִין דִּיא וַיִּנְדָּעֶר פִּין
 נָאֵם אִין עַד וְאֵל וַיִּסִּין וְאֵם נָאֵם קָאן וַיִּיא
 עַם שְׁמִיִּט וַיִּדְעִי מַצְרַיִם כִּי אִין ה' וַיִּעֲלִין
 דִּיא מַצְרַיִם וַיִּסִּין אִין אִין גִּינִין נָאֵם וְאֵם
 קָאן אֵלֶּם . דָּאִם וְאֵם עַד וְאֵלֶּהִים מַלְכֵי
 מִקְרֵב . נָאֵם וְאֵם עַד אִין גִּינִין שִׁלַּח פִּין

(יג) **אֲתָה פּוֹרֶרֶת בְּעֶזְרֶךָ יָם** . דִּיא הָאֵם צוּא
 בְּרַעֲמָטֶה דָּעִם יָם אִין אִין צִוְעִיקָה
 שְׁמִיקָעֶר דִּיא וְאֵם הָאֵם זִיק צוּא שְׁמִיקָט
 וַיִּיא דִּיא מוֹעֲרִין צִוְיִשִּׁין יַעֲבֶר שְׁבָט .
 שְׁבָרֶת רָאשֵׁי תַּנְיִינִים עַל הַמַּיִם . דִּיא הָאֵם
 צוּא בְּרַאכִין דִּיא קַעֲפֶה פִין דִּיא פִּיש אִין
 דָּעִם וְאֵם עַד דִּיא גִּינְאָמֶם חִיל פִּין פְּרָעָה
 וַיִּעֲנֶן דָּעֶר מִתְּקַלְקֵן גִּינְוֹאֲמָט דָּאִם
 מִיִּט גִּינְקֶמֶן דִּין צוּא דִּיא מַצְרַיִם אִין
 בְּחָמִים צוּא דִּיא יִדְעִין :

(יד) **אֲתָה רֹצֵצַת רָאשֵׁי לוֹיֹתָן** . דִּיא הָאֵם
 צוּא הָאֵם דִּיא קַעֲפֶה פִין דִּיא
 הָאֵרֶץ

פרעה אכל לויתן עולמו הוא פרעה נשאר
למען יספר בלזני בנו וכן בנו את מעשי
ה': תתננו מאכל לעם לציים. נחם
ומסרת את המלרים לישראל ההולכים אל

המדבר כי ישראל בנו
את המלרים שהם פלמן
וישראל לקחו כספם
והבסו הכי רחמים
לישראל ודין לפרעה:
(מו) אתה בקעת
מעין ונחל אתה הובשת
נהרות איתן:

מו לך יום אף לך לילה
אתה הכינות מאור
ושמש:
אתה הצבת כל
גבולות ארץ. יש גבול
שטבעו חס ויש
שטבעו קר ויש גבול
שהוא ממוצע לא
קר ולא חס: קיין
וחורף

רצצת ראשי לויתן
התננו מאכל לעם
לציים: מו אתה בקעת
מעין ונחל אתה הובשת
נהרות איתן:

מו לך יום אף לך לילה
אתה הכינות מאור
ושמש:
אתה הצבת כל
גבולות ארץ קיין
וחורף

אתה הובשת
נהרות איתן. מהם
והידרן עשית יבשה
נמלא אתה עושה מים

פירוש ע"ט

הרשע האם גינאקט או דיין גינעלמיקיט
אין נאר אף דעם ים:

(מו) לך יום. צוא דיר אין דער טאג דאס
אין מדת רחמים. אף לך לילה.
אוך צוא דיר גערט דאס נאכט דאס אין
מדת חסד. אתה הכינות מאור. דוא האסט
אין גבריות דאס לכה וואס וואס היינט
מאור הקטן. ושמך-און דוא האסט אן
גבריות דאס וואס נאך פרעה'ס פר פלוקטע
כהא אין דאס וואס וואס וואס וואס וואס
אין דאס לכה אין דעם צווייטן רשות
וואלט דאך צווישן וואס נאך גינעלמיקיט
ריקטע סדר. פון וואס סדר געקט מען או
וואס וואס פירדע אונטער איינעם רשות
אין באשעפער צוא אלטען:

(יו) אתה הצבת כל גבולות ארץ. דוא האסט
צוא שטעלט אלע גרעניצין פון
דעם לאנד עס אין פר האנדן ערשט היינט
קליימעט און ערשט מיט א קאלטן קליימעט
און ערשט מיטל נים היינט נים קאלט.
קיין

הארץ וואס פרעה האט מיט גינעלמיקיט
דעם לויתן אליו דאס אין פרעה האסט
אין אונטער גינאקט ער נאל דער ציילין
פאר אלעם דיינע גבורות. תתננו מאכל
לעם לציים. דוא האסט גינעלמיקיט דאס מוצרים
צוא דאס וואס וואס וואס וואס וואס
אין א וויקט לאנד דער ים האט וואס
גינעלמיקיט אף דעם גרעג און דאס וואס
האבין פון וואס אראפ גינעלמיקיט וואס
מיט וואס:

(מו) אתה בקעת מעין ונחל. אין דער מדרג
וואס וואס אין א דאךשטיג לאנד
אין וואס האסט צוא שפאלטין א הארטין
שטיין און האסט אים פאר קערט צוא
קנואלין וואס צוא יעדן שבת אין גינאקט
א קנואל. אתה הובשת נהרות איתן. דוא
האסט מרקיין גינאקט דא שטארקע מיכין
דעם ים מיטן ידן דוא מאקסט פון
ים יבשה און פון יבשה ים וואס עס אין
אלעם אין דיין האנד נים וואס מיט

וחרף אתה יצרתם. ולא כדעת פרעה. זרעך כעפר הארץ ופרנסת כו': כי מלאו הארורה שלכל זמן בורא אחר: מחשבי ארץ. כל הארץ מלאו חשך ולרות: (יח) זכר זאת אויב חרף ה'. הוא נאות חמם. שחומסין לנו ולאו שפלים מלך צבל: ועם נבל נאצו כעפר הארץ לכך אני מבקש שתקיים מה שכתבת לנו:

שמך. זו גלות מדי: (יט) אל תתן לחית נפש תורך. נפש תורך.

זו גלות יון והיו כמו חיות הטורפים וישראל מסרו את נפשם לקרבן לפני ה' כחורים ובני יונה כמו דליתא בגמ' גיטין גבי חנה עס שבעה בנים: חית ענייד אל תשבח לנצח. זו גלות אדום הארוך הזה:

(כ) הבט לברית. א ש ר הבטת ליעקב והיו כהם: (כ) הבט לברית. א ש ר

בא אל ישוב דך נבלם עני ואביון יהללו שמך: קומה

קומה פירוש ע"מ

קומה פירוש ע"מ דאם איז דער גלות ארום וואס ער איז זייער לאנג:

(ב) הבט לברית. קוק אוף דעם וואס דוא האסט צוא גי'אנט צוא יעקב אז

ווען זיינע קינדער וועלן זיין זייער גרערע דאמאלס וועסטו זיין שטארקן. פי מלאו מחשבי ארץ. און יעצט זענען דאך דא יודין פול מיט פינסטערניש. נאות חמם. זיין גיפנישן זיך אין א וואונג פון רובונג דערום געטין מיר דך אז דוא זאלסט שון קומן זיין וואס דוא האסט צוא גי'אנט צוא אונזער פאטער יעקב:

(כא) אל ישוב דך נבלם. זאלסט גוט ווידער קערן דעם פאר שמוענס פאר שעקט דאס איז דער מלך הקשים וואס ער געט אוף דער זשועה זאלסטו זיין תפילה גיט פאר שעקן. עני. משים בן דוד ביא אים שטייט עני ורובק על החמור. ואביון דאס איז משים בן יוסף וואס זיין גרויסען ארום

קומה פירוש ע"מ דאם איז דער גלות ארום וואס ער איז זייער לאנג: (ב) הבט לברית. קוק אוף דעם וואס דוא האסט צוא גי'אנט צוא יעקב אז ווען זיינע קינדער וועלן זיין זייער גרערע דאמאלס וועסטו זיין שטארקן. פי מלאו מחשבי ארץ. און יעצט זענען דאך דא יודין פול מיט פינסטערניש. נאות חמם. זיין גיפנישן זיך אין א וואונג פון רובונג דערום געטין מיר דך אז דוא זאלסט שון קומן זיין וואס דוא האסט צוא גי'אנט צוא אונזער פאטער יעקב: (כא) אל ישוב דך נבלם. זאלסט גוט ווידער קערן דעם פאר שמוענס פאר שעקט דאס איז דער מלך הקשים וואס ער געט אוף דער זשועה זאלסטו זיין תפילה גיט פאר שעקן. עני. משים בן דוד ביא אים שטייט עני ורובק על החמור. ואביון דאס איז משים בן יוסף וואס זיין גרויסען ארום

(כב) **קומה**. איתא (בסנהדרין דף ל"ב) וצית המקדש חרב כמה יכירו מליאת האל גדולה דעה שניתן בין יתברך על זה אמר גדולה נקמה שניתן שתי אותיות שנאמר כי אל דעות ה'. בין שתי אותיות כשיעשה הוא יתברך גדולה מקדש שניתן בין שתי אותיות שנאמר נקמה במחריבי הצית או יכירו וישיגו כולם כי יד ה' עשה זאת

מכון לשבכת פעלת
(ה) מקדש ה'. גדולה
נקמה שניתן בין שתי
אותיות שנאמר אל
נקמות ה'. והביאור
כשיעמיק אדם בחכמה
ובדעה ישיג שיש בורא
שהוא ראשון והוא

אחרון אין ראשית לראשיתו ואין קד ותכלית
לאחריתו וגם על ידי המקדש הסיגו
מליאת האל יתברך על ידי הנסים והנפלאות
שנעשו בו תמיד. והוא גדולה דעה ומקדש
שניתן בין שתי אותיות של הסס שעל ידי
דעה ומקדש הסיגו ידועת ה' שהוא ראשון
והוא אחרון. אבל עתה שנחמט הדעת

בו

פירוש ע"מ

ארום נעמן ריא יודין פון גלות. יתללו
שקד וועלן וויא לובין דיין נאמען וואס
דער שם וועט דאמאלס ויין גאנץ וויא עם
אין ידוע :

(כב) קומה דא נקרא נאנט גדולה דעה.
דעה אין גרום ויא אין גיגעבן גינאדן
צווישן צווייא שמות וויא עם שטייט
פון אל דעות ה'. דער בית המקדש אין
גרום ער שטייט צווישן צווייא שמות
וויא עם שטייט מכון לשבתה פעלת ה'
מקדש דה. נקמה אין גרום דערום שטייט
עה צווישן צווייא שמות אל נקמות ה'
אין דא פונדא אין מענטש האט חכמה
ידעת אין ער משיג דעם בורא וואס ער אין
פריער און שפעטער ער האט גיט קיין אן
הייב און קיין סוף און אין בית המקדש
האט מען משיג גינען דעם באשפער אין
ער אין פריער און שפעטער דורך דא ווינדרער
וואס מען האט שטענדיג גינען. אבער
נעמט אין דא חכמה ידעת אין קליין און
דער בית המקדש אין חרוב מיט וואס קאן

(כג) אל דאס אין ידוע או ווען עם ווערט
עפויס א גינעם און דער וועלט א
שטערין א שדעקל קע צוא עפויס אנדערש
דאמאלס טוען זיך מענטשן שטארק ווינדרען
און דאס מאכט א רושם אבער ווען דא

זאך

בו חיה שיגוי יפלא ויתמה האדם ממנו ויעשה בו רושם אך כאשר ימשך הדבר כן בהתמדה וזמן רב אז כבר הוא מורגל בו וכיון דרש דש ולא יתרשס ממנו כלל וכמו שאמרו הקדמונים על הגרמים השמימיים שהם משמיים קולות כגון פרז מאוד אלא שאין לנו מרגשים זה מרוב ההרגל בכל יום תמיד. וכן אמר המשורר השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע יום ליום כו' יראה האמת הוא שהשמים ירימו קולם בשירה נעימה לפאר ולרומם שם כבוד מלכותו יתברך ולפרסם ולהגיד הדר פעולותיו ומעשה ידיו אכן לפי שדבר זה הוא תמיד בשקידה שמתמידים בזה יום אחר יום ולילה אחר לילה זו היא הסבה שאין אומר

צוּר רִיף שְׁאוֹן קָמִיד עוֹלָה תָּמִיד

לעיתים רחוקים שפועה רושם מאליה אלא הוא עולה תמיד בשקידה עיומה לא יסבות ואולי ההתמדה תגרום לבלתי החשיבו לבלום ותבא לידי שפחה לכן אני מבקש שאל תשכח ותקיים אל נקמות ממחריבי בית ראשון אל נקמות ממחריבי בית שני ואז הנשא שופט הארץ שבוה שפועה בהם משפט מתנשא ותתרום מלכותך בכל הארץ ובכל הגוים במהרה בימינו אמן:

אחרי שבארנו שהמלך שלמה דיבר ברוח קדשו בשיר ששי מבית שני והקב"ה שבחם והתפאר עמחם ומצאו חן בעיניו על השלשה עמודים שהיה אז בישראל תורה ועבודה וג"ח. לכן חברנו אל זה השיר את

פירוש ע"מ

נאך איז שון אלאנגע צייט ווערט מען גיוואנט מיט דער נאך אונד דאס מאכט שון גיט קיין רושם אונד אזוי נאגין דיא חקמים אז דיא גלגלים מאכין הערין קולות נאר ווייל דאס איז שטענדיג וועגן מיר גיט מרגיש. דערום בעטמן מיר אל תשכח קול צורריך. דא וואלסט גיט פאר געסן דעם קול פון דיא באליידיגער וואס זיין ריידן שטענדיג קעגן ביין כבוד. אונד דערום דארף איה דיר דער וועקן אז דא וואלסט גיט פאר געסן בייא דיר איז גיט דא קיין שפחה נאר ווייל שאון קמיה עולה תמיד. דער ברומונג פון דינגע אונד שטייער גיט שטענדיג אונד זיין ריידן שטענדיג קעגן דיין גרוסן נאמען זיין הערין נאר קיין מאל גיט אונד דערום האב איה פורא אז דאס ואל דיר שון נאר גיט הארין אונד דא וועסט זיין דאס נאר גיט דעקעגן דערום בוי איה דיר בעטמן אז דא וואלסט פארט

איין וועקסטן שיר האבין מיר גיטאן באשיידן דיא רייד פון מלך שלמה אז ער האט גביאות גיוואנט פון בית שני וויא דיא יודין האבין דאמאלס גיפונען חן בייא גאט אונד דער הש"ת האט זיין דאמאלס גילובט אונד גידימט ווייל בייא זיין יאז גינען אלע דרייא עמודים תורה ועבודה, וג"ח. דערום האבין מיר באהעפט

את דברי המלך דוד אביו אשר גם הוא דיבר ברוח קדשו משלשה העמודים האלו והאיש המקיים אותם הוא מאושר ומוצלח בעה"ז ובעה"ב:

(א) **אשרי תמימי דרך.** מסודר ע"פ ריב"ל בשעה שירד משה מלפני הקב"ה חותיות א"ב ללמדך שמעלת בא שטן ואמר לפניו רבש"ע תורה היכן

הנדיקים הוא מפני שמקיימים את התורה הוא אמר לו נתתה לארץ הלך אלל ארץ הנמונה בא"ב. וסידר כל אות שמונה אמר לה תורה היכן היא אמרה ליה אלהים פעמים משום דמלות

התורה נתחלקות לארבעה ראשים. א' מלות שבין אדם למקום. ב' מלות הנקראות עדות כגון שבת וכיוצא בהן. ג' חוקים. ד' משפטים מה שבין אדם למכור. ולכל אחד יש טעם נגלה ונסתר נמלא הם שמונה ראשים לכך סידר כל אות שמונה פעמים. והדרך החמים שעל ידה יכול האדם לבוא להשגת התורה נבאר על פי מאי דאיתא בגמרא שבת פ"ח אמר

אשרי תמימי דרך. אמרו בארזי שמונה שמונה. חזר ואמר לפני הקב"ה רבש"ע חפשתיה בכל הארץ ולא מצאתיה אמר ליה לך אלל בן עמרם הלך אלל בן עמרם אמר לו תורה שנתן לך הקב"ה היכן היא אמר לי' וכי מה אני שנתן לי הקב"ה תורה אמר הקב"ה למשה בדאי אתה אמר לו רבש"ע חמדה

גנוזה

פירוש ע"מ

באה עפ"י צוא דעם שיר דא רייד פון דוד המלך נין פאטער וואס ער האט אויף גירעט פון דא דרייא עמדי'ס איז דער מענטש וואס איז וייל מקיים דער איז א גילובטער אונ א מוצלח בעה"ז ובעה"ב:

(א) **אשרי תמימי דרך.** דעם קפיטיל האט דוד המלך עה"ש גי'אנט אויף דא צדיקים מיט דער תורה ע"פ א"ב וייל דא צדיקים זענען מקיים דא תורה וואס ווא איז גי'עבן גי'אטין מיטן אל"ף בית. אונ וייל דא תורה ווערט צוא מיילט אויף אכט חלקים. (א) מצות עשה בין אדם למקום. (ב) מצות לא תעשה בין אדם למקום. (ג) מצות עשה בין אדם לחבירו. (ד) מצות לא תעשה בין אדם לחבירו אונ איז דער מצות איז פאר האנדל א מעש נגלה ונסתר דערום האט ער מסדר גי'ען דער אות אכט מאל. אונ דא צדיקים וואס וייל גי'ען אין דעם נטין וועג וייל זענען משיג בידע טעמים דעם נגלה מיט

אונ

אשה את התורה בחנם נתת להם ובודאי לא יהנו בה. וכאשר השיב לו הקב"ה תשובה על דבריו נתתה לארץ ר"ל יש חלק אנשים שהם יהנו ויתעסקו בה תמיד ולא ידע השמן איזה חלק וחשב השמן שהיה בודאי כוונת הקב"ה בזה שאמר לארץ היא כת בעלי עובדי האדמה שהם יושבים במקום אחד ועובדים את אדמתם ויש להם פרנסה כמו שאמר עובד אדמתו ישבע לחם ויש להם זמן גם לעסוק בתורה והלך לראות לאותה כת אם התורה מזויה ביניהם וראה שהם מחוסרי תבונה כת הבהמיוס בעלי חומר עב נעדרי השכל והמדע להבין דרכי החכמה לכך אמרו לו אותה הכת אלהים הבין דרכה שרק מלאכים בלתי חומר יכולים להשיג את התורה אבל לא אנחנו עובדי אדמה. הלך אלל ים הם כת סוחרים הסובבים את ארץ החווילה ופורשים מעבר לים יום ולילה לא ינחמו כיום נגרש אשר השקט לא יוכל אמר חן עמודי

גניזה יש לך שאתה משתעשע בה בכל יום אני אחזיק טובה לענמי אמר לי' הקב"ה למשה הואיל ומיעטת עלמך תקרא על שמך שנאמר זכרו תורת משה עבדי. ולריך להבין האם היה השמן נבער מדעת ולא הרגיש כלל במתן תורה אשר נתנה בקולות וברקים וכל הארץ מזדעזע. גם איזה שייכות יש לתורה עם הארץ והים והתהום גם שינוי לשון הנמלא בתשובתם של ארץ ותהום אבדון ומות. ונראה לבאר כאשר נתן הקב"ה את התורה לישראל אשר היא המורה להאדם את דרך החיים הנלמי את הדרך הטוב והיא סם המות להשמן כמו דאיתא אם פגע בך מגול זה משנהו לבית המדרש לכן היה ירא לנפשו שלא יתבטל ובה השמן לקטרג כמו שקטרגו המלאכים ואמרו חמדה גנוזה אחת בא ליתן לבשר ודם מה אנוש כו' ואמר לפני הקב"ה תורה היכן היא ר"ל למי נתת חמדה גנוזה כזה האם ילמוד האדם ילוד

פירוש ע"מ

אונ האם ידך גיפראקם איך וועל שון גיווים פאר לענד ווערין דיא תורה דאם איז מיין סם הקות. וואס האט ער גיטאן אזוי וויא ער האט גינעקן אז דיא מלאכים האבין מקפרג גיווען אז מען זאל גיט געבין דעם מענטשין אזוי אן חקירה גנויה איז ער אוף גיקומשין מקפרג זיין אונ האט גיזאגט צוא גאט רבש"ע תורה היכן היא וואו איז דיא תורה איז דיא פונקט וועסן האסטו גיגעבין אזוי א טיערע תורה צוא וועט דען א מענטש ויא לערנן דיא תורה געבאד וועט בייא וייא שמיין פאר שלאסין אין שאנק וויא א גיפאנגענע אונ וייא וועלן גיט אן הייבין אריין צוא קוקן אין איר. גיב ויא געסר צוא דיא מלאכים. האט אים חשי"ה גיזאגט תשובה נחתיה לארץ איך האב ויא גיגעבין אין עולם השפל צוא אזוי א פקח וואס וייא וועלן ויא ויא לערנן האט דער שטן גיגעבן אז דאם מיינט מען דיא מענטשין וואס ארבעטן דיא ערד וייא האבין א גוטע פרנסה וייא דארפן

עמדי הוא שראה השמן אף שיש להם שכל דק וחריף בעיני המסחר אעפ"כ אין התורה מלויה ביעהם מפני שאין להם פגלי ומנוחה ותמיד הם טרודים ומלאים דאגות כידוע דרך הסוחרים מרבה נכסים מרבה דאגה וכל אחד רוצה להיות גדול מחברו ולכן לא להם הוא מסחר התורה אשר טוב סחרה מסחר כסף רק למלאכים אשר הם פנוים מכל עבודה ומסחר להם נאה להם יאה מסחר התורה. הלך אלל תהום הם כת בעלי גאווה כמו שתהום אין לך מקום נמוך ממנו ואעפ"כ הנזים מן התהום תמיד מטבעו לעלות ולנבוע משפל מלגם כן האדם אשר בעפר יסודו וערכו בתכלית השפלות והוא חפץ לעלות ולנבוע עד לשמים וחשב השמן חולי מה שאמר נתתיו לארץ הוא לכח בעלי הגאווה כדרך זו שהכל דשין עליה ולסוף היא העולה על כולם כי הכל שב אל העפר וחולי מפני

פירוש ע"מ

שכל איז שארף און גוט זיין וועלן קאנען דיא תורה האט ער בייא זיין גיפערענט תורה היכן היא איר קאנט און לערנעם עפ"י דיא תורה אומר אין עקרי האבין זיין גיענטשערט זיא איז נישט מיט מיר ווען קאנען מיר זיא לערנן מיר האבן קיין צייט גיט מיר וועגן פאר יאנט אונזער קעפ איז פול מיט דאגות דיא תורה איז נאר גוט פאר מקראים ויין האבין גיט קיין גישעפטין זיין וועלן האנדלען דיא תורה. הלך אצל תהום איז ער אונזעק צום תהום דער תהום איז גיפערט און דיא וואסער וואס אין תהום שפארט זיך ארויף אין דער הויף אזוי איז דער מענטש הנם ויין גאנצער יסוד איז ערד בתקירות השפלות פון דעסטונעגין איז פאר האנדל מענטשן וואס זענען ביי זיך גרויס ביי צום הייב האט דער שטן גיפערט גיט השי"ת מיינט דאס ויין ווייל זיין ווענען גלייך צוא דיא וואסער וואס אין תהום און אפשר צוא ליב וייער גרוסקייט לערנן זיין דיא תורה ער זאל זיך האבן מיט וואס צוא ריכען איך בין א מופלג גדול ואמר אין

בי דער בעל גאווה ענטפערט איך האב זיא גילערנט פון גאווה וועגן איז זיא פון מיר אנטלאפן ויין דיא גמרא זאגט אז דער וואס איז בייא זיך גרויס אפילו ער איז א חכם גוט זיך פון אים דיא חכמה אפ מאן צווייטגט דיא תורה איז בייא מיר קיין רימונג גיט שיינע קליידער גאלד און זילבער דאס איז בייא מיר א רימונג אבער גיט דיא תורה. אברון וקנות אקרו באקנון שפענו שמעך דאס איז דיא בעלי תאוות וואס זיי גלוסטין צוא דיא קענונים פון חזקר און אפשר גלוסטין זיין צו דער תורה און ווייל זיא איז ויסער ויין האגיק האט אבער דער שטן גינעקן אז צוא ליב וייער תאוות זענען זיין עובר און כל התורה און לא תרצח לא תנאף לא תגנוב און צו ליב דעם האט אדום נישמעאל אויך גיט גינאלט געמן דיא תורה ווייל זיין ווענען גרויסע בעלי תאוות און דיא בעלי תאוות הייסן אברון וקנות ווייל באקית איז דער מערינג פון דיא תאוות אפאר לורענע נאך צום סוף גייט דאס אונזעק צוא דיא ווערים און פיל מאל בריינגט דאס דעם מענטש

ותולעה והם סבת המות כריצוי המשגל
 והמשתאות והמחללות והם על פי רוב
 אלל אדום וישמעאל ועמון ומואב ולבן
 אמרו באזינו שמענו שמעה כי הקב"ה
 רצה ליתן להם את התורה אבל לא ראו
 לקבלה מפני שלא ראו לעזוב את תאוהיהם.
 וכשראה השטן שאין התורה מזויה אלל ד'
 כיתות אלו לא הבין מהו זה שאמר לו
 הקב"ה נתתיה לארץ עד שחזר לפני הקב"ה
 ואמר חשפתיה בכל הארץ בכל מיני כיתות
 אנשים בצעלי אדמה בין הסוחרים באנשי
 הגאווה בחמדי התאוה ולא מלאהיה כולם
 איזורים בפה אחד כי רק להמלאהיה ראויה
 היא התורה. רק הם יזרעו אותה בשמחה
 ויקלרו אותה ברגה רק הם יזכו במקום
 כי מלאה סחרה חן בעיניהם כחן אשה על
 בעלה. רק להם החמודה והתאוה לארום
 אותה כאשר בפייה אמרו חמדה גנוה
 אותה בא לירצה לבו"ד לנו היא נחמדה
 מהב ומתוק מדבש. רק הם יתפארו ויתנשאו
 לאמר לנו התורה לגאון ולכבוד ולתפארת

פירוש ע"ט
 ניש וואס איך מיינ רארץ. איך מיינ ביא
 דיא וואס האלטן זיך גייערענדיג ביא וועגן איז
 פראן די תורה. דא איז פן עקם גיאי צו
 משה ער איז א גרוסקר עניו ביא אים וועסטו
 גיפיען דיא תורה. דא איז פן עקם אים
 לו תורה שנימן דא הקב"ה היין היא. דער
 שטן האט גייערעניט אז עס איז גאר ניש
 מיגלעך אז א מענטש וואל אין זיך ניש
 האבן א פינפילע גאון דרום איז ער אוועק
 צוא משה אונ האט ביא אים גייערעניט וויא
 דיא תורה וואס גאט האט דיר געגען וויא
 איז זיא. דער שטן האט גייערעניט אז כשה
 וועט זיך גוים רימען אונ גרוסקרעניט אים
 אונ וועט אים געקענען דא שטן וועט גיסקט
 גפוס צוא מיר גקענען וויסט דא דען ניש
 אז איך בין דער רבי פון אלע יידן אונ איך
 בין קלאר אין תורה שבעתב ותורה שבעל
 פה אזו וויא ער האט אים געקענען פאר
 ויין פמירק אונ האט אויף אים געגעבן א
 גישרייר וואו איך זיין האסטו ניש גיין רשות
 צוא

נשמתו גער בו ואמר במקום שאני יושב
 אין לך רשות לעמוד כן בודאי יגער בו
 משה כאן ויאמר לו ברח ממני האם אין
 אתה יודע שאני רבן של כל ישראל ויבוא
 לידי גיאולת ועל ידי זה יכשילו וישיגו
 במלכותו אבל לא עלה לו ערמתו כי רבינו
 משה באמיתת חכמתו וענותותו השיב לו וכי
 מה אני חשוב שיתן לי הקב"ה תורה וראה
 השטן שכוון דברי הקב"ה אשר הוא באמת
 עניו גדול. אמר הקב"ה למשה בדאי אתה
 הרי אני אמרתי להשטן שהתורה אללך
 והאלך הכחשת אותי אמר לי רבש"ע
 חמדה גנוזה יש לך שאתה משתעשע בה
 לביאור

פירוש ע"ט

צוא שמיין און מיט דעם וועט ער שוין אים
 פאנגן אין זיין געץ ארזין. עס האט אבער
 דעם שטן נישט גראדן משה אין מאקי גווען
 דער חכם וועג האט ער אים גענומען ווס
 בין איה חשבו אז מיר זאל נאט געבין דיא
 תורה. האט הקב"ה גאנצט צוא משה בראי
 אהה וויא זאגטו ליגין אלע ווייסן דאך אז
 איה האב דיר געגעבן דיא תורה אמר ליה
 רבש"ע הקדוה גנוזה יש לך שאתה משתעשע
 בה בכל יום אני אהויק מוכה לעצמי. משה
 האט גענומען איה האב נישט גיאנצט קיין
 ליגין ווייל אין דער תורה איז פר האנדען
 צווייא חלקים גנלה און נסתר הגם דוא
 האסט מיר געגעבן א גוטן שכל צוא פאר
 שמיין דעם חלק הנגלה. אבער דעם חלק
 הנסתר ביסטו מיר משפיע אלע טאג דאס
 איז דער פשט הקדוה גנוזה דיא סודות
 התורה וואס זיי זענען פאר בהאלטן אין דעם
 לבוש פון דעם גנלה וואס דוא פרייסט זיך
 מיר צו משפיע זיין אלע טאג קאן איה נישט
 זאגן אז דאס איז ביא מיר. אמר לו
 הקב"ה למשה הואיל ומועצת עצמה ווייל
 דוא האסט זיך אזוי קליין גמאכט דו ביסט
 פאסט דער גרוסר חכם וועגו תקרא על שמך
 זאל די תורה גרוסן ווערן און ביין נאמען צו
 געבן דיר א גרוסן שבר גליה ווי דו וואלסט
 אלזין משיג גווען דיא סודות התורה איה.
 עצמט וועלן מיר פאר שמיין דיא פסוקים
 אשרי חמימי דרך און וויא א מענטש וואס
 ער גייט אין א וואלד און נאך דעם וואלד
 איז פאר האנדן צווייא וועגן מיט איין וועג
 וועט ער קומן צוא א שטאט וואס דארטען
 וועט אים זייער גוט זיין ער וועט דארטען
 האבן פיל גדולות און מיט דער צווייטער
 וועג וועט ער קומען אין א שטאט וואס
 דארטן וועט אים זייער שלעכט זיין מען וועט
 אים דארטן פייניגען מיט ענוים קשים וויל
 ער דאך גוים וויסן דעם גוטן וועג ער זאל
 קומען גלייך אין דער שטאט וואס וועט אים
 דארטן גוט זיין. אזוי איז דיא וועלט עס
 איז פר האנדן אין איר צווייא וועגן מיט
 איין וועג וועט ער קומן צו א ארט ווס עס
 וועט אים זייער גוט זיין און מיט דר צווייטער
 וועג וועט ער קומן צוא אזוי א ארט וואס
 עס וועט אים זייער שלעכט זיין איז ווייל
 דער מענטש ווס גייט בתמימות ער מרעפט
 דעם גוטן וועג צוא קומן צוא דר ליכטיגער
 און גוטער וועלט. און וועלכע וועג איז דס
 דער גוטער איז נישט ווי דער מענטש מינט
 שדות וברמים פסר וזהב דאס איז דר גוטער
 וועג דער מענטש לעבט בעטות נאר וועלכער
 איז דער גוטער וועג. הדולבים בתורת ה'
 אט דיא מענטשן ווס זיי גייען אין דר וועג
 וואס דיא תורה ווייזט זיין מיט דער וועג
 וועלן וויא קומען צוא דעם אמת' תענוג.
 וויא דיא גמרא זאגט אשרי מי שבה לבאן

לביאור הפסוקים הנה ידוע שעל ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל ג"ח ואשרי ראשון הדבר בעמוד התורה כי אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה. וזוהו אפשר לבאר את המסורה של עשרה פסוקים הבאים בתורה נקוד ח' יספוט ה' ביני וביניך. ז' איה שרה אשתך. ג' ולא ידע בשכבה ובקומה. ד' וירץ עשו לקראתו. ה' וילכו לרעות את לאן. ו' אשר פקד משה ואהרן. ז' או בדרך רחוקה. ח' ועשרון עשרון דמג האסיף. ט' אשר עד מדבא. י' לנו ולבנינו. יספוט כו'. איה שרה אשתך שראשית דבר שאלנו לאדם במשפט על התורה שנקראת שרה שנאמר בי שרים ישורו והיא

פירוש וסלמבור בידו וואול איז דעם מענטש וואס ער קומט אהער אין עולם האמת און ויין תורה מיט אירע מצות האט ער מיט גיבראקט אין ויין האנד. ווען דער מענטש ווערט גיבארין האלט ער דיא האנד פאר מאקט ער ווייזט אז ער וויל גאר דעם פאר קעגן פון דער וועלט אריין געבן אין ויין האנד און ער וועט דאס האלטן צו גישיאטן ער וועט דאס קיינעם נישט ארום געבן. אבער ווען ער גייט אונזעק פון דער וועלט ציט ער אום דיא פינגער נאכץ לאנג ער ווייזט ויס ער האט מיט גינאמען צווא שלעכטע צווא גוטע מעשים. דאס איז ידוע אז און דרייא זאכן שטייט דיא וועלט און תורה. ועבודה. וג"ח. אין דעם ערשטן אשרי רעם דיר פון דעם עמוד התורה ווייל דיא ערשטע זאך פרעגט טען ביי דעם מענטש ווען ער קומט אין עולם האמת צווא האט ער געפיל גילערניגט אלע טאג. מיט דעם קאן מען זאגן א מסורה וואס מיר גיפיען צען פסוקים וואס זייא זענען אלע גיפיעטילט (א) יספוט ה' ביני וביניך. (ב) איה שרה אשתך. (ג) ולא ידע בשכבה ובקומה. (ד) וירץ עשו לקראתו. (ה) וילכו לרעות את לאן. (ו) אשר פקד משה ואהרן. (ז) או בדרך רחוקה. (ח) ועשרון עשרון דמג האסיף. (ט) אשר עד מדבא. (י) לנו ולבנינו. איז דיא

ע"מ פונקט אזוי וישפוט ה' ביני וביניך דר ערשטער משפט איז איה שרה אשתך מען פרעגט אים וואו איז ביין תורה וואס דיא האקט גילערניגט דיא תורה רופט זיך שרה וויא עס שטייט דיא תורה זאגט בי שרים ישורו מיט מיר טוען דיא הארין גינעקטניג און דיא תורה איז אונזער אשה זיא איז פאר קנסת צווא קהילת יעקב. ולא ידע בשכבה ובקומה בייא דער תורה שטייט וידברת עם כו' וגילעךךך ובקומה און לסוף האט ער גאר קיין קאל גיט גינעט אין איר. בייא דער תורה שטייט גילעךךך תשומר עליה אז דיא וועסט ליגן אין קבר וועט זיא דיר אפ היטן ונקיטות היא תשיחה אז דיא וועסט זיך און גינעט דיר און דיר היטן אין גילערניגט נוא: ווער וועט דיר היטן אין קבר און ווער וועט דיר און וועקן תחת המתים. וירץ עשו לקראתו וישקוהו אז דיא האקט גיט גילערניגט דיא תורה איז דאך דער גיב דיר גילאפין קעגן דיר ער האט זיך גוויזן צווא דיר פאר אונטן פריינד ער האט דיר גיקושט און באקט איז ער גאר גינען דיינער א שונא און ער האט דיר אריין גיקריגין אין ויין געץ. וילכו לרעות את צאן דיא האקט גאר שטענדיג גיפאשעט דעם גוף און צווא ליב דעם אשר פקד משה

את שכלכו לרעות את עלמן והוא תמיד
מרוד בחלות הנזק. ובסביבה זו אשר פקד
משה ואהרן. או בדרך רחוקה. הוא תמיד
רחוק מהתורה אשר פקד משה ואהרן.

ועשרון עשרון דחג
האסף. אשר עד
מדבא. הוא תמיד מרוד
לא ישקוט ולא ינוח
מהמיית קיבוץ העושר

ב אֲשֶׁרִי נִוְצְרִי עֲדוּתִי בְּכָל לֵב יִדְרְשׁוּהוּ

אף

לכבדם זו תפילה. והמתפלל בשפתיו
ולבו כל עמו דומה למלך שצא לבית עבדו
וחפץ שהעבד יכבדו כראוי והעבד הלך
למיל בראש כל חוגות וזה לאשמו ולאש
ביתו שיכבדו את המלך כראוי אף על פי
שהגו בו כבוד גדול מכל מקום הוא מורד
במלכות כי הוא בעלמו היה לו לכבד את
המלך ולא על ידי שליח. כן האדם מכבד
את המלך על ידי אנשי ביתו שהפה מדבר
והרגלים עומדים והראש כורע והס עושים
פעולתם בבית הכנסת ומחשבתו משוטט
חוץ לבהכ"ל ברחובות קריה על זה נאמר
בפיו ושפתיו כבדויו ולבס רחוק ממנו.
מספרים

עד ימי הזקנה שנקרא מדבא כמו
שנאמר וימינו דבא. לנו ולבנינו. כן
הוא טענת המרדכי אחרי הון רב לעשות
לצניחם אחריהם. ובא דוד עליו השלום
ולמד דעת את האדם לא כמו שחשב
שמתי הוא מולל ומאשר בזמן שיש לו
הרבה שדות וכרמים כסף וזהב או לאכול
ולמשוך ציין בשרו. לא כן הוא. רק: אֲשֶׁרִי
חמימי דרך ההולכים בתורת ה'.
העולם הזה הוא דרך לעו"ל כי זו
הולך האדם לבית עולמו והאיש העושה
העיקר מעסק התורה עד היותו מאותם
שחמרו עליהם אשרי מי שצא לכאן ותלמודו

ע"ט

פירוש

ואהרן ריא תורה וראש משה ואהרן האבין
פאר ואגם או בדרך רחוקה ביסמו נאר גיוען
נויים פון דעם. ועשרון דחג האסף
אשר עד מדבא. ביז דער ערשט ביימו
אלעם גיוען מרוד נאר צוא ואמלען ריא
צענר נאךד שטיקין דאם איז בייא דיר גיוען
דער בעסטער ויס טוב. לנו ולבנינו דוא האבם
אלעם גיוען איז ריא קלובסט פאר ויך
אונ פאר דיינע קינדער. דערום לעריגט
דוד המלך אין דעם ערשטין אשרי או ער
ואל אוז גיט מאן נאר ער ואל זעהן צוא
לערנן אלע מאג וועט אים וואול ויין:
(ב) אֲשֶׁרִי נִוְצְרִי עֲדוּתִי בְּכָל לֵב יִדְרְשׁוּהוּ.
וואר איז ריא מענטשין וראש ויין
היטן זיינע מצות מיטן גאנצן הארצין
מנען ויין אים פארשטין. דאם איז דער
עמוד התפילה תפילה איז אן שטאט קרבנות
אין בייא תפילה איז דער עיקר צוא מתפלל
וין מיט א ריגע מןשקבת. אונ דער וראש
פירוש

אין מתפלל מיט ריא לעפצין איז ריא הארצין
אין גיטא דער בייא איז ער גלייך צוא
דעם קנעכט וראש דער מלך איז צוא אים
גיוען איז ער ואל אים געבן כבוד ויין
עם קומט א מלך פון ויין קנעכט. איז דער
קנעכט נאר אונזעק ספאצירן אין ריא גאסין
אונ ער האט פאר ואגם ויין ווייב איז
קינדער או ויין ואלין צוא געבן דעם מלך
מיט גרום כבוד איז הגם ויין האבין אים
אפילו גיטא גרום כבוד היינט ער אלעם א
מורד במלכות ער אליין האט גיברקט אפ
געבן כבוד דעם מלך גיט דורך א שילח
אז איז דר מענטש ער איז מכבד דעם מלך
מלך המלכים דורך ויין: שטוב מענטשין
דער מור דעם די פיס שטייען גלייך דער קאפ
בייגט ויך ויין טיען וייערע ווערע אונ
זיינע גידאנקען פליען ארום בשעת מעשה
אין ריא גאסין. אפאר האט איינער מתפלל
גיוען בייא ויך אין שטוב תפלה בלחש
קעגן

מספרים מאיש אחד שהתפלל בתוך ביתו ועמד כנגד מראה השמחה על פני הכותל ויהי בהתחילו תפילה בלחש ומחשבתו ורעיונותיו שט בעולם הדמיון פתאום ראה איש עומד כנגדו ומה שהוא עושה האיש כנגדו ג

אף לא פעלו עולה בדרךיו הלכו :

גם כן עושה כזה ויחר אפו ויחרוק עליו שן כי הוא סבר שהאיש העומד למולו משחק ממנו והנה העומד כנגדו גם כן מלא זעם חרק עליו שני ויוסף חומה ורס ידו להכותו והנה גם הללז מרים יד נגדו ולא יכול להתאפק בכעסו ויך במראה פעמים וישבר המראה לרסיסים עד אשר באה חשתו מרחוב ותכנה עליו בקולה למה שברת את המראה היקרה אז הקינה אותו מרעיונותיו אשר עברו לפניו צעת תפלתו. ולכן העיקר בתפילה הוא כוונת הלז :

לו גם כן אל עם הכסף כענין ישכר וזבולון. וזה דאיתא במדרש פ' ויחי כלל ימינו על הארץ הלואי כלילו של כותל או כלילו של אילן אלא כלל עוף הפורח. והביאור אלו רוחין שצני אדם מחולקין לשלשה כיתות א' לדיקים גמורים העושים רק פעולת עולם הבא. ב' ציורים שרולים למעש טעם תענוגי ענייני עו"ל. אצל רועים להכין להם גם כן איזה הכנה לצוה"ב והם עושין כמו ישכר וזבולון. ג'

פירוש ע"מ

קענין א שפיגיל וואס עס איז גיהאנגען אוף דער וואנט אין דעם האט ער זיך פאר גראבט אין עולם הדמיון ער האט גאר פאר געסן וויא ער איז פריצלינג האט ער דער זעהן וויא א מענטש שטייט קענין אים איז מאכט אים גאך איז ער גיטארין אין פעם איז האט גיקריצט מיט דיא ציין איה זענעם איז גענער אוף גיטארין אין פעם איז האט גיקריצט אים אנטקענין מיט דיא ציין האט ער אוף גיטארין דיא האנד צוא שלאגן אים האט זענר אוף אוף גיטארין דיא האנד אים צוא געבן קלעפ האט ער זיך גיטאקט איין האלטן פון פעם איז האט גיגעבן א קלאפ אין שפיגיל איז האט זיא צוא גראבן אוף שטיקלאר ביו זיין טייב איז גיקומען פון גאס איז האט שטארק גישריגען אוף אים צוא וואס האקטו צוא גראבן אנגענער מינער שפיגיל ראמאלס האט ער זיך ערשט אוף גיטאקט פון זיין דמיון דערום איז דער עיקר פון תפלה גאר דיא בוננה פון הארצין :

(ג) אף לא פעלו עולה בדרךיו הלכו. אוף

ג' רשעים גמורים שאינם מתנים הכנה (ה) אחלי יבוננו דרכי לשמור
לעוה"כ בעלמם וגם אינם מחזיקים ידי חקיק. הנה ידוע כי
לומדי תורה רק עוסקים כל ימיהם בתענוגי חין סוג מהמלות שהלך הרע מולא מקום
עוה"כ. וחזו הלואי כלינו של כותל שהוא לעכב ביד האדם כחוקים ועל כן אני
עושה לו בית בעוה"כ

בעלמו או כלינו של חילן ד אתה צויתתה פקדיך
הוא המחזיק את העוה"כ
ועליו נאמר עץ חיים
הוא למחזיקים בה חבל
הרשעים הם כלל עוף
הפורה שהולכין תמיד
רק אחר פעולה עוה"כ
שהוא עולם עובר :

(ד) אתה צוית פקודיך
לשמור מאד. כמו
האיתא במדרש תהלים
כל מלוא שמו הקב"ה

לזה בג' מקומות בתורה ובנביאים ובכתובים
וכמ' שלמה הלא כתבתי לך שלשים במועלו'
ודעת לשמור פקודי רל"ב בג' מקומות לוית לך
לשמור את פקודי ופקודים נקראים כל המלות
בכלל בין מלות ובין חוקים ומשפטים :

את

פירוש ע"מ

ג) דא רשעים וואס וויא לערנן אליין גיט
קוין תורה און וויא וועגן יענם און גיט
מחזיק דאס רופט ער און וויא דער שטן
פון עוף וואס פליט איבער :

(ד) אמת צוית פקדיך לשמור מאד. דא
האסט פאר נאגט און מען נאל רייגע
פקדים וייער היטן געדער מצוה האט השי"ת
פאר נאגט אין דרייא עקטר. אין דער תורה.
נביאים. וכתובים. וויא שלמה האט גאגט
הלא כתבתי לך שלשים במעצות ודעת
איה האב דיר גישריפן געדער מצוה אין
דרייא עקטר דאס וועט דיר געפין עצה
און וויסען שאפט וויא צוא היטן וויא.

פקודים ווערן גרופן אלע מצוה בכלל
סיוא חוקים סיוא משפטים :

(ה) אחלי יבוננו דרכי לשמור חקיק.
ידוע אז און חוקים גיפיקר דער גער
הרע מער אקט צוא און היידן דעם מענטש
צוא

ער פרעגט אים וואס פאר א מעס האט
דאס דאס מצוה. געט איה דין אז איה נאל
האבין פיעקא דשמיא איין צוא געמן דעם
גער הרע צוא היטן רייגע חוקים גלייך וויא
אלע מצוה :

(ו) אז לא אבוש בהביטי אל כל מצותיך.
אז דאס וועסט מיר העלפן און דאס
חוקים אז דער גער הרע נאל מיה גיט אראפ
פירן וועל איה דאך בייא דאס אנדערע מצוה
וואס דער שטל איז מחייב געווארן גיט פאר
שעמט ווערן :

(ז) אודך ביישר לבב בלמדי משפטי צדקה.
אז איה וועל לערנן רייגע משפטים
דאס איז דיני במנות דנים פון געלט
גישעפטן דאקאלס וועל איה נאך פיל קליינער
ווערן וויא דאס גיט נאגט דער וואס וויל
קלוג ווין נאל ער לערנן דיני במנות
דאקאלס וועל איה נאך געסר וויסן וויא

ח את הקיף אשמור אל תעזבני עד מאד : (ח) את חקיך

אני אחסיל לשמור את חקיך רק מעט והנה דרכך לעזור כמו שאמרו חז"ל הבא לטהר מסייעין אותו. לזאת אחלה את פניך אל תעזבני עד מאד. שאוכל לעשות כלונך ולעבדך כלבב שלם אמן סלה :

השיר השביעי הזה המלך שלמה ברוח קדשו מגלות מלך יון. ומחשיבות ישראל את אשר מסרו את נפשם על קדושת שמו יתברך. ומבקשת ישראל. ומחבטת הקב"ה לישראל. ומחזה כזה ראו גם בני קרח ברוח קדשם וריברו בשיר הקודש הזה :

(א) שפמני אלהים. הנה ידוע חרון אף : וריבה ריבי. ואחר כך לדון שעתידין כל האומות אותם שהרעו לי: מגוי לא חסיד. הוא גלות לעמוד בדין בין ישראל ובין האומות כמו בכל כי הם גוי לא חסיד כי נבוכדנצר שנאמר הנה יוס בא בוער כתור וכדאיתא ועמו היו מלאים פנים כי שליחותו יתברך בפ"ק דע"ז. וליהא הם עושים שכל בפ"ק דר"ה מלך מג א שפמני אלהים יוס היתה בת קול ולבד מלך נכנס תחילה מקמי דליפוש חרון אף זה שמבקשן ישראל שפמני אלהים תחילה מקמי דליפוש עבדי. אבל לפי האמת הוא גוי לא חסיד כי

צוא לובין דיה מיט א רעכט פארטיגע ענינים האבין דיא פני קרח גירעט אין דעם הייליגין שיר :

(ח) את חקיך אשמור אל תעזבני עד מאד. בייגע חוקים וועל איך וויא היטין צוא מקנים זיין אונ ביין שטייגער איז דאך הבא לטהר מסייעין אותו דער וואס הייבט נאר אן העלפטן אים דיא איבעריגע בעט איך דיה אז דוא נאלסט מיר העלפין אז איך ואל דיה קאנען שמארק צוא דיגען מיטין גאנצין הארצין אמן סלה :

אין זיבעטין שיר האבין מיר גיטאן באשיידן דיא רייד פון מלך שלמה אז ער האט נביאות גיטאנט איך דעם גלות מלך יון אונ וויא דיא יודין האבין זיך מוסר נפ"ט גיווען פון נאטס וועגן אונ וואס דיא יודין בעטין בייא נאט אונ וואס השי"ת האט וויא מקמים גיווען דיא וועלביגע

(א) שפמני אלהים. דאס איז ידוע אז לעתיד וועלן אלע שטיין צום דין פאר השי"ת סייא דיא יודין סייא אלע אומות אויך נאנט דיא נקרא אז א מלך מיט א צבור שטייען פארין דין משפט מען פריער דעם מלך איידער עס ווערט גימערט דעם בעס פון נאט דערום בעטין מיר שפמני אלהים פריער נאלסטו מיר משפטן איידער עס וועט גימערט ווערין ביין זאנען צוא ליב דיא געברות פון אלמען. דער נאך וריבה ריבי נאלסטו קריגן מיין קריג אונ נאלסט משפטן דיא אומות וואס האבן מיר ווייא גיטאן. דער ערשטער איז מגוי לא חסיד. דאס איז נבוכדנצר הגם ער האט גיווען אז ער שטט דיא שליחות פון נאט וויא א איש חסיד ווייל אלע מאג איז צוא אים אראפ א בת קול גיטאן מאך חרוב מיין

כי לא לעשות רצונו יצרך מל אשמותיו בן לוי בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת הרעו לנו הגוי ההוא כי אם להשמיד בלבבם בשר ודם מדת בור' מכה בלחמל ומרפא מפני השנאה ששנאו את ישראל. וגם ברמייה חבל הקב"ה במה שהוא מכה מאיש מרמה ועולה תפרטני. הוא הוא מרפא יוסף לא נמכר אלא על ידי חלום ולא מלך אלא מגלות המן הרשע

לא חסיד מאיש מרמה ועולה תפרטני:

על ידי חלום שנאמר ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם. ולהבין תועלת הטוב

שהוא עשה במרמה וזה לאחשורוש לעשות סעודה לישראל למען להכשילם ואח"כ עשה

עולה לכתוב הספרי והגזירה חזי תבדק אותך שחפלטני מידו. וחסיד גמולו בראשו:

גלות מלך יון ואדום וחשיבת ישראל

קודם נבואה לביאור הפסוקים נקדים לענינו מה שאמרנו דרוש לחנוכה לבאר את הפייט על הנסים שאנו אומרים בתפילתנו בשמחת ימי חנוכה. איתא במדרש תנחומא אמר ר' יהושע

ממדת הקדוש ברוך הוא שמרפא בזה הדבר עלמו שמכה בו חקדים הקדמה קטנה. הנה ידוע כי בשני דברים נבדלה האומה ישראלית מכל האומות. (א) כי כל מה שיעבור עליהם בין רע ח"ו בין טוב הכל בהשגחה פרטיית ולא במקרה וכמו שאמר משה רע"ה במורה ואם תלכו עמי קרי לאמר שאין זה בהשגחה רק דרך מקרה אז יחרה אף ה' עליכם עוד יותר

פרוש שמוכ אקער באמת איז ער גיווען גיט קיין חסיד נאר א רשע זיין פונעם איז גיט גיווען צוא טאן דעם רצון פון גאט נאר צוא פאר מיליגין אונז פון דער וועלט. דער צווייטער איז מאיש מרמה ועולה. דאס איז הבן הרשע ער איז גיווען א פאלקשער קעניגש ער האט גיבעטן דיא יודין אוף דער סעודה וואס אהישורוש האט גימאכט איז דאס גיט גיווען מיט פריינדשאפט נאר צוא מאכין מיד זינגיגן. דער נאך האט ער גיטאן דיא עולה צוא שרייבן בריוף או מען זאל מיר פרי מיליגין פערט איר דיר תפליגין דא זאלסט מיר פון זיין געזעה אנשרייען אונז אים מיט דיא עקלאקס זאלסטו משפטיין

דער גלות פון מלך יון און פון אדום און דיא חשיבת פון דיא יודין: איידער מיר וועלן קומען צוא באשידען דיא פסוקים וועלן מיר פרייר מקדים זיין צוא אנזען ענין א דרוש וואס מיר האבן גיאגט לחנוכה צוא באשיידען דעם פייט על הנסים וואס מיר זאגן אכט מעג פון חנוכה. איתא בקדרש תנחומא

ע"מ אמר ר' יהושע בן לוי בא וראה כו' קום אונז ענה אזי גיט ווי דיא מדה פון א קעניגשין איז דיא מדה פון גאט דיא מדה פון א קעניגשין איז ער שלאגט מיט א שפיץ אונז היילט מיט א פלאקסער אקער הקב"ה מיט וואס ער שלאגט מיט דעם היילט ער יוסף איז פאר קומט גיווארין דורך א חלום אונז איז גיווארין א מלך אוף דורך א חלום וויא עס שמויט ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם. צוא פאר שמיין וואס פאר א מדה קומט ארום פון דער מדה וואס ער היילט מיט דער אייגענר זאך וואס ער שלאגט וועלן מיר צוא דעם מקדים זיין א גליינע הקדמה. דאס איז דרע אז מיט צוויי זאכן איז דיא אויפה הנהגות אפ גיטילט פון אלע אומות (א) אלעס וואס עס קומט אוף וויא מייא גוט מייא שלעכט ח"ו איז אלעס מיט השגחה פרטית פון גאט גיט ח"ו על פי מקרה וויא דיא מורה האט פאר זאגט וואס תלכו עמי קרי אז איר וועט גיין זאגין אז דאס וואס עס קומט אוף אייך איז דאס א מקרה גיט פון גאט דאמאס וועט גריקען מיין פערט אוף אייך נאך מער נאר

יותר ויותר רק לרדף להאמין שכל מה
שבא על ישראל הוא בהשגחה מהקב"ה
לפי מעשיהם ולכן נקראו ישראל מלשון
השגחה ואפילו בצדמות שלהם אלו רואים
השגחה וכמו שזמנו גבי עיני דר' חנינא
הוא מיייתי דובי בקרנייהו. (ב) אף הרעות
הבאות עליהם אף כי הם נראות מבחון
רעות אבל בתוכן מעוטף טובות נשגבות
אשר ילמנו מהן באחריתן כמו גלות מלכים
אשר ה' כור הברזל ללכך אותם כמו
כסף לרדף מזוקק שבעהים שיעלו למעלה
עליונה לקבלת התורה ולנחלת הארץ.
ובזה יובן מאמר חז"ל במדרש ואגדלה
שמך ר' ברכיה אמר ארבעה שיאל להם
מוניטין בעולם אברהם זקן וחקנה מכאן
בחור ובחולה מכאן. יהושע שור מכאן
ילמנו

פירוש ע"מ

פון צווייטען זייט. (ד) קורדי א נאק מיט
אש פון איין זייט אונד א גילדענע קרון
פון צווייטען זייט. איז דא פונדא אונד אש
איז גימא קיין גרעסערע אונד פערסערע
טובה פאר א מענטשן אונד דער וועלט וויא
דיא טובה וואס השי"ת איז אונד אים
משגיח אונד אלעס וואס עס קומט אונד אים
איז גאר מיט השגחה פון גאט וויא דער
פסיק וואס וואו פל עמי הארץ כו' אז אלע
פעלקער פון דער וועלט וועלן זעהן אז
נאמט נאמען איז אונד דיר גירופין דאס
מיינט מען אז דיא השגחה פון גאט איז
אונד דיר שטענדיג וואו וואו וואו וועלן זייא
פאר דיר מורא האבן. אונד דיא נאך וואס
עס קומט פון דער גאט קומט דאס
בהדרגה ביסלעך ווייס אפער דיא נאך וואס
עס קומט פון גאט קומט דאס מיט איין
מאל אין איין רגע. דאס וואס דיר האבן
זכור דר' כו' מיט וואס קאנט איז וויסען
אז דיא נאך איז פון גאט גיט בסקחה אונד
מען בארף אים לופן דער פאר אז איר זעהט
בשרב גלין בבי אין נאוינט האט איר מיד
גיגעבטיגט מיט גיטויין ולבוקר דנה אונד אין
דער פריא זיגנט איר שון עס איז גיקומען
א יושע גיד בשרב עין איז א סימן אז דאס
איז

ימח טוב והשגח' זו ה' אלל אברהם והדליקו ממנו צבית המקדש שמונה ימים.
 כשכלו המלאכים היה אברהם זקן ושכח
 זקונה וכמעט רגע נהפכו לבחור ובהולה
 ואשר נדמה להם רע ילא כוב שגולד יחזק
 לעת זקנתם משבעלה תאותם ויאל יחזק
 עולה תמימה קודש לה'. וכן דוד היה
 דושה במקל ותרמול וברגע אחת נהפך
 ונעשה מלך ובנה מגדל הוא בית המקדש.
 וככה יהושע היה כסור לעול משרת למשה
 וכהרף עין כשמת משה נעשה ראש הוא
 מלך ישראל. וכן מרדכי כהרף עין בא
 לישראל הישועה ונעשה מרדכי שר ומושל
 בכל מדינות המלך ואשר נדמה לו רע ילא
 טוב. והשגחה כזו ראינו בנס מנוכס ומבאר
 הפייט על הנסים שנעשה לנו הקדוש ב"ה
 בפך השמן שלא היה רק על יום אחד
 הוא

פירוש ע"ט

איו פון נאט אונ עם קייט אים צוא רופן
 דער פאר. אונ אזוי א' השגחה האט מען
 גייען פריי אברהם מיט שרה ווען דיא
 מלאכים זענען גיקומען צוא זיין זענען זיין
 נאך גייען אלטע לייט אונ אין איין רגע
 זענען זיין גיוראן יונגע מענטשן. אונ
 אזוי איז גייען פריי יהושע דא איז ער
 גייען א משרת פריי משה אונ אין א רגע
 איז ער גיוראן דער מלך און דיא ישראל.
 אונ אזוי איז גייען פריי דוד דא איז ער
 גייען א פאקטאך אונ אין א רגע איז ער
 גייען גרוס גיוראן. אונ אזוי איז גייען
 פריי מרדכי דא האט מען אים גיוראלט
 פירן הענגען אונ אין א רגע איז ער גייען
 גרוס גיוראן אונ פון דיא שלעכט איז ארום
 גיקומען גוטס. אונ דיא עלבניע השגחה
 האט מען גייען פריי דעם נס חנוכה דס
 אונט דער פייטן זעך הנסים מיר לוכן דין
 און דיא נסים וואס דיא האט אונ גיטאן
 מיט דעם קרוג בומיל עם איז גייען נאר
 און איין טאג צוא ברענען האט גיברענט
 אין בית המקדש אכט טאג זעל הפורקן
 און דעם וואס דיא האט אונ אוס גילייט
 פון גלות וון זעל הגבורות און דיא גבורות
 וואס יהודית האט גיטאן נאר אן מלחמה
 איז

והוא עיקר ראשון מציאותו יתברך. ישמח
משה במתנת חלקו הוא עיקר שני תורה מן
השמים. יעקב ובניו ימחו בו כו' הוא עיקר
שלישי שכל ועיניו וכו' שאלו חומרים בצרכת
המזון של שבת הרחמן הוא יגחילנו ליום
שכולו שבת כו'. וקידוש המזון גם הוא
מופת על הג' עקרים האלו. א' מציאות
האל יתברך והיותו מחדש עולמו נראה בידת
זה המתחדש בכל חודש וחודש והוא הוראה
עליומה שיש לעולם מנהיג. בורא וכל יכול
וגם אברהם הכיר מזה שיש לעולם מנהיג
תורה

פירוש ע"ט

אין פר האגדן א בורא. ישמח משה במתנת
חלקו משה מיט ויה פרייען מיט נין חלק
וואס ער האט ווכה גינען אין דער פונקט
אז ער זאל נין דער שלום דורך אים זאל
מען געבן דיא תורה פון הימיל דאס איז דר
צווייטער עיקר תורה מן השמים. יעקב
ובניו ימחו בו כו' דאס איז דער דריטער
עיקר פון שכל ועיניו וואס מען נעמט געבן
לעיתיד יעקבין מיט וייע קינדער וויא מיר
זאגן אין ברכת המזון הרבין הוא יגחילנו
ליום שכולו שבת כו' השם יתברך מיט ויין
גרוס רחמנות זאל איין שון מאכן ארבען
דעם טאג וואס ער נעמט נין גאר רהיג איז
גוטס און אייביגער לעבן. ראש חודש
איז אויך מפרסם דיא ועלביגע דבייא עקרים
א וויא מיר זעהן אלע חודש ווערט דיא
לכנה פנימ אין איר צייט און וויא נא
היט איר צייט מיט איר וועג ויא פאר
גענערט גיט איר פאר זאג פון דעם פאר
שטייען מיר אז עס איז פאר האנדען
א מנהיג ווס ער האט דאס אלעס באשאפן.
אויך אברהם האט דער פון דער קאנט דעם
באשעפער וויא דער בער עקירה האט דער
פון מארדך גינען אין פ' בראשית ובא.
ב) שכל ועיניו נעמט מען פון דעם וואס
דיא לכנה איז קלענער גינארין ווייל ויא
האט מקטרג גינען וויא עס איז דורע.
ג) תורה מן השמים נעמט מען וויא דיא
גמרא זאגט לא נברא לילה אלא לגירסא
דיא נאכט איז גיט באשאפן גינארין גאר
צוא לערנן קאן מען זאגן דיא פונקט אזו.

וויא

תורה . וכתוב למען תהיה תורת ה' בפיך .
 ג' שכן ועונש כמו שנאמר בפרשת המילה
 ומתו לך ולדעך אחריך את ארץ מגורך
 ואברהם יושב על פתחה של גיהנם ואינו
 מניח שם הגומולים וכמו שאנו אומרים להגיל
 ידירות שאריתו משחת למען ברייתו אשר שם
 בבשרנו . ולפיכך חשב מלך יון הרשע לבטל
 ג' מלות אלו וכאשר יפלו יסודי הדת
 והתורה והשמות ייהרסו ואל יפול גם כל
 הננין בעליהם . אבל ואתה ברחמיך
 הרבים עמדת להם בעת צרתם . ולא
 כמדת בשר ודם מדרך אדם שיש לו דין
 לפני בשר ודם אין המשפט נעשה כי אם
 על ידי עוסקים הרבה . ה' המוען אשר
 הציל דין בורר אותו שיטעון למענו הנקרא
 כל

פירוש ע"מ

וויא דער פסוק ואתם ולבית ראיה תהיה תורה
 מין הארץ האם גינתן פיר תורה . מסיר
 אנו משמוע תורה ער שיש אף זיון אוצר
 וואס ער איז דיא פלי מיט אים צוא הערין
 דיא תורה . למען תהיה תורת ה' בפיך דיא
 תורה פון גאט זאל זיין אין דיין מול דער
 מול איז דיא פלי פון דער תורה . ג' שכן
 ועונש וויא עס איז גיאנט אין דער פרשה
 פון מצות מילה ונתתי לה כו' איה וועל
 געבין צוא דיר און צוא זיינע קינדער דיא
 לאנד און אברהם ויצט איה מור פון
 גיהנם און לאזט ניט אריין אין גיהנם דיא
 גימלת . גמלא או דיא בריא מצות איז
 דער פונדאמענט פון דער גאנצער תורה
 מיט איה מצות הערים האט דער רשע
 גיוואלט צוא ווארפן דעם פונדאמענט וועט
 שון מטיילא זיין פאלין דער גאנצער גזן
 פון דער תורה . ואתה ברחמיך הרבים עמדת
 דהם בעת צרתם . און דיא גאט מיט דיין
 פיל רחמנות האסטו זיך גישטעלט פון זיגערט
 וועגען בייא זייער שעקבאר צייט . און גיט
 וויא עס פירט זיך בייא א בשר ודם פירט
 זיך בייא דיר מין גאט א מענטש אז ער
 האט א משפט פאר א בשר ודם מוז דער
 בייא זיין פיל מוערס . א דר טוען אדוויקאט
 וואס דער בעל דין בעט אים אז ער זאל
 מען פון זייערשטענען . ב' דער שופט וואס
 משפט דעם דין . ג' דער וואס שוט דעם
 משפט וואס עס איז ארום איה דעם בעל
 דין . אבער דיין שטייגער איז גיט אז דיא
 אליין רבך את ריבם . דיא האסט זיך גיטאן
 קריגין און מען פון זייערשטענען . ד' דיא
 את דנים . דיא ביסט אליין גיווען דער דין
 ושופט . נקמה את נקמתם . דיא האסט
 אליין מיט דיין כבוד גיטאן דעם משפט
 אין זייא צוא כאן אין וויא א נקמה וייל דיא
 דארפסט גינעם גיט פאר דיר איז גיטא
 קיין עולה ביסט גינעם גיט נושא פנים
 דיא נעמסט גיט קיין שוחד נאר דיא צאלסט
 געדרין גאט זינע מעשים וויא ער האט
 פאר דינס . דאמאל האט מען גינען וויא
 דיין השגחה איז איה אונז שטענדיג מען
 האט גינען אז סתם גבורים ביד חלשים
 דיא מחנה פון זון הרשע זענען גיווען
 שרעקליכע גבורים און דיא מחנה פון דיא
 יודן זענען גיווען נאר שלאפע ורבים ביד
 מעשים דיא מחנה מיליטער פון זון איז
 גיווען זייער פיל און דיא מחנה חיל פון
 דיא יודן איז גיווען נאר קליין . ומבאים ביד
 מהורים דיא מחנה פון זון זענען גיווען
 מלומדי מלחמה און וויא פלעגן שטענדיג
 זיין אין דיא מלחמות און פלעגן דער
 שלאגן

כולם את שמך שאתה ארון העולם הוא עיקר ראשון. ורעמך ישראל עשית תשועה גדולה אז ראו עיקר שני שאתה נותן שכר לדריקים ועושה לרשעים. ואחר כך באו בניך כו' והדליקו נרות בחצרות קדשך ונעשה גם זה במטרת המאור שבה שבעה קנים כנגד ז' חכמות הנכללים בתורה וכנגד ז' ספרים שבתורה כמו שנאמר חלצה עמודיה שבעה והתורה נמשלה לשמן העולה על כל המשקים כך התורה כתיב בה רבות בנות עשו חיל ואת עליה על כלנה שיש לה יתרון ביתר שאת ויתר עו על כל החכמות וממנה תלך אור לעולם כמו השמן המאיר לארץ ולדריים עליה וזה היה חות ומופת על עיקר שלישי תורה

של יון היו מלומדי מלחמה והיו הורסים חללים חללים במלחמה ומטמאין להם ומחנה של ישראל היו אוכלין חולין בטמאה ומעולם לא נסו ידיהם לירות בקשת. ורשעים אשר להם לבבות של פתנים נחשים ועקרבים לעמוד על דמי רעיהם. ביד צדיקים אשר להם לבבות טובות ואין להם לב לראות אפילו דם של בהמה. וזדים הם הענקים הערילים אשר אין להם פחד משום דבר בעולם. ביד עוסקי תורתך הם הבטלנים היושבים תמיד בצניח המדרג ועוסקים בתורה ד' ומעולם אף לא ראו מלחמה וזה הכל רק מהשגחתך אשר תמיד על ישראל. ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך. בנס חנוכה שלקחת נקמה ממלך יון הכירו

פירוש ע"מ

האבן גינוען או הוא ביטח דער באשעפער פון דער וועלט דאס איז דיא ערשטע אמונה. ולעמך ישראל גשית תשועה גדולה. און צוא דיין פאלק ידיו האסמו גיטאן א גרוסע ישועה האט מען גינוען אז דיא גיטת שבר צוא דיא צדיקים און א עונש צוא דיא רשעים דאס איז דיא צווייטע אמונה. ואחר פה כו' והדליקו נרות כו' און דער נאך זענען גיטאן דייןע קינדרע ישראל און האבן אן גיטאן דיא נרות אין דיין הייזיגן בית המקדש און עם איז גינוען דער גם מיט דער כנוכה וואס איז האט גיטאן באלייכטן אין בית המקדש וואס אין איר איז פאר האנדען זיבן רעין אנגעקעגן דיא זיבן חכמות מיט דיא זיבן ספרים וואס עם איז פאר האנדען אין דער תורה וויא עם שטייט חזקה עמידה שבעה. דיא האסט גיטאן אום האבן דיא זיבן פון דער תורה מיט זיבן ספרים און מיט זיבן חכמות. און דיא תורה איז גיטאן צוא בומיל וואס ער גייט ארום און אלע משקאות און איז דיא תורה העכר וויא אלע חכמות וויא עם שטייט רבות בנות עשי חיל ואת עליה על כלנה. אלע חכמות זענען נוציג און דיא חכמת התורה איז העכר איבער אלע און פון איר גייט ארום

שלאגן פיל מענטשן דערום זענען וויא שפענדיג גינוען גיטאן סתים וייל וויא האבן שפענדיג מענטשן גיטאן און דיא סתיה פון דיא יודין האבן זיך אפ גיטאן צוא אפילו חולין בטמאה גלייך וויא תרומה וואס דער וואס איז טמא טאר נישט עסן דערום האבן וויא גיין מאל נישט גיטאן אפילו צוא ווארען מיט א שפוער. ורשעים וואס וויא האבן הערצער פון שלאגן צוא שטיין און דעם חכם בלום. פיר צדיקים וואס וויא האבן גוטע הערצער וויא קאנען נישט זעהן אפילו דיא בלום פון א בהמה. וזדים ביד עסקי התורה. און דיא מוטויליגע דיא וואלע זענען וואס וויא זענען וויא דיא ריון וויא האבן פאר גיטאן גיין מאל נישט האסט וויא איבער גיטאן אין דער האנד פון דיא בטלנים וואס זיין שפענדיג נאר אין בית המקדש און זענען זיך עוסק נאר אין דער תורה וואס וויא האבן אפילו גיין מאל נישט גינוען גיין מלחמה און דאס איז אלעס וייל דיין השגחה איז שפענדיג און אויב. ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך. מיט דעם ווס דיא האסט גיטאן א גיטאן פון מלך ון האסטו צוא דיר גיטאן אז דיין נאמען איז גיטאן און גיטאן גיטאן אין דיין וועלט אלע

חורה מן השמים. וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשםך הגדול. ומפני שבכאן ראה המלך יון לעקור אותם מעבודת ה' לבטל מהם שבת ר"ח ומילה ולהכחיש בשמו יתברך ולכן עושין זכר להנם בזהוזה והלל לה'. היואל מדברינו שאנו מושגחים תמיד מה' וכל אשר יבא עלינו הוא לא במקרה ח"ו. וזוה נבוא להבין כוונת המדרש בזה וראה שלא כמדת הקב"ה מדת ב"ד ב"ד מכה בחזל ומרפא ברטייה ובשעה שהכה אותו לא היה בו שום טובה והאדם המוכה היה יותר רועה שלא יכהו ולא ירפאהו כי מה לו בחנם לסבול את היסורים של ההכאה וגם אין זוה השגחה. אבל הקב"ה במה שהוא מכה הוא מרפא

פירוש ע"ט

ארום ליכטיקייט און דער וועלט אזוי וויא דער בומיל ליכט צוא דער וועלט האט מען פון דעם גס גינעקן דיא דריטע אמונה הורה מן השמים. וקבעו כו' ווייל דער מלך יון האט גיוואלט אוס רייסן אז מען זאל נישט דינען ג"א נאט צוא קבטל זיין פון נייא שבת ר"ח מילה דערום האט מען גימאכט א זכר צוא דעם גס אז מען זאל יוא לובין אונ דאנקען צוא דיין גרוסן נאמען נישט וויא דער יון הרשע האט גיוואלט. מיט דעם וואס מיר האבן דא באקלערט אז אלעס וואס עס קומט אונז יודין איז נישט במקרה ח"ו נאר אלעס מיט דער השגחה פון גאט מיט דעם וועלן מיר שוין פאר שטיין דעם ערשטן מדרש בא וראה כו' א ב"ד שלאנט מיט א שפיז אונ ווען ער שלאנט יעגס איז אין דעם נישט קיין שום טובה צוא יעגס ער וואלט בעסער גיוואלט ער זאל אים דער נאך נישט דארפן היילן צוא וואס מוג אים צוא ליידיג יסורים בחנם. אבער השי"ת מיט וואס ער שלאנט מיט דיא זעלביגע היילט ער יוסף איז פאר קומט גיווארן דורך א חלום אונ דורך דעם זעלביגן חלום איז ער גיווארן מלך ווייל ווען נישט דער

באו חיל גדול לעיר פוזנא ויעברו בין שני חומות אשר דרו שם שני גבירים גדולים וילו השר לחלו שיעמדו שם וינגנו על כלי סירס סור יפה למען כבוד של אחד מהשני גבירים כי הם היו מכירים ואוהבים של השר. אחר כך נעשה מריבה בין השני גבירים האלו אחד אמר למענו עשו את הכבוד הזה והשני אמר למענו וכל אחד הביא ראיות לדבריו ולא יכלו לזכר את האמת. ויאמר איש אל רעהו כלכה נא להרצ הגאון בעל נודע ביהודה הרב דמתא הוא יבין למי עשו את הכבוד הזה ויבואו לפניו וכל אחד הראה בטענות חזקות אשר למענו נעשה זאת אחר גמר טענותיהם הניחו מעות פסק דין מטבעות מגולגל בנייר וילו הגאון שילכו לחדר אחד והוא יעיין בדבר ויהי אך פנו מפני הגאון ויבט הגאון בהגלגולים

ע"מ

פירוש

אין נ"י האבן גיואנט צוויי גרוסע גבירים האט זייער גענעראל גיפאפן אז דער נאנצער חיל זאל זיך שטעלן און דיא מוזיקאנטן זאלן אפ שפילן א שיינעם שיר. און דיא צוויי גבירים זענען גיווען ליב האבער פון דעם גענעראל האבן זיך דיא צוויי גבירים גיווען קריגן יעדעכער האט גיווען מיט באיות אז פאר אים האט מען גיטאן דעם פבור זייא האבן זיך גיט גיפאנט אום גלייכין איז בייא זייא גיפליבן דיא עצה זייא זאלן גיין צוא הרב הגאון בעל נודע ביהודא ער נעמט שוין פאר שטיין אוף קלאר פר וועגן מען האט דאס גיטאן דעם פבור. זייא זענען גיקומען צום גאון יעדעכער האט אוף גיווען זיינע באיות און יעדער גביר האט אנדער גילייגט א אוף גוויקילט פעקיל מיט מטבעות פסק געלט. האט זייא דער גאון גידיקטן ארוין גיין אין א צווייטן חדר ביי ער נעמט באקלעבן וויא זייא זענען נאר ארום האט ער גיגעבן אקוק אין דיא מיטלן האט ער גינעקן אין יעדער מיטל איז פאר האנגן צוא פופציג גאלד שטיק האט ער זייא באלד צוריק גירופן און האט צוא זייא גיפאנט איר ברוקט זיך שוין

כ. ב' אס הוא פוסה מלאכה בידיו והבטחון
 שלו על מעשי ידיו. ג' אס הוא אומן גדול
 ומפואר לעשות מלאכת מחשבת בליזים
 ופרחים. ד' יבטח על מזלו הטוב אשר
 זרח לו כאור בוקר. ה' יסע למקום שאין
 מכירין אותו ויאמר אשר הוא איש קדוש
 ויתלבש בחלוקה דרבנן ומרמה אנשים וגו'.
 ו' יכתוב את ביתו בסכום גדול וישרוף את
 הבית בסתר. וזהו כנפים לארץ הוא הבטחון
 על הארץ הטובה. כנפים לשחר הוא הבטחון
 על מעשי ידיו הוא שיתמיד לעשות מלאכתו
 עוד קודם עלות השחר. כנפים לכרובים
 הוא הבטחון על אומנתו מלאכתו מלאכת
 הכרובים פורשי כנפים למעלה. כנפים
 לשמש הוא הבטחון על זריחת מזלו כשמש
 בלזרים. כנפים לחיות הוא הבטחון בכנפי
 קדושתו. כנפים לשרפים הוא הבטחון על
 שריפת ביתו. אבל לא כן מדת הלדיקים הם
 חוסים רק תחת כנפי ד' כי הכל יבא
 בהשגחה

אמר ר' אבין שמענו שיש כנפים לארץ
 שנאמר מכנף הארץ זמירות שמענו. כנפים
 לשחר שנאמר אשח כנפי שחר. כנפים
 לכרובים שנאמר כי הכרובים פורשי כנפים.
 כנפים לשמש שנאמר שמש נדקה ומרפא
 בכנפיה. כנפים לחיות שנאמר וקול כנפי
 החיות. כנפים לשרפים כו' בא וראה כמה
 גדול כחן של ידיקים וכמה גדול כחה של
 נדקה וכמה גדול כחן של גומלי חסדים
 שאינם חסון לה כלל ארץ ולא כלל כנפי
 שחר ולא כלל כנפי הכרובים ולא כלל כנפי
 השמש ולא כלל כנפי החיות ולא כלל כנפי
 השרפים אלא כלל מי שאמר והיה העולם
 שנאמר מה יקר חסדך אלהים ובני אדם
 כלל כנפך יחסון. ואמרת בדרך נחות
 האדם הריק מדעת אחימי יש לפניו ששה
 דרכים אשר עליהם ישים בטחונו ח' על ארץ
 טובה אשר משם מולא הזהב כמו אמעריקע
 אשר אנשים רבים רגים לשם לאסוף עושר

פירוש ע"מ

דיא ארבעט זאל פליגן גיך וויא די פייגיל
 פליט. דו ער פאר לאזט ניד אוף עין
 מזל ער זעהט דער מזל שיינט אים וויא
 דיא זון. ה' ער פאר שטעלט זיך פאר א
 הייליגן מענטשן. ער טוט זיך אן אין א
 חלוקה דרבנן אונ וויא מען קאן אים גיט
 נארט ער מענטשן. ו' ער פאר ברענט
 זיין שטוב דורך דעם זאל ער מאכט א
 עשירות. דאס איז דער פישט כנפים לארץ
 ער האט א בטחון אוף דער גוטער לאנד.
 כנפים לשחר ער האט א בטחון ער נועט
 זיך אוף הייבן פריא צוא דער ארבעט.
 כנפים לשמש ער האט א בטחון אוף זיין
 מזל ער שיינט אים וויא דיא זון אין מיטן
 טאג. כנפים לחיות ער האט א בטחון
 ער נועט זיך מאכן פאר איש קדוש. כנפים
 לשרפים ער האט א בטחון אוף דעם וואס
 ער נועט נועט א נשקף. אבער דיא צדיקים
 וויא פאר לאזן זיך גיט אוף דיא אלע
 זאכן קאר אוף נאט ווייל וויא ווייסן אז
 עס איז אלעס מיט השגחה פרטית פון
 דעם רצון הבורא אונ וויא דער פסוק זאגט
 אשירי

פירוש
 דיא ביסט גיקומען זיך באשיצען אונטער
 זיינע פליגלען. האט ר' אבין געזאגט מיר
 האבן גיהעט אז עס איז פאר האנדען
 פליגלען צוא דער ערד וויא דער פסוק
 זאגט מכנף הארץ זמירות שמענו. עס איז
 פאר האנדען פליגלען צום מארגן שטערן
 אשח כנפי שחר. פליגלען צוא דיא פרוכים
 פי הכרובים פורשי כנפים למעלה. פליגלען
 צוא דער זון שמש נדקה ומרפא בכנפיה.
 פליגלען צוא דיא חיות וקול כנפי החיות.
 פליגלען צוא דיא שרפים וויא דער פסוק
 זאגט שרפים עומדים סמעל לו בא וראה
 כו'. האבן מיר געזאגט בדרך צחות דער
 מענטש וואס ער איז לער פון דעם אמת'ן
 וויסענשאפט האט ער נעקט נועט וואס אוף
 וויא טוט ער זיין בטחון אוף פרנסה.
 א אוף א גוטע לאנד ווס פון דארטן קומט
 צורם וילדער אונ גאלד אזו וויא דיא לאנד
 אמעריקע פיל מענטשן לויפן אהין צוא
 נאטלען דארטן עשירות. ב' ער איז א בעל
 מלאכה פאר לאזט ער זיך אוף זיינע הענט.
 ג' ער איז א קענער צוא מאכן באשיצען אז

בשחר לעבודת קומו דכתיב וישכם אברהם
בבוקר . כנפים לכרוצים הוא זכות ילחק
כמו הכרוצים הם שנים זכר ונקבה כן ילחק
לא לקח שתי נשים . כנפים לשמש הוא
זכות יעקב ששמו שמש

דכתיב והנה השמש .
כנפים לחיות הוא
הגלגלים . כנפים
לשרפים הוא המלאכי .

אשר יהיה ללדיקים שאינם חסידים כלל כנפים
האלו אלף בועמים בו יתבדך וכלל כנפי
התורה והמלות שהם עושים שאין הקב"ה
מקפח סכר כל ברים :

(ב) **כִּי אֶתָּה אֱלֹהֵי מַעֲוִי** . הלא תמיד
השגחתך עלינו ותמיד היית לנו
לעזר בלר ועתה לבזה זנחתני בגזרותיו
של

זהשגחה פרטיית וכמו שנאמר אשרי הגבר
אשר סס ד' מבטמו ולא פנה אל רהבים
וסטי בזב . והיד יוסף פירש בדרך נכון הגה
לנו שם סבות לבטוח בהם שהוא יתבדך בודאי
יגאל אותנו מהגלות

א' זכות אברהם .
ב' זכות ילחק . ג' זכות
יעקב . ד' זכות הארץ
כמו שנאמר והארץ

אזכור . ה' זכות הגלגלים חשובים דכתיב
אלבים שמים קדרות ואמרו חכמינו ז"ל
מיום שחרב בית המקדש לא נראה רקיע
במזרחו והאל יתבדך יעשה בעבורם דהם

מה חטאו . ו' זכות המלאכים שנחמטמו
כנפיהם . וזהו כנפים לארץ הוא זכות הארץ .
כנפים לבחר הוא זכות אברהם שהשכים

פירוש ע"מ
פסוק אלביש שמים בקרנות איה ויעל אן
קלידן ריא היפלען מיט שווארצקייט אז
פון דעם טאג אן וואס דער בית המקדש
איז חרוב גיווארן איז נאך דיא הימיל גיט
גיווען גיווארן מיט אירע רעכטע קלאנקייט .
(ו) כנפים לשרפים דאס איז דער זכות פון
דיא מלאכים וואס בייא וויא איז גימקערט
גיווארן צווייא פליגלען ווען דער בית
המקדש איז חרוב גיווארן וואס האבן וויא
געבאן גיווארן וויא ווען דאך גיוויס
נאר גיט שולדיג . אבער וואל איז דיא
צדיקים וואס וויא פאר קאזין ויך גיט אויף
דיא אלע פליגלען וויא פאר קאזין ויך נאר
אויף דיא פליגלען פון השי"ת אונ אויף גייער
הנהר ופצות נוס וויא טוען וויא האבן אמונה
אז השי"ת וועט גיוויס גיט מינערן דעם
שכר פון יעדן מענטשן וויא ער האט
ויך פאר דינט :

(ב) **כִּי אֶתָּה אֱלֹהֵי מַעֲוִי** . ביין השגחה איז
דאך שטענדיג אויף אונז דוא ביסט
דאך מיין גאט צוא שטארקן מיך אין א
שטעכטע צייט . למה זנחתני פאר וואס
האסטו מיך פאר לאזן אין דיא גזרות
פון מלך וון וואס ער האט גיוואלט פון
אונז צוא געבן דייע מצות אונז איה האב
נלאוט

אשרי הגבר אשר ישם ה' מבטחו . וואל
איז דעם מענטשן וואס ער האט נאר דעם
בטחון אויף גאט . אונ דער יד יוסף זאגט
אויף דעם פשט אז צוא ליב וועט זאבין
האבין מיר א בטחון אז השי"ת וועט אונז
ארום געבן פון גלות . (א) דער זכות פון
דער לאנד וויא עס שטייט והארץ אפוד
הש"ת וועט ויך דער מינען רחמנות צוא
האבן אויף דער לאנד וואס ויא איז חרוב
זיא האט דאך נאר גיט גיווארן דאס איז
דער פשט כנפים לארץ . (ב) כנפים לשחר
דס איז דער זכות פון אינגער פאטער אברהם
וואס ער האט ויך גיפערט צוא עבודת
הבורא נאגן פריא בייא אים שטייט וישכם
אברהם בבוקר . (ג) כנפים לפרובים דאס
איז דער זכות פון יצחק אז וויא דיא
פרובים ווען גיווען אפאר אז איז יצחק
נאר איין פאר קיין צווייטע אשה האט ער
גיט גינעטן . (ד) כנפים לשמש דאס איז
דער זכות פון יעקב ויין נאמען איז שמש
וויא יוסף האט גיווען און חלום והנה
השמש דאס איז ויין פאטער יעקב .
(ה) כנפים לחיות דאס איז דער זכות פון
דיא היפלען וויא ווען געצט אין גלות
פינקטער וויא דיא נקרא זאגט אויף דעם

של גלות יון שררה לעבור מאתנו את מזותיך
 ואנחנו פשטנו את חוארנו למעק: למה
 קודר אתה לך בלחץ אויב. הוא גלות
 רביעי שהוא הולך לאט לאט כי ארוך הוא
 מאוד. ובזה"ל בואר
 על פי משל לאחר
 שהיה לו בן לומר
 בבית הספר שהיה
 ושלם שעות ביום ויתר

אֶתְהַדָּךְ בְּלֶחֶץ אוֹיֵב : ג' שְׁלַח אוֹרְךָ וְאֶמְתִּיךָ

הזמן היה הולך בטל ויאמר לו האב
 מדוע אתה מבזה את הזמן לבטלה הבט
 נא וראה בן איש פלוגי נער כמוד שוקד על
 לימודו יומם ולילה. ויענהו הבן כדברך בן
 הוא אך הבט נא נערים כגילי בן פ' ופלוגי
 המבלים כל היום במשחק נערים ואף אין
 רוחים פני הספר וגם בעת התפלה ידלגו
 כאילים ולא יתפללו לא כן אנכי בעמדי
 להתפלל אין אני משיח עם שום אדם וב' וג'
 שעות אנכי לומד בבית הספר אם כן אף
 שגרוש אנכי מהנער אשר אמרת הלוא טוב
 אנכי מהנערים הפרחים אשר אמרתי.
 כן הקב"ה מוכיח לעמו להוסיף בני האבות
 אברהם יצחק ויעקב מהלואי להם שיהיו

(ג) בקשת ישראל. שלח אורך

ואמיתך. איחא במדרש
 שוחר טוב אמרו ישראל כשם ששלחת לישראל
 במלרים שנים וגאלת אותם שנאמר שלח
 משה עבדו ואהרן אשר בחר בו כן שלח לנו
 עתה שנים וזהו שלח אורך זהו מלך המשיח
 ועליו נאמר קומי אורי. ואמיתך זהו
 אליהו הנביא שהיה נביא אמת ואהרן הכהן
 הגד

פירוש ע"ט

ג' יאמא אום שְׁמַרְעָקִין מִיַּן הָאֵלֹהִים צוּר דָּעַר
 שְׁחִיפָה פון דִּינֶעם וַעֲנֵן. למה קודר אתה לך
 בלחץ אויב. פאר וואס מוסטו מיד לאין
 אזו א לאנגע צייט ארום גיין שווארץ אין
 פערטין גלות. דער אה"י וואָס דאָ פֿסוקים
 ער פֿי קיטל צו א פאטער וואס ער האט
 גיהאט א זון איז גינען דער שטייגער פון
 אים אפאר שעה האט ער גילעריגט יעדער
 טאג און דא איבעריגע צייט איז ער
 גינאנגען ליידיג האט אים דער פאטער
 גישטראפט פֿר וואס נעקסטו גיט וויאָל ענאָס
 זון לערנט בִּשתִּמְדָּה טאג וויאָל נאכט. האט
 אים דער זון גישטאָפֿערט פאר וואס נעקסטו
 גיט וויאָל ענאָס זון פאר געענאָס דעם
 נאנגען טאג אין גאר נישט קענען אים בין
 איך דאך א נאנגען גוטער. אזו הש"ת
 וואָס צוואַ אונז איר וויאָל דאך דא קינדער

הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא כו' : או שדה כמו הראשונים כי אם תמיד יהיה
המה ינחוני . כמו שעשו משה ואהרן בית קיים כי מטחו שלמה . (ב) כי יהיה
והנה משה ואהרן לא זכו להכניסם לארץ בית רוחני מן השמים . ולזה קראו בית
אבל מלך המשיח ואליהו הנביא המה ינחוני . אלהים ולכן אמר כאן משכנותיך בלשון

נח יביאוני אל
הר קדשך ואל
משכנותיך . ואמר
משכנותיך בלשון רבים
מפני שבמקדש ראשון
אף שהיה הקדושה
שלימה שהעומד במקדש
של משה היה נחשב
כאלו עומד במקדש של
מעלה אעפ"כ נחשב כי
נכנה בזכות אברהם

המה ינחוני יביאוני אל
הר קדשך ואל
משכנותיך :

ד ואבואה אל מזבח
אלהים אל אל שמחת
גילי ואודך בכבוד
אלהים

(ד) ואבואה אל
מזבח
אלהים . לא כמאז
שהייתי באל אל
מזבח מעשה ידי
אדם והיית מעלה
עלינו כבאים בבית
המקדש של מעלה אבל
לעמיד אביהם ממשי אל מזבח אלהים הוא
העליון : אל אל . הוא אל בית המקדש
שהיה בזכות יעקב שנקרא אל כמו שאל
ויקרא לו אל : שמחת גילי . והוא שמחת
גילי שאינו בבית של אברהם ויחזק שהיה בהם
עיבוד על שלא היה מטמא שלמה אבל לא
כן יעקב אבינו שלא ממנו י"ב שבטי יה :
ואודך בבגדור . משמיע לכל העמים :
אלהים

ועל שלא ממנו ישמעאל לא נחקים ועל
כן קראו אברהם הר כי נחשב ונעשה הר .
ומקדש שני לא היה הקדושה גדולה כל
כך ולכן היה חסר בו ה' דברים והוא
נכנה בזכות יחזק ועל שלא ממנו עשו
איש שדה נחשב ונעשה שדה . והשלישי יהיה
בזכות יעקב וקראו יעקב בית אלהים מפני
שני קטומים . (ה) כי לא יחשב להיות הר

פירוש ע"מ

הנביא וואס ער איז א נביא אמת און דא
האטמ דאך איז צוא גינאנט הנה אנכי
שולח לכם את אליה הנביא כו' . הנה
גיה ני ויאל וועלן מיה פירין ויאל משה
מיט אהרן האבין מיה גיפירט גאר משה
מיט אהרן האבין מיה גיט אריין גיבראכט
אין דער לאנד אפער דער מלך המשיח
מיט אליהו הנביא . יביאוני ויאל וועלן
מיה שון ויאל אריין ברענגען אל הר קדשך
צוא דיין הייליגען בארג . ואל משכנותיך .
ווא דייעג צוויי רהינגער דאס בייגט
מען דעם בית המקדש של משה ושל
מעלה ויאל וועלן בידע צוא נאמען גיבוט
ווערן מיט א גרוס הייליגייט :
(ד) ואבואה אל מזבח אלהים . דאמאלס וועל
אך קומען צום מזבח וואס
הש"ת וועט אים אליין בווען . דעם גרשטין
מיט דעם צווייטן קאפן קענטשין גיבוט
אלע

וויא וועגען גיט אייביג וייער בגין איז גיט
אוף אייביג דעם דריטן וועט הש"ת בווען
ער איז אייביג ויין בגין וועט ויין אוף אייביג .
אל אל . איך וועל קומען צום בית המקדש
וואס ער וועט ויין בקבות יעקב ווס הש"ת
האט אים גירופין אל ויאל עס שטייט אין
פסוק ויקרא לו אל . הש"ת האט אים
גירופין מיט דעם נאמען אל . אל שמחת
גילי . דער דריטער בית המקדש וואס ער
וועט גיבוט ווערן בקבות יעקב וועט ער
שון ויין מיין פרייד אוף אייביג גיט ויאל
דיא גרשטע צוויי וואס ויאל וועגען גינען
בקבות אברהם ויעקב וועגען ויאל חרוב
גינארן ווייל פון ויאל איז ארום גיקומען
ישמעאל געשו אפער פון יעקב איז ארום
גיקומען אלע צוועלף שבטי יה ויין בית
המקדש וועט שון ויין אוף אייביג . ואודך
בבגדור איך וועל דרך לובן מיט א פרייל

גלהים אלהי. ר"ל כי אפילו מזה טובה היא לך כידוע ג' מתנות טובות נתן
 הדין הוא שלי ומכנה שמו עלי: הקב"ה לישראל וכולן על ידי יסורים והדין
 והלכות מקרב חוקך לסבבה וישלח לך
 הבטחה לישראל

(ה) מה תשתוחחי נפשי ומה את מלך המסית ואלהי הנביא. עונים
 ישראל אז אודנו

ישיועות פני. ארנן לו

שיר ושבה על ישיועתי

שיעשה לי. ואלהי.

ועוד יותר אהללו על

שיראיו הכל שהוא אלהי

מיוחד את שמו רק

עלי כי הוא נקרא

אלהי ישראל והוא ישוב

אתנו יחד מהגלות

כמו שנאמר ושב ה' אליהך את שביתך

ורחמך והשיב לא נאמר אלא ושב מלמד

שהקב"ה שב עמם מבין הגלות במהרה

בימינו אמר:

השיר האחרון מהמלך שלמה הוא קול מבשר על הגאולה העתידה לבוא

על ידי משיח צדקנו ולזאת אחבר לשיר זה את דברי המלך דוד ע"ה

אב שלמה אשר הוא בעצמו מלך משיח צדקנו את אשר דיבר ברוח

קדשו בשיר הקודש הזה מבשורת הישועה העתידה במהרה בימינו:

אח"כ

פירוש ע"מ

אלע יאלן הערין. אלהים אלהי דאקאלס

וועט דער מרת הדין שון אוף מקבים ויין

אז ויין נאמען ואל ווערן גירופין אונ רוען

אוף מיר אוף אייביג:

ג. הבטחה פון נאם צוא דיא יודין:

(ה) פה דער גלות פון דיא יודין איז מיט

צוויי זאכן. א) וואס עס איז נוגע

צום גוף. ב) וואס עס איז נוגע צום נפש

וואס מיר קאנען גיט דענען נאם בשלימות

אוף דיא צוויי זאכן מיט אונז השי"ת

פרויפטען מה השתוחחי נפשי וואס מוסטו

ויה איז בייגען מיין נפש אוף דיא זאכן וואס

עס איז דיר נוגע. ומה תהמי עלי אונ וואס

מוסטו אונ פרופטען אוף דיא זאכן וואס

עס איז מיר נוגע אוף גלות השכינה.

התחילי לאלהים האף צוא מיר נאם אונ ויזא

אוף ויה קקבל באהבה דעם מרת הדין.

אתה לבדך אומר להם אני אברך ולי נאה
לבדך שנאמר כוס ישועות אשא ובשם ה'
אברהם. ולריך להבין ה' למה מוחם הורע
ליחזק ולא לאברהם וליעקב. ב' דמה
התגלות אומר אני מברך מה ענין יש זה
לה. ג' למה יברך דוד הלוא כל הדברים
המעבדים לאבות ולמשה לבדך כלם נמאסים
בדוד אברהם ויחזק לא ברכו משום ישמעאל
ועשו כנגד זה יש בדוד שילא ממנו אבסלוס
יעקב לא ברך מעט שמי אחיות כנגד זה
יש בדוד טעות של בת שבע. משה לא ברך
מעט שלא נכנס לארץ הקדושה כנגד זה
דוד לא בנה המקדש ואם כן קשה למה ברך
דוד בפני האבות ומשה ואיך מלאו לבו של
דוד לומר אני אברך ולי נאה לבדך דמשמע
לי ולא לכם ומאי טעמא. ונקדים לפרש
מאמרם

איתא במדרש אליהו מסכת פסחים דרש
רב עזריא זמנין אמר לה משמיה דרבי
אסי מאי דכתיב ויגדל הילד ויגמל עתיד
הקב"ה לעשות סעודה ללדיקים ביום שיגמול
חסד לזרעו של יחזק לאחר שאוכלין ושותין
נותנין כוס של ברכה לאברהם לבדך אומר
להם אני לא אברך שכבר ילא ממני ישמעאל
נותנין לו ליחזק אומר להם אני לא אברך
שכבר ילא ממני עשו נותנין ליעקב אומר
להם אני לא אברך שכבר נסאחי שמי אחיות
במיתתן שעתידה תורה לאוסרן עלי אומרים
למשה טול ובךך לומר להם אני לא אברך
לפי שלא זכיתי ליכנס לארץ לא בחיי ולא
במותי אומרים ליהושע טול אתה ובךך לומר
אני מברך שלא זכיתי לבן אומרים לדוד טול

פירוש ע"ט

א זון נועם מען זאנן צוא דוד נעם דוא
אוי בענקש נועם דוד זאנן איך נועל
בענקשין און מיר איז שיין צוא בענקשין
וויא עס שטייט פוס ישועות אשא ובשם
ה' אברהם. בארף מען פאר שטיין. א פאר
וואס זאנמ ער דרעו של יחזק פאר וואס
זאנמ ער גיט צוא דא קינדער פון אברהם
יחזק ויעקב. ב ווייל מען האט א שלעכטן
זון צוא מען האט גאר גיט קיין זון צוא מען
גיט גיט אריין קיין ארץ ישראל דעריס
קאן מען שון גיט נעמן דעם פוס של ברכה
וואס איז דער פנים דער פון. ג פאר וואס
זאנמ דאס דוד איז ער נועם יוא בענקשין
מיר זעהן דאך דא אלע מגיעות וואס מען
גיפנד בייא דא אבות און בייא משה
גיפנד מען דאס בייא דוד און. אברהם
יחזק ויאי האפן גיט גינאלט בענקשין
ווייל פון ויאי איז ארום גיקומען ישמעאל
נעשו איז דאך בייא דוד פאר האנדען
אבשלום. יעקב האט גינאמען שמי אחיות
קעגין דעם האט דוד דעם מעות פון בת
שבע. משה איז גיט אריין אין דעם לאנד
קעגין דעם האט ער גיט גיבום דעם בית
המקדש נא צוא וואס האט ער ויך נאך
אוי גינאמט אני אברהם ולי נאה לבדך איך
נועל בענקשין און מיר איז שיין צוא בענקשין

נאך

מיט רוח הקודש אין דעם הייליגען
שיר פון דער ישועה וואס עס נועם
אונז קומען במהרה בימינו אמן:

דער קודש אליהו בענקש. דא נארא זאנמ
אין פסחים אז קעגיד נועם הש"ת מאכן
א סעודה צוא דא צדיקים אין דעם טאג
וואס ער נועם טאן חסד צוא דא קינדער פון
יחזק נאך וייער. עסין און פריגעקען נועם
מען געבן דעם פוס של ברכה צוא אברהם
נועם אברהם זאנן איך קאן גיט בענקשין
ווייל פון מיר איז ארום גיקומען ישמעאל
נועם מען געבן צוא יחזק דעם פוס
של ברכה נועם ער זאנן איך קאן גיט
בענקשין ווייל פון מיר איז ארום גיקומען
נעשו נעם מען געבן צוא יעקב נועם ער
זאנן איך קאן גיט בענקשין ווייל איך האב
גינאמען צוויי שוועסטער וואס דא תורה
נועם דאס אהרן נועם מען זאנן צוא משה
נעם דוא און בענקש נועם ער זאנן איך
קאן גיט בענקשין ווייל איך האב גיט זוכה
גינען אריין צוא גיין אין דעם לאנד גיט
בייא ביין לעבן גיט נאך ביין מוט נועם
מען זאנן צו יהושע נעם דא און בענקש
נועם יהושע זאנן איך קאן גיט בענקשין
ווייל איך האב גיט זוכה גינען צוא האבן

מאמרס ז"ל במסכת שבת פרק ט' אמר רבי
יונתן וזאת דכתיב כי אתה אבינו כי אברהם
לא ידענו וישראל לא יכירו לעתיד לבוא
יאמר לו הקב"ה לאברהם בניך חטאו לי
אמר לפניו רבש"ע ימחו על קדושת שמך
אמר אימר ליה ליעקב דהוה ליה לער גידול
בנים אפסר דבשי רחמי עליהו אמר ליה
בניך חטאו אמר לפניו רבש"ע ימחו על
קדושת שמך אמר לא בסבי עממא ולא בדדרקי
עלה אמר לו ליתחם בניך חטאו לי אמר לפניו
רבש"ע בני ולא בניך בשעה שהקדימו לפניך
געשה לכשמש קראת להם בני בכורי עכשיו
בני ולא בניך ועוד כמה שנותיו של ארס
שבעים שנה דל עשרין דלא עשית עליהו
פשו להו חמשים דל כ"ה דלילותא פשו להו

פירוש ע"ט

נאר איה אונ גיט גיין אנדערער. וועגן
מיר פירער פאר שטיין א גאנצא אין שבת
פרק ט' אמר ר' יונתן דאס וואס עס שטייט
אין פסוק כי אתה אבינו דוא יצחק דוא
ביסט אונזער פאטער פי אברהם לא ידענו
וישראל לא יכירו אברהם וייסען מיר גיט
און יעקב'ן קאנען מיר גיט. דאס קיסט
צוא ווייזן אז לעתיד וועט השי"ת זאגן
צוא אברהם'ן ביינע קינדער האבן גיזיג'ט
וועט אברהם ענטפערן וימחו על קדושת
שםך האבן ויזא גיזיג'ט מען ויזא נא
פאר דיין הייליגן נאמען. האט השי"ת
גיאנט איה וועל גיין זאגן צוא יעקב'ן ער
האט גיהאט פיל צער איידער ער האט אים
גיהאדענט ביינע קינדער אפער וועט ער
פאר ויזא בעטן. וועט השי"ת צוא אים
זאגן בניה חטאו וועט יעקב איה זאגן דוא
זעלב'נע תשובה וס אברהם ימחו על קדושת
שםך. וועט השי"ת זאגן לא בסבי עממא
אברהם איז אלט האט זיינע רייד גיין מעס
גיט ולא בדרקי עצה און יעקב איז יונג
קאן ער גיט געבן גיין עצה. וועט השי"ת
אונעם גיין צוא יצחק'ן און וועט צוא אים
זאגן בניה חטאו זאגט יצחק רבש"ע ויזא
זענען ביינע קינדער און גיט ביינע קינדער
פאר וואס אין דער צייט ווען ויזא האבן
גיאנט געשה נשבע האסטו ויזא גירופן

פשוט

התורה על כל האומות מיד שאלו מה בתיב
בה וכאשר שמעו אשר בה בתיב לא תחלה לא
תגטב לא תנאף כי לריך האדם השלם
למעט את תאוותיו הרעות לא רצו לקבלה
אבל ישראל גם הם היו יראים לנפשם
שמה כאשר ישמעו מה שכתוב בה לא יראו
גם הם לקבלה לכן ראשית דבר התחכמו
וקבלו על עצמם בחלה ובשבושה בלי שום
התרה ואמרו יהיה מה שיהיה כל אשר
לזה ד' נעשה ואחר כך נשמע מה בתיב בה
ולא בקבלת התורה נהגדל ונתקדש שמו של
הקב"ה וזה שאמר יחזק תזכור להם זה
הזכות ומנחה את כל חטאתם והמה ראויים
וכדאים לזה הטוב שאתה רוצה להמציאם
וכמו איש שהיה לו בת ולא רצה שום איש
לקחת אותה ואחר כך בא אחד ולקחה
בדלי יזכור לו אבי הבת את החסד שעשה
עם

ומבקש עליהם רחמים ואומר לפני הקב"ה
רש"ע ראה אשר בני ימחו על קדושת
שמך אף אם חטאו מכל מקום אם יאמרו
לו לך ועבדו ע"ז יעזוב למחות גופו ונפשו
למען שמך הקדוש וע"ז לא יעבדו ולכן
עשה עמם חסד ויבוא זה הכח אשר יש
להם וימחה את החטאים שעשו בפועל אחר
כך בא הקב"ה ליעקב ואמר לו בניך חטאו
והוא גם כן ענה כאברהם וקטו כי מדתו
רחמים אבל הקב"ה לא נתחלה בטענה
זו רק יראה שיזכו בדין למען שלא יהיה
הטוב שיתן להם נהנה דכסופא ולכן בא
אל יחזק שמדתו הוא דין והוא בודאי
ישראל למענם שיזכו לרצ טוב בדין וכאשר
אמר לו הקב"ה בניך חטאו מיד בא בטענה
נחת ואמר הלוא הם בניך בזה שהקדימו
נעשה לנשמע כי כאשר הלך הקב"ה עם

ע"מ

פירוש

פשט איז און ימחו על קדושת שמה נעשה
רש"ע וואס פאר א גוטע קינדער וויא
זענען אז מען זאל וויא הייסן ח"ו דינען
ע"ז לאין וויא זיך פון דייןט וועגן אפ מעקן
און הארגען און וויא דינען גוט קיין ע"ז
פאר דעם זכות וואס וויא האבן אין זיך
און א פח ואלסטו אפ מעקן ריא עבירות
וואס וויא האבן גיטאן בפועל דער נאך
וועט השי"ת קומען צו זעקבן וועט ער און
דאס זעלבנע ענטפערין וויא זיין זיידע
אברהם ווייל זיין מדה איז רחמים וועט
ער זעען אז מען זאל מיט וויא טאן רחמים
אבער השי"ת וועט און גוט וועלען נאר
מיט דעם ריכטיגן דין זאגן וויא זוכה זיין
וועט ער קומען צו זעקבן וואס זיין מדה
איז דין און השי"ת וועט אים זאגן קנייה
הטאו וועט ער באלד זאגן פאר וויא א גוטע
מענה פאר וואס ווען דא ביקט גיקומען
מיט דער תורה צוה ריא אומות האבין
וויא באלד גיפערעט וואס שטייט אין איר
גישורין און אז דא האט וויא גיזאגט
לא תרצה לא תנאף לא תגטב א מענטש
דארף און האלטען זינע שלעכטע תאוות
האבן וויא באלד גוט גיזאלט ויא צוה

תורה

עם צהו כן התורה היא צהו של הקב"ה
ולא רצו שום איש לקבלה ואחר כך באו
ישראל וקבלוה בודאי אחת לרצו לזכור להם
זה החסד שעשו עם צהו זה טענה ראשונה
של יחזק. וטענה שנייה שאמר דל פלגא
דלילותא נבין במסורה של ג' פעמים אתהלק.
למה קודר אתהלק בלחץ חייב. אתהלק
לפני ה' בחרות החיים. אתהלק בתם
לצדי בקרב ביתי. כאשר מדת הדין יתרעם
על ישראל על חטאיהם ועל מיטות עבודתם
את בוראם. עונה כנ"ע רבש"ע גלוי וידוע
לפניך שלטוני לעשות רעונך אבל מה אעשה
שאתי הולך קודר כל היום בלחץ חייב
שלוחים אותי ועומסים עלי עול קשה ומפני
טרדת הזמן והפרנסה ועול הגלות אני
טרוד תמיד לבקש טרף והעניות מעבירין
אותי מלעשות רעון קוטי כי תמיד עשיתי
מלאים מיגון פרנסת הגוף ועבודת בוראי
אין בלבי כי קשה לאדם לעבוד שני אדונים

נראה

פירוש ע"ט

התורה היא מאבקת פון השי"ת און קיינער
האט ויא גיט גיוואלט נעמן ביי מיינע קינדער
דאסן איר גיגנטן דארפסטו וויא גירענגן
דעם קודר וואס וויא האבן גיטאן מיט דיין
מאקטער דאס איז דיא ערשטע טענה.
דיא צווייטע טענה וואס ער האט גיוואלט
דל פלגא דלילותא וועלן מיר דאס פאר
שטיין מיט א מסורה קמה קודר אתהלק וגו'.
אתהלק לפני ה' בארצות חתנים. אתהלק בתם
לפני בקרב ביתי. דער מכת הדין איז
מחבטם און דיא יודן וואס וויא דינען קנאפ
דעם בורא און מיטן שלעכטע מעשים.
ענטפערן דיא יודן קמה קודר אתהלק בלחץ
חייב. רבש"ע דיא ווייסט דאך אז מיר
וויילן טאן דיין רצון נאר וואס נאל איך
אבער טאן איך גיטא ארום שווארצן וואס
דיא שונאים דריקן מיר מיינע גידאנקען
נעגען שטענדיג פאר נישטן מיט דעם עול
הפרנסה והגלות קאן איך דרך נישט דינען
מיר איז שווער צוא טאן צוויי מלאכות
צוא זאמען. אתהלק לפני ה' בארצות
חתנים. אז דיא וועסט מיר וויידער קעגן אין

צוא

נראה יהודית בעיר ווארשא האם נמלא
שם אנשי חסידים יראים ושלמים. ויען
ויהמר להם אל תזכרו לי את שם ווארשא
כי מאוד יחרה חפי על אנשי ווארשא גוים
גמורים מחללי שבת בפרהסיא אוכלי טריפות
זוללים וסובאים בקלור דברים אנשי בליעל.
בשבע שנייה נסע איש אחר לווארשא
וכאשר חזר לעירו וישאלו גם אותו לחוות
דעתו גם הוא על עיר ווארשא ויען ויאמר
מה אגיד ומה אדמה לכם האמת אגיד
לכם שעוד לא ראיתי עיר כווארשא אנשים
יראים ושלמים בהכ"נ מכל מיני חסידים
שבבולס כמה וכמה חברות של לומדי תורה
נמלאים בה זהירים וזריזים במלות כרכא
דכולה בה תורה ותפלה ולדקה. ויריבו שני
האנשים האלו פלוגתא רחוקתא חד אמר
שאין עיר טובה כווארשא וחד אמר שאין
עיר רעה כווארשא. לימים היה האיש
שדיבר רע על העיר פעם שני כווארשא
והיה כאשר חזר לביתו וירן תיכף אל רעהו
ויאמר לו עתה בחתי לפייסך אחי האמת
אחך ואחי הסקר והכבד עתה ראיתי כי
ערכו

פרוש ע"מ

צוא ווארשא איז עפ"ם א פרוקע שטאט נאנט
ער צוא וי"א דער מאנאט מיר נאר גיט דעם
נאמען פון ווארשא גוים גמורים מחללי
שבת בפרהסיא. אין א צייט ארום איז
נאך איינער גיקומען פון ווארשא פרעגט
מען אים וויא נעמט דאס אים ווארשא
נאנט ער א טייערע שטאט יראים ושלמים
אנשי חסידים א שטאט וואס מען גיפיר
אין איר אדעם תורה ועבודה וצדקה. האבן
זיך דיא צוויי מענטשן גיקריגט א פלוגתא
רחוקתא איינער נאנט אז עס איז גיטא
אז א שילעכטע שטאט וויא ווארשא און
דער צווייטער נאנט אז עס איז גיטא אז
א גוטע שטאט וויא ווארשא. אין א צייט
ארום איז דער וואס האט גירעט שילעכטם
אוף ווארשא גיווען א צווייטן מאל אין
ווארשא וויא ער איז צוריק גיקומען איז
ער גלייך אנוועק צוא זיין חבר און ער האט
אים איינער גיבעטן און ער האט צוא אים

הלדק שמע נח את אשר חספר לך מעשה
טורא חס אחד היה דר בכפר עני גדול
מאוד ויהי כאשר קרבו ימי הפסח ראשית
דבר השיג מעט מעות וקנה לו חטים
ויטחון. עגלה וסוס קנן וכחוש היה לו
ויסע לעיר הוא ואשתו לאפות מלה ויהי
כאשר בא לעיר כל היום לא ראו לאפות
למעט כי היו אנשים חסזים ממנו אשר
אפו בראשונה והוכרח להמחין עד הערב
ובערב אפו לו את המלה ויחזור ויסע להכפר
ויהי בלילה ההוא קרה קרה גדול ויגלדו
הגלגלים בהרפס והטיט והמים אשר היה
על אס הדרך וישאר סוסו החלס עומד
באמצע הדרך ולא היה בכחו למשיך את
העגלה מהרפס. בחור כך מדמן שחיס
אחד עשיר גדול בא עם מרכבה וארבעה
סוסים אחריו ולא היה יכול לעבור מפני
העגלה של הכפרי וילו האיש להעגלון שלו
שיקח

פירוש ע"ט

צדקה האם יר שון גינתהן או אף יורין
סאר קען נים בידן ער איז נח מציל פון
גיהנם מיט צדקה. איך האב גינתהן דער
צידן א מעשה וויא גרוס עס איז דיא מצוה
פון צדקה עס איז אסאר גיקומען אונטער
יוד אין א שטאט וואס ער האט דארטן
גיהאט וויגע חסידים דארטן האט ער גיהאט
זינגעס א חסיד א גביר ביא אים האט ער
גיהאט סטאנציע אין שיינע היינער מיט
גינעקסילע פארלאנגע מיט טיינעקע דיוואנס
אום גישפרייט. דאמאלס איז גיווען רעגן
צייט דיא גאסן פיל מיט בלאטעס פיל
קעגנשטן וועגן אריין גיקומען צום גוטן
יוד האבן וויא אן גישלעפט פיל בלאטע
אין וויגע היינער. דער גוטער יוד האט
פאר שטאנצן אז רעם בעל הבית טוט
דיא מעשה שטארק פאר דריסן. אונט דער
גוטער יוד צום בעל הבית קער אום וואס
איך וועל דיר דער צייל א מעשה עס האט
גיוואנט אין א דארף א צריקר יוד. נין
שטיב מיט א פערד אונ וואגין האט ער
גיהאט. עס איז גיקומען פאר פסח איז ער
מיט נין נייב גיפארן אין שטאט אריין

הנשמה להמלאך האם תלך אחי לזנן את
חוס הגיהנם ויחמר לו המלאך אל תירא ואל
תפחד עוד מעט ותרחק מה יהיה הסוף
מהפסק שלהם ויעמוד המלאך לפני הדיינים
ויאמר להם האתם חרצתם משפט מר על
הנשמה הזו ויענו כן דברת מאתנו בית דין
זרק של מעלה ולא משפט זרק ואמת כי
אין לפנינו לא שכתה ולא עולה ולא משוא
פנים ופתח המלאך את פיו ויצק קול
גדול מסוף העולם ועד סופו ויאמר להם
הזה משפט אמת הלוא כל המקיים נפש
אחת כאלו קיים כל העולם כולו וזה האיש
הזיל ממות לחיים ו"ב נפשות וזה שכרו לילך
לגיהנם היה לא תהיה יביאו קנה מאזנים
המלאכים מהמעשים רעים יחספו בזק
מאזנים מזד אחד ואני בזק מזד שני
ונראה מי יכריע את הכף אני או הם
ויאמר הבית דין זרק טוב כן יהיה דברך
ומיד צוה להביא מאזנים וישקלו ויכריעו
המלאכים מהמעשים הרעים את הכף כי
היו רבים עד מאוד. וישאל הבית דין
להמלאך

סיקח סוס וממרכבתו לחסור אותו בהעגלה
של הכפרי למשוך את העגלה שלו ויעש כן.
בחור כך הביט העושר על האים והאשה
היושבים בהעגלה וירא כי עוד רגע יגועו
וימותו מהקרח הנורא ויכמרו רחמיו וילו
להעגלון שלו לקשור את העגלה של העני
למרכבתו להביא אותו אל ביתו להזיל את
נפשו ואת נפש אשתו ממות ויהי כאשר
באו אל בית הכפרי וירא העושר כי שמונה
ילדים ואב זקן ואם זקנה צביתו רעבים
וערומים ויקח העושר חמשה מאות רובל
כסף ויתן להם ויסע לדרך. לימים מת
העושר ההוא וכאשר בא נשמתו לפני בית
דין של מעלה ליתן חשבון על כל מעשיו
אשר עשה בימי חייו ומלאכים רבים באו
אשר נולדו ממעשיו הרעים וילא עליו פסק
דין קשה ומד לילך לגיהנם ולסבול יסורים
קשים ומרים. אחר כך בא אליו מלאך
אחד ויאמר לו דע אשר אני נבראתי מן
המלוה שטניות עם פלוגי קודם פסח והנה
אנכי עמך ושמרתיו בכל אשר תלך ועת

פירוש ע"מ

דין מלאך וואס הוא האקט מיד באשאפן
ווען דא האקט יענע פאר פאלק ביא דעם
לעבין דער האלפן האב נאר קיין מורא
ניט ווס דס בית דין של מעלה האט דיר
גיפסקת גיהנם איה פירענ גיט נאך וייא
דוא וויעקט דעם גיהנם אפילו גיט נעהן.
קום מיט מיר צום בית דין של מעלה איה
וועל פאר דיר מענן. דער מלאך האט גיאנאט
צום ברש"מ איר ווייטט דען גיט אז דער
וואס איז מקיים איין נפש איז געווען וואס
ער וואלט מקיים זיין. דא נאנצע וועלט
אונד ער האט דער האלפן ביין לעבין צוועלף
נפשות אונד איר פסקת אים גיהנם. ענטפערן
אים דס ברש"מ ער הט אפער גיטאן אסך
עבירות ואנט דער מלאך דאז מען וועגן מען
האט גיבראקט א וואג אלע מלאכים פון
דיא עבירות האבן זיך ארוף געזעט אונד
איין וואג שאל אונד דער מלאך אונד דער
אנהערער וואג שאל עס האט אפער אפער
גיוואגן דיא וואג שאל פון דיא עבירות.

ואגן

להמלאך ומה תדבר עתה ויען המלאך אני
אומר כי לכם משקל שקר יביאו עוד את
הי"ב נפשות ויביאו אותם ויניחו אותם אל
הקף ועוד לא יכלו להכריע את הקף ויאמר
המלאך להביא גם את הסוס והעגלה ויביאו
גם אותם ועוד לא יכלו להכריע עד אשר
אמר להביא גם את הרפס והטיט והמים
אשר היה על הדרך במקום שנקרשו הגלגלים
ויביאו גם את זאת וזו הכריע הקף של
המלאך הטוב והליל אותו מגיהנם. ועתה
ראה איך הליל הרפס והטיט את האיש
מעונש קשה ולכן אל יחרה אפק על אשר
הביאו רפס וטיט על הרפס כי זה יליל
אומך מגיהנם. ועתה גלכה לביאור המסורה
האיש ראשון אמר על משכבי בלילות בעיר
החושך ווארשא בקשתי את שאלהה נפשי
הוא אנשים לדיקים ולא מלאכי שם. בא
שמי ואמר העומדים בבית ה' בלילות בזה"ב
ווארשא אנשים יראים ושלמים עומדים
כל הלילה בבית ה' ועוסקים בתורה ובמזמירות.
אחר כך הורה גם הראשון ואמר איש חרבו
על ירכיבו מפתח בלילות מנהגים לזרקה למען
להליל את נפשו מגיהנם וזה שאמר ילחך
לל פלגא דמיכלי ומשתי הוא האנשי העוסקין
בתורה ובזדקה נשאר מעט מוציר אשר אין
להם שום זכות אם אתה סובל את כולם
מוטב ואם לאו פלגא עלי ופלגא עלך רנ"ז
העונש שאדם רוצה להעניש את בני אדם
אסבול ואם תאמר כולם עלי הא קרובת
נפשי קמך וכבר סבלתי יסורין בעד פלגא
עוד כשהייתי בעולם השפל ובעד פלגא ב'
אסבול עתה. ולכן מיחס הגמרא את
הסעודה לזרעו של ילחך. לאחר שאוכלין
וסותין נותנין כוס של ברכה לזכרהם אז
כשיראו

ע"ט

פירוש

ואין צוא איש דער ברש"ט נוא וואס נאקט
נעצט נאנט דער מלאך איינער וואס איז נאך
ניט ריפטיג לא מען נאך ברענגן דיא צוועלף
נפשות און צוא מיין וואס שאל מען האט
אוי גיטאן עס האט נאך אלעס ניט גיהאפן.
ואנט דער מלאך מען מוז נאך ברענגען
דעם פערד מיטן וואגן און דעם פערד
אוי און גיווען א צער בעל חיים עס האט
נאך אלעס ניט גיהאפן. ואנט דער מלאך
מען מוז נאך ברענגען דיא קלאטע וואס
דיא דער נענט דארטן גיווען גיפרארן
אוי ארום לייגן און מיין שאל דאקאלס
וועט מען נעמן דעם ריכטיגן אמת מען
האט אוי גיטאן אוי דיא קלאטע האט אים
ערשט ארום גינמען פון גיהנם. אוי ואלסטו
וירן או דיא קלאטע וואס מען ברענגט
דיר דא אריין וועט דיר ארום נעמן פון
גיהנם. נעצט וועלן מיר פאר שטיין דיא
מסורה דער ערשטער האט גיזאנט על
משפדי בלילות. אז איך בין גילעגן אין
דעם פינקטערען ווארשא בקשתי את
שאלהה נפשי האב איך דארפן גיווכט
צדיקים. ולא מצאתי. אוי איך האב ניט
גיפונען. קרבט צוא גיין דער צווייטער אוי

ואנט העומדים בבית ה' בלילות אין ווארשא
אז פאר האנגען פיל מענטשן וואס זייא
שטיינען גאנצע נעכט אין גאסן שמוב אוי
זייא נענען זיך עוסק בתורה בהפלה בצדקה.
דער נאך האט דעם ערשטער און מורה
גיווען אז איש חרבו על ירכיבו מפתח בלילות
זייא האלטן דעם שווערד און זיינער דורך
דאס מיינט מען זייא גיבן צדקה וזייא זייא
האפן מורה אז זייא זאלן נאך גיין אין
פינקטערן גיהנם. דאס זאגט יצחק נעם
אראפ האלב פון עסין אוי מרינקען דאס
מיינט ער דיא מענטשן וואס זייא נענען זיך
זיך עוסק אין תורה וצדקה בלייבט איינער
נאך אביסל וואס האפן גאר קיין זכות ניט
וואלטו געפן אין גאנצן און זיך אוי רעכט
אוי אויב ניט נאך זיין האלב און דיר אוי
האלב און מיר. איך וועל נעצט נאך לייגן
יסורים פאר מינע קינדער אוי דיא קינדער
זאלן גאר ניט לייגן. דערום זאגט דיא נפלא
אז הש"ת וועט מאכן א סעודה לזרעו
של יצחק וזייל יצחק וועט זיין דער גרום
צוא דער סעודה. לאחר שאוכלין ושותין
דער נאך אז דיא יודין וועלן נעמן צוא
נאם פאר א גרושה זייא נענען גיטקען

בשירא ישראל את רב טוב אשר זכו אשר
 חן לשער ואין להעריך כמוהו ושמחה
 שלמה דלא אפשר לספר וללייר בשפתיו ואז
 יאמרו ישראל מי הביא אותנו לכל טוב
 זה בודאי אברהם אבינו שהוא היה הראשון
 אשר הכיר את בוראו וד' בחר בו והבטיח
 לו להיות לו לאלהים ולזרעו אחריו ולכן
 נותנין לו את הכום של ברכה להראות
 שזה הכום של שכר ותענוג נפלא שנותנים
 לנו מהסעודה היקרה אשר בה יתענוגו
 לגנח נלחים הוא גרם לנו את כל הטוב.
 אבל הוא מפני ענותו יאמר חן אני יכול
 לקבל את הכבוד הזה אשר אתם נותנים
 לי חף כי אמת שעל ידי בא לכם הרבה
 טוב אבל גם הרבה רעות בא לכם על ידי
 בזה שאמרתי לו ישמעאל יחיה לפניך ולזה
 נחרב בית המקדש וגמסר הארץ לישמעאל
 עד זמן העמיד ואתם הייתם בגלות ארוך
 חן

פירושו ע"מ

אזו אנוסם מיט א פרייד וואס דער פערר
 קאן דאס נאר גיט אוס שרייבן. וועלן דיא
 יידן זאגן וועסן באקען מיר באקען ווער
 האט אויגן גיבראכט פאר דעם געמדיקן
 תענוג גוים איינער פאטער אברהם ער איז
 גיווען דער ערשטער וואס ער האט דער
 קאנט דעם אמת בורא און השות האט
 אין אים אוס דער וויילט און ער האט אים
 צוא גיזאגט צוא געמן אים מיט וויינע
 קינד אין וויין חלק. דערום לאמיר אים
 געבן דעם בוס של ברכה צוא וויינן אז דורך
 אים האבן מיר דיא ברכה פון גאט. אומר
 אין אני יכול לקבך שפער וצא ממני ישמעאל
 איה קאן גיט צוא געמן דעם פבור נוס איר
 גיט מיר. אמת מאין איה בין גיווען דער
 ערשטער וואס איה האב דער קאנט דעם
 אמת בורא און איה האב גיבראכט מיינע
 קינדער חמת פנפי השכינה וואס דורך
 דעם גיט איה השות וצא פיל גומס.
 איר האט אבער דורך מיר גיהאט פיל
 שלעכץ אוף פון מיר קומט ארום ישמעאל
 און איה האב נאך פאר אים גיגעסן לו
 ישמעאל ותינה לפניך הלואי זאל ישמעאל
 לעבן פאר דיר צו גיב דעם איז קריב גיווארן
 דער בית המקדש און איר האט גילטן
 און אלעאנע צייט דעם ביטערין גלות. נותנין
 ליצחק בוס של ברכה וועלן דיא יידן זאגן
 לאמיר געבן ליצחק דעם בוס של ברכה
 ער האט איינ גורם גיווען דעם בוס של ברכה
 ער האט זיך גילאזט מקריב ויין פאר א
 קרבן ער האט און גישאן א טובה ביו סוף
 כל הדורות וייל מיר זאגן אין תפלת ר"ה
 נעקדת ליצחק היום לזרע ברחמים תופור
 און השות האט צוא גיזאגט דיא יידן אז
 ער וועט ויין ארום געמן בקרנו של אל
 דאס איז בכות ליצחק. אוף דעם ארום גיין
 פון מצרים האט און ליצחק גוהם גיווען
 ויין דער בער המורים זאגט וואך בנמטרא
 ליצחק. אוף דיא לעצטע גאודה וועט ויין
 דורך אים ויין מיר האבן דא מבאר גיווען
 דיא גיזאג פון שבת. וועט ליצחק זאגן איה
 קאן און גיט געמן דעם פבור אמת איז
 פיר גומס איז איה גיקומען דורך מיר עס
 איז אבער פיל שלעכץ אוף גיקומען דורך
 מיר פון מיר איז ארום גיקומען עשו און
 איה בין גיווען אין אים במעות איה האב
 אים גיהאלטן פאר א מקדש במעות און
 האב אים גגעבן א ברכה ער זאל אוף איה
 גוועלטיגן

תהלים קל

אין ראוי לי הכבוד של כוס של ברכה כי גם כוס של פורעניות בא לכס על ידי . ונתנין ליעקב כוס של ברכה כי הוא אז כל ישראל ועל שמו אנו נקראים בני ישראל כי הוליד י"ב שבטים מטתו שלמה כולם אהובים כולם בדרים שבטי יה כי הדריך אותם בדרך ישר לעבוד את אל אחד בתורה ובמלות כמו שאנו אומרים פעמים בכל יום שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד . חומר אין אני יכול לברך אמת שעשיתי לכם הרכה טוב של כוס ברכות אבל גם כוס של פורעניות שחיתם על ידי שלקחתי שתי אחיות ועל ידי זה נתגלגל מכירת יוסף גלות מצרים ונחלקת מלכות בית דוד וגלייתם גלות מרצין האומות על זמן ארוך ולכן אין ראוי לי הכבוד הזה . אומרים לו למשה טוב אתה וברך למשה אין נותנים הכוס

פירוש ע"מ
 גיט נעמן נוא נעם דוא דעם פוס של ברכה
 וייל ברכת נוער נאך האט אויג אוי פיל
 מוכות גיטאן וויא דוא האסט אויג ארום
 גיטאן פון מצרים מיט אנדער פאר מענין
 האסט אויג גיטאן דעם ים מיט בית
 הים האסט אויג מספיק גיטאן אין דער מדר
 אלעס וואס מיר האבן גיברוכט האסט אויג
 אראפ גיטאן א הורה פון היסיל האסט
 אויג גבוים א משכן האסט אויג איין גיטאן
 דאס לאנד פון סיחון ועוג אוי וויא די נקרא
 נאנט יבא טוב ואל קושען משה וואס ער
 הייסט טוב ויבאל טוב אוי ער נאל נעמן
 דוא הורה וואס ער הייסט טוב למיט צוא
 חשי"ת וואס ער הייסט טוב למיט צוא
 דוא יודין וואס ויאל הייסט טובים . אויך אין
 אני יכול לברך איך קאן מיר אויך גיט נעמן
 דעם פבור או דורך מיר האט איר גיהאט
 בלוז א פוס ברכה אמת מאקי אז דורך
 מיר האט איר גיהאט דוא גרעסע ברכה
 דוא הורה איך האב אבער גיט ויבאל גיט
 אריין צוא גיין אין דער הייליגער לאנד גיט
 פאר מיין לעבן גיט נאך מיין שט ווען איך
 וואלט אריין גיין אין דער לאנד וואלט איר
 שון קיין גלות גיט גיהאט אוי אפילו ווען
 מען ברענגט מיר אריין נאך מיין שט אוי
 איר

ברכה בשלימות וזין ראוי ליקח לי את הכוס של ברכה. אומרים לו ליהושע טול אתה ובכך שהכנים אותנו לארץ וכשם לנו ל"א מלכים וחלק לנו את הארץ אומר איני מברך שלא זכיתי לבן אפשר אם הייתי זוכה לבן היה הבן יורש המלוכה ממני עד עולם ולא הייתה המלוכה מתלקת לחלקים ולא הייתם צאים לידי גלות. אומרים לו לדוד טול אתה ובכך אומר להם אני אברך ולי נאה לברך כי ממני יא' רק כוס של ברכות ולא שום כוס של פורעניות יא' ממני. והענין שמעבדים שבאבות ומשה ויהושע נמשך מהם רעה לדורות עד היום הזה מה שאין כן בדוד שלא די שלא יא' ממנו שום רע אלא אדרבה נמשך ממנו כמה טובות לדורות עד היום הזה. כיגד מאברהם ויחזק ילאו ישמעאל ועשו

האזורים לישראל ובכל יום ויום עומדים עלינו ללכותינו עד היום הזה והקב"ה מילנו מידם נמלא שהרע שלא מהם נמשך לדורות וכן מסבת יעקב ומשה ויהושע נמשך רע לדורות כאשר בארנו. לא כן דוד המלך ע"ה שלא די שלא נמשך ממנו שום רע אלא שנמשך גם טוב לדורות א' זה שלא ממנו אכשלים לא היה לנו שום רע מזה מה עשה לנו אכשלים לאציו עשה רע אבל לא לנו ועוד נמשך לנו מאכשלים תועלת גדול להיות מוכן לנו תשובת המעיין. ויזון הענין במאמר חז"ל במסכת ברכות דף ק' ח' למה נסמכה פ' גוג ומגוג לפ' אכשלים שאם יאמר לך אדם כלום יש עבד שמורד ברכו אף אתה אומר לו כלום יש בן שמורד באציו אלא הוה הכי נמי הוה. כונת המאמר נראה לפרש כי בהיות שישראל נקראו

פירוש ע"מ

איר ואלט מתפלל גי'וען אור מין קבר וואלט איר פאלד גיצול גיווארן פון אלע צרות איז דערום ווייל איה האב גיט גיקאנט זיין צוא איה א פוס ברכה בשלימות קאן איה מיר גיט געבן דעם פוס של ברכה. אומרים ליהושע טול אתה ובכך וועלן דיא יודין זאגן צוא יהושע געם דא דעם פוס של ברכה דא האקט אונז אריין גיבראקט אין דעם לאנד איז האקט מלחמה גיבאקטן מיט ל"א מלכים אונז האקט צוא טיילט דיא לאנד אומר אין איני יכול לקרן איה קאן מיר אור גיט געבן דעם קבור פון דעם פוס של ברכה שלא זכיתי לבן איה האב גיט גיבאט קיין זון ווען איה האב און קאן זיין אז ער וואלט גי'רשט פון מיר דיא מלוכה אור דיא יודין גי' אייביג אונז עס וואלט גיט צוא טיילט גיווארן דיא מלכות בית דוד איז דיא יודין וואקטן גיט גיקאנטן אין גלות. וועט מען זאגן צוא דוד געם דא דעם פוס של ברכה וועט ה'ר ענטפערן איה וועל גע'קשן אונז מיר איז שייך צוא גע'קשן ווייל פון זיא אלע איז ארום קומן דעות אור פאר דיא יודין וויא מיר האבן דא מבאר גיווען. אבער פון מיר איז ארום

גי'קאנטן דיא יודין געזו טובות דיינינו פון אברהם ויצחק איז ארום גיקאנטן י'שעא'ר ו'עשו איז ארום גיקאנטן דיא יודין דעות אור אלע דורות. איה האב גיבאט און אכשלים האט ער נאר מיר גיטאן ש'לעכץ אבער צוא דיא יודין האט ער נאר קיין שום ש'לעכץ גיט גיטאן אברכה עס איז נאך פון אים ארום גיקאנטן אנ'רשע טובה דורות. וויא דיא נ'קרא זאגט אין ברכות פאר ווס ש'מיט די פרשה פון אכשלים דאס איז דר קפיל מומור ד'דוד ב'כרחו מ'פני אכשלים בנו ד'עבן דער פרשה פון גוג ומגוג דאס איז דר קפיל קמה ר'גשו. מאמער וועט דיר א מענטש זאגן צו קאן דאס זיין אז א קע'קט זאל מורד זיין אין זיין האר. ואלסטו אים אור זאגן צו קאן דאס זיין אז א זון זאל מורד זיין אין זיין פאטער עס איז דאך אבער ווא גיווען וויא מיר האבן גי'זעהן אז אכשלים האט מורד גיווען אין זיין פאטער דוד אזוי איז דאס אור גיווען אז דער קע'קט האט מורד גי'זעהן אין זיין האר. איז דיא פונקט פון דער נ'קרא אזוי אז דיא מינין וועלן דיר זאגן לאמיר זעהן אז א קע'קט וועט מורד זיין אין זיין האר

נקראו בני' ונקראו עצדים כדוד' וידוע
 שבעד שמורד ברבו מורד אותו וגורשו
 בגירוס מוחלט עד עולם. לא כן הבן
 המורד באביו שאף על פי שאביו כועס
 עליו חוזר ומרחם אותו. וזה כונת המין
 הסהול לרמוז שאין תקומה לישראל משום
 סנקראו עצדים ובעד המורד ברבו אין לו
 תקומה עולמית. אמור לו כלום יש בן
 שמורד באביו רנ"ל אלו נקראים בני'ם
 וכעס שבן המורד באביו וכועס עליו אביו
 חוזר ומרחמו כענין אבשלום עם דוד שאף
 על פי שבקש להרוג לאביו עם כל זה
 ריחם עליו כן אלו בפני ה' אלהיו שאף
 על פי שמרדו בפני ה' אלהיו מאחד שאלו
 לו כבנים דכתיב בני בכורי ישראל הוא
 מרחם עלינו ומעשה דוד ואבשלום יוכיח
 באופן שמאבשלום נמשך לנו טוב וחוטלת
 נמשך

פירוש ע"מ

פיל מאל ביו דער האר איז גינאקן אוף
 אים שטאק אין פעם אונ' ער האט ביא
 אים צוא גינאקען דאס לאנד מיט דער
 שטיב וואס ער האט אים גינאקען אונ' האט
 דאס אונעק גינאקען א צווייטן קנעכט אונ'
 אים האט ער פאר קריגן פון זיין קריגה.
 וויא קאן דאס זיין אז דער האר נאל אים
 צוריק געבן. אזוי נעמען דא יידן זיין
 האבן דער צעריקט וייער האט פיל מאל
 אונ' ער איז גינאקן אוף זיין שטאק אין
 פעם אונ' האט ביא זיין צוא גינאקען דא
 לאנד מיט דער שטיב וואס ער האט זיין
 גינאקען. אונ' האט דאס אונעק גינאקען צוא
 ישישאל' אונ' זיין האט ער פאר קריגן
 אין אנאנדער. קריגה וויא קאן דאס זיין
 אז ער זאל וויא צוריק וייער קעקן אזוי
 נאכן צוא אונ' דא מינין הרשעים. האבן
 מיר וויא צוא געטפען איר נאנט אז מיר
 הייסן ביא השי"ת קנעכט עם איז אבער
 גיט אזוי מיר הייסן השי"ת זון וויא
 עם שטייט בני בכורי ישראל אונ' אזון
 וויא ער זאל מורד זיין אין זיין פאטער אונ'
 וויא דער פאטער זאל אים ארום מראבן אז
 ער בעט נאר פעם אביסל איבער דעם
 פאטער אזוי האט זיין דער פאטער רחמנות
 אונ' וויא זון אזוי וויא עם איז ארום
 גינאקען

שמשך גם טוב ומעלת גדול לדורות (ב) **אדני** שמעיה בקולי. הלוא אחי
לזה אמר דוד אני אבך מן הדין כהיות
שלא ילא ממני שום דע ולי כלה לבך הארץ כבודך ולכן שמע בקולי הילא ממני
שגם נמשך ממני טוב לדורות. עוד ידוע אף כאן בארץ נכריה: תהיינה אוזניך

קשובות לקול
תחנוני. אף כי מפני
חבלי הגלות אין דעתי
ללוה ואין לי יכול לכון
בתפילתי אעפ"כ תקבל
תפילתי אף שהוא קול
בלא מונח הלז:

(ג) **אם עונות**
תשמריה.

מפני ג' טעמים אחי
לריך לשמוע בקולי א'
אם את עונותי תשמר
ולא תמחול לי לא יושלם

השם ויהי יה בלבד. ב' **אדני** מי יעמוד.
גם את אדנות שהוא תואר שאתה ארון
לעולם מי יעמוד כי מפני אריכות הגלות
יחלש

קל א שיר המעלות
במעמקים קראתיך יי:

ב אדני שמעיה בקולי
תהיינה אוזניך קשובות
לקול תחנוני:

ג אם עונות תשמריה
אדני מי יעמוד:

כי

שדוד היה אורח על
שטותיו היה מחדס
ומהאבות וגם הוא מלך
המשיח והאבות ומשה
ויהושע לא ראו לבדך
כדי לחלוק כבוד למלוכה
ולזה אמר אני אבך
מן הדין דלורח מברך
ולי כלה לבך שאני
מלך ומלך שמחל על
כבודו אין כבודו מחול:
(א) **שיר המעלות**
במעמקים.

אף שאני עמוק עמוק בשפל המלכ אעפ"כ אין
אני מבקש למעני רק קראתיך ה' למענך
אני קורא ומבקש שיהיה שמך שלם:

ע"ש פירוש
שבייא איך גיט פאר מיר צוא מציץ זיין
מיה פון מיין פוין נאר קראתיך ה'. פון
דיינעט וועגן טוא איך דיר רופין אז עס
וואל דיין נאמען בשלמות זיין דיין פבור
וואל גיגרוסט ווערין: (ב) **אדני** שמעיה בקולי.
דוא ביסט דאך דער האר פון דער
נאנצער וועלט און דוא נאנצע וועלט איז
פול מיט דיין פבור דערום ואלקטו הערין
אין מיין קול וואס עס גייט ארום פון מיר
אפילו דא אין חוץ לארץ. תהיינה אוזניך
קשובות לקול תחנוני. ואלץ דיינע אויערן
פאר נעמן צוא דעם קול פון מיין גיבעט
הנס. טקמה מיין נידעריקייט איז מיר מיינע
גידאנקען גיט קלאר און פון מיר גייט
נאר ארום א קול אן א פונקע פון הארצין
וואקסטו דאס פארט פאר געמן:

(ג) **אם עונות תשמריה**. צוא ליב דבייא
טעמים דארפסטו צוא הערין אין
מיין קול און צוא העלפין מיר א אז דוא
וועסט היטין מיינע זינד און דוא וועסט
מיר גיט וועלן מוחל זיין וועסט גיט נאנץ
ווערן

גינקמען דוא יידן רעות דורות.
אבער דוד המלך האט גיזאגט אני אבך
איך וועל בענקשן ווייל פון מיר איז גיט
ארום גינקמען קיין שום רעות ולי נאה
לבך און מיר איז שוין צוא בענקשן ווייל
פון מיר איז ארום גינקמען בלויז טובות.
נאה א טעם קאן מען זאגן דאס איז ידוע
אז דוד האט דעם נאמען אורח ווייל זינע
ווארן איז גיווען גינקמען פון ארם און פון
דיא עקטערין גס איז ער א מלך און דיא
עקטערין האבן גיט גיזאלט בענקשן ווייל
זיין האבן אפ גינעבן פבור צום מלך און
זייער פבור האבן זיין מוחל גיווען אבער
א מלך קאן זיין פבור גיט מוחל זיין דערום
האט ער גיזאגט אני אבך איך וועל בענקשן
ווייל איך בין א אורח און א אורח קומט דיא
ברכה. ולי נאה לבך און מיר איז שוין
צוא בענקשן ווייל איך בין א מלך קאן
איך מיין פבור גיט מוחל זיין:

(א) **שיר המעלות** במעמקים. הגם איך ליג
זייער טיף נידעריג פון דעסטוועגן

יחלם האמונה ומחזיקים הכספים ואומרים לעניים נשמיים הנוגע אל החומר חלם
 לית דין ולית דין ולית ארון לעולם : קוֹתָה נִפְשִׁי תִקּוּי הוּא עֲנִיָּה רִחֲמֵנִי
 (ד) **כִּי עִמָּךְ הַסְלִיחָה לְמַעַן תּוֹרָא** . הנוגע אל הנפש : וּלְדַבְּרוּ הוֹחֲלָתִי נִפְשִׁי
 טַעַם הַסְלִיחָה הוּא כִּכְרִי שִׁירָא מְלַפָּה וּמִחַל לְשִׁמּוֹעַ דְּבָרִים יוֹאֲלִים מִפִּי
 הַקֶּבֶד"ה כְּאֶשֶׁר הִיָּה

במתן תורה :

(ו) **נִפְשִׁי לֹאדָנִי**

במשמרים

לבוקר . כמו שאני

רוחם שקודם שחיר

היום יחסך הלילה ביותר

ואז מלפני האיש לחור

בוקר כן חוסך הגלגל

עשה חזק מאוד ולכן

שומרים לבוקר אני

מקוה לאור בוקר של

הישיבה :

כִּי עִמָּךְ הַסְלִיחָה

לְמַעַן תּוֹרָא :

קוֹתָה יִי קוֹתָה נִפְשִׁי

וּלְדַבְּרוּ הוֹחֲלָתִי :

נִפְשִׁי לֹאדָנִי מִשְׁמָרִים

לְבֹקֶר שֹׁמְרִים לְבֹקֶר :

וַיַּחַל יִשְׂרָאֵל אֶל יִי כִּי

עם

מלחמות עוד שלא תשוב לגרש אותי כמקדם : (ז) **יַחַד יִשְׂרָאֵל אֶל ה' .** התקוה לאיש

(ח) **קוֹתָה יִי ה' .** התקוה שיש לי לה' אין

הגוף שלי הוא המקוה ההיא תלך בטה לאור מפני שני טעמים א'

מלך

פירוש ע"ט

ויערך דער שם און עם וועט נאר ווין דער

שם יי . (ב) אדני מי יעמוד . אפילו דער

שם אדנות וואס ער ווייזט אן דא ביקט

דער האר פון דער וועלט ווער וועט אים

אויף שטעלן ווייל איבער דא אריבער הנלות

בערין זיך דא רשעים אויף דער וועלט

און זיי זאגן אז עם איז נאר גיטא גיין

האר צוא דער וועלט :

(ט) **כִּי עִמָּךְ הַסְלִיחָה לְמַעַן תּוֹרָא** . דער

טעם פון סליחה איז פרי מען זאל

מורא האבן צוא זיך זיין . עם איז האר

גיטא א מענטש וואס ער זאל גיט זיך זיין

און אז דא וועט גיט וועלן מוחל זיין וועט

דער מענטש זאגן דעם אייביגן וועלט האב

אין שון פאר זיין לאקאטאן וואס מין

הארץ גלויבט וועל איך האמשי האבן די

וועלט . אבער אז עם איז פאר האנדען

סליחה האט א מענטש מורא צוא זיך זיין

פרי ער זאל האבן דעם אייביגן וועלט דערום

דארפסטו מיר מוחל זיין דא גבירות און

מיר ווידער קערן צוא מין לאנד דאמאלס

מיר ווידער קערן צוא מין לאנד דאמאלס

מיר ווידער קערן צוא מין לאנד דאמאלס

מלך המקוה כי יכול להיות בעת שהבטיח לו היה ראוי לאותה טובה ומלא חן בעיניו חסדו הטוב וכן אנו אומרים בתפלתנו עד אכן אחר זמן סר הנבטת והוא מדרך הטוב ומלך חינו בעיני המבטיח וחזר מהבטחתו .
 ב' מלך המבטיח כי הורד מגדולתו ומגבורתו ואין ביכולת ביד המבטיח שהוא למלא את הבטחתו אם כן לשוא

עם יי החסד והרבה עמו פירות:

והכללה לפניו יתברך ולא תש כמו ח"ו ולכן ראוי לו התקוה והבטחון . עוד ראיתי ביאור על פי משל לאיש אחד שתפסו אותו בבית האסורים בעד חובותיו וילכו ראשי הקהל ויתפשו עמו המוששים שלו לשלם להם החוב במשך עשרה שנים כל שנה עשירית חוב ויתנו חלק ראשון ויעזבו אותו לחפשי ויהי

פירוש ע"מ

צוא א מענטשן קאן איך נים נאמן אז דער האפענונג וועט גוויס קומען צוא ליב צווייא מעשים . (א) קאן זיין דיא מניעה פון דעם דאזיגן וואס ער האפט ווען ער האט אים צוא גינאנט איז ער ווערט גיווען צוא דיא טובה אונ א צייט ארום האט ער זיך אפ גינאן פון דעם גומען וועג אונ ער האט פאר לורן דעם חן בייא דעם צוא נאנער אונ ער וויל אים שון נים טאן דיא טובה וואס ער האט אים צוא גינאנט . (ב) קאן זיין דיא מניעה פון דעם דאזיגן וואס ער האט צו גינאנט ער איז אראפ פון זיין יכולת אונ ער קאן דאס גיט מקנים זיין וואס ער האט צוא גינאנט איז דאך אום ויקט זיין האפענונג פון דעם מענטשן אבער בייא השי"ת איז נישא בידע מניעות (א) די מניעה פון אונזער ווייט ווען מיר נענען נים ווערט צוא דיא טובות וואס השי"ת האט אונז צוא גינאנט אוף דעם נאנט ער פי עם ה' התקדש אלע ישועות וואס ער האט אונז גיטאן אז נאר גיווען מצד התקדש והתקדש מיר נענען צוא וויא גיט ווערט גיווען צוא ליב אונזערע גומע מעשים . אזו וועט אונז השי"ת ווידער טאן נים צוא ליב אונזערע גומע מעשים נאר צוא ליב זיין גרום חסד . אזו וויא

והי לשנה הבאה לא נתנו את חלק השני בגלות הזה זמן ארוך עד כי יתמקרו כל ווקחו אותו שוב לבית האסורים וישבו ויפדוהו בשנה השלישית שוב לא נתנו ויחזירו אותו שוב לבית האסורים ויפועלו ראשי הקהל לבלתי לפדותו עד אשר יקבלו מעות בעד ח והוא יפדה את ישראל מכל המצור ויעברו ימים רבים והוא לא נפדה ויתמה הנחפס וישלח לדרוש סיבת הדבר וישיב לו כי זה הסתמהמות הוא לטובתו כי עתה יעלנו בחכמה לקבץ את כל המגיע להנוסה בפעם אחד ולסלק לו בשלימות ולהולידך לחפשי עולמית שלא תראה עוד השחת. כמשל הזה הוא גלות האחרון עלת ה' היא תקום לעבד חותנו

והוא יפדה את ישראל מכל עונותיו :

ישראל כו' והרבה עמו פדות רל"ל שהרבה ימי משך הפדות הוא מולד חסדו הטוב. כי : (ח) והוא יפדה את ישראל מכל עונותיו. אריכת הגלות יסלק את כל המצור אשר עלינו וזכה בדין כמעטת ילחם חבינו לתשועה עולמית ולשכר הנלחי. זב"א :

פירוש ע"מ

מען אים ויידר גינמן אין תפיסה ביו ויאי האבן גיבראכט דעם חלק געלט האט מען אים ארום גינמן פון דער תפיסה. ויאי עס איז גיקומען דער דריטער יאר האבן ויאי ויידער גיט גיגען דעם חלק געלט האט מען אים ויידער גינמן אין תפיסה. האבן זיך דיא ראשי הקהל באטראכט אז יעצט זאלען ויאי גיט טיילן ארום צו געבן אים פון דער תפיסה ביו וואגען ויאי וועלן צוא זאכן געבן דעם גאנצן חוב אונז ויאי וועלן באצאלן פאר איין מאל ביו גאר דער ווייל איז אונזעק אלעאנע צייט אונז ויאי האבן אים גיט ארום גינמן פון דער תפיסה האט ער פון דער תפיסה גישקט פרעגין ווס דס קאן זיין האבן ויאי אים גינמן פערט אז דאס איז פון זיין טובה וועגן ויאי וועלן אויף קלובן די גאנצע געלט וויפיל עס קומט אונז ויאי וועלן באצאלן פאר איין מאל וועט מען שוין מער דעם פינסטערן גרוב גיט זעהן. אזו שרייבן מיר צוא גאט נפשי לה' משומרים לבוקר כו' מיר זענען דאך שוין פיל מאל אין גלות אונז מיר האבן צוא דיר גיהאפט אונז דוא האסט אונז ארום גינמן אין אקורצע צייט. אונז היינט זענען מיר אין דער פינסטערניש אזו אלעאנע צייט אונז עס קומט גאר גיט דער בוקר. ענטפערט דער רוח הקודש ויחל ישראל כו' והרבה עמו פדות דאס וואס עס גידעקט לאנג דיא צייט פון דעם אוס לייזונג איז דאס חסד פון גאט פון אונזער טובה וועגן בכדי והוא יפדה את ישראל מכל עונותיו. ער זאל שוין אוס לייזן דיא יידן פון אלע זייערע עבירות אונז מיר זאלן שוין ווקה זיין בדין ויאי דיא מענה פון אונזער פאטער יצחק צוא א אייביגע ישועה אונז צוא א אייביגן יסוד בקהלה ביימיט אבן :

תם ונשלם שבת לאל בורא עולם.

אלו שמות האנשים אשר תסכי בידי לקרבה אל מלאכת הדפוס בהזנח ורכושם לקחת משני ספרי זה י' עליהם סתרי יצורים ויצליחם בכל אשר יפכו :

פיעטרקוב

י' משה אהרן דבן ווססמן
הנביר י' נתן הורוויץ חלוי
י' נתן בראדניוויץ
י' שמע' ב"ר חיים נ"י
י' אליעזר ראובן מאלץ
י' הענק ראובנלום בן
ידידי יקותיאל
י' ישעיה זילבערשטיין
י' מאיר צוויינהאפטיג
י' משה דוד דאויטאויץ
י' נתן צוויינהאפטיג
י' יצחק שמינבערג
י' אברהם יצחק פארו
י' דוד נעכציצקע
י' ליובש נעכציצקע
י' אברהם נעכציצקע
י' יוסף נעכציצקע
י' אברהם אליעזר אניץ
י' משה זילבער בערג
י' משה שמואל לעווקאויץ
י' יצחק קאיוואויץ
י' יצחק ליב שיינעמ
י' יצחק גאלדבערג
י' יהודה גאלדשטיין
י' אברהם פנחס רובינשטיין
י' צבי הירש אייזנשטיין
י' אברהם פוקס
י' יוסף ב"ר יחזקאל חלוי
י' שלמה צינהאכער
י' אהרן ליב שווארץ
י' יהודה ליב
י' פנחס גאלדבערג
י' דוד בער ווארלך
י' דוד יוסף אייזנבערג
י' דוד ליבערטאן
י' יוסף ווייס
י' צבי הירש ווייס
י' יעקב שילפונגעל
י' נתן רווענש
י' צבי ראובנשטיין
י' צבי הירש העפסער
י' אברהם דויבאלפאטוויץ
י' שמואל יעזערסאטוויץ
י' פייסל רישערבאנר
י' חניך הענק שעפס
י' שמואל אלחנן לעווקאויץ
י' ישראל לעווקאויץ
י' מייזל דעסר
י' יעקב מאיר לימחאק
י' שמע' פרישער
י' שלמה זלמן מאכענאטק
י' אייזיק מייזערסאטוויץ
י' אורי חיים יורקאויטש
י' צבי דוד ברגער
י' פסח קעניגסניץ
י' וואלף באטם
י' נתן באטם
י' עמיאל זעלקאויץ
י' העניך גוסקנד
י' מרדכי איצקאויץ
י' ישראל הורוויץ
י' בצלאל עשוואנער
י' נפתלי גארטוויטש
י' אברהם משה קערש
י' מרדכי מערקאויץ
י' משה לייזערסאטוויץ
י' יעקב מאיר ברגשאן

י' ישעיה פנעזצוויץ
החבור פנחס בילעוויטש
החבור יעקב שפירא
החבור ישראל שטאלעוויץ
החבור עזראל נאטשטאט
סמאציוע הרשה
י' ישראל גאלדאך
י' אברהם דוב טענעבוים
י' אליעזר יאקובאויץ
י' אליעזר יואל לאטמאן
י' ר"ש זנוויל ב"ר סקורצקע
י' שמעון זילבערבערג
י' יהודה פנחס גאטעלינסקי
מאמאטוב
י' שלמה זלמן הכהן
י' משה כהן גאלדבערג
י' שלמה ווייס
י' אליעזר יאקובאויץ
י' אפרים פישל ואלפאטוויץ
י' וואלף מענדל גרויס
י' ישראל אברהם רויזנבערג
י' אברהם גאלד
י' אהרן אליעזר דרייווין
י' משה בונם ברודינער
י' שמחה שווארץ
י' אלי אפרים פערלא
י' יעקב וויערלהאס
י' זאב וואלף ארינגאך
י' נבא דבאמ"ד
י' ישראל יעקב ווייס
י' משה קעניגהיים
י' אלסר אהרן ווארצמאן
י' אלי קאנעל
י' יעקב וויינברג
י' משה יהודא רייכמאן
י' חיים וויינרייך
י' נתן צערנאטוויץ
י' יוסף יונגער
י' יצחק קרוע מלאדו
י' אגאטשניקסניץ נבא דר"ח
י' יורשע קלייבערג
י' דוד קענעם
י' שמואל אהרן פיוזצקי
י' דוב כעריש ראוינבלום
י' אלימלך סאטעלסאן
י' משה אהרן סערוואטער
י' יהודא קרפמאן
י' שמחה דוב גלאס
י' וואלף גדלי' פוקס
י' אליעזר פראץ
י' אהרן ואלפאטוויץ
י' זקן ראובן ווייסמאן
י' פסח שפייעוואק
י' אברהם שמעון ברייטשטיין
י' יצחק פנחס שמע' **ב**
י' מרדכי מנחם אפאטוויץ
י' צבי הירש שעפס
י' יעקב יוסף אטמאן
י' צבי יעקב גאלדבערג
י' ירחמיאל בוגאטוויץ
י' שרגא פייבל וורבלעוויץ
י' מענדל גראס
י' שלמה חיים שפינגולמאן
י' חיים דעסער
י' אריה ליב ויידמאן
י' יהודא ליב ואלפאטוויץ
י' אליעזר יאקובאויץ

י' גיטן דוד באגאטאטוויץ
י' משה פרץ ואלפאטוויץ
י' יונה איזער
י' יעקב אליעזר ווייסמאן
י' יעקב ביזאלסקי
י' צבי דן וויינראט
י' נפתלי ווילדער
י' יצחק וואלף העללער
י' פנחס וואסענבערג
י' יעקב פאלק
י' נתן דואניץ
י' ישראל משה שווארץ
י' משה יוסף כאנע
י' אברהם לאטמאן
י' אנשיל מענדלאוויטש
י' אפרים גליקסמאן
י' משה יצחק קלייווא
י' אברהם קרשטיין
י' שלמה פראש
י' הענק מאיר בירענשפאק
י' דוב בער גאלדשטיין
י' משה שטיינמאן
י' חנניא גאלדמאן
י' ישראל צירקאטוויץ
י' ישעי' יתורא קארין
י' ישראל בארענשטיין
י' אברהם גאלדבערג
י' חיים נאכטענאטוויץ
י' נתן יהודה ראנאט
י' שלמה זלמן לייזערסאטוויץ
י' ישעי' רובין
י' מרדכי יהודה אייזנבערג
י' משה דוד מילשטיין
י' יהודא פליכטאטוויץ
י' יהודא ליב נאכטאטוויץ
י' יצחק ראובנבלום
י' אברהם ישראל יאקובאויץ
י' אברהם בארינשטיין
י' יצחק ווערנאטוויץ
י' יצחק יעקב מייזערסאטוויץ
י' חיים גרונמאן
י' שלמה יצחק שעפס
י' יצחק יעקב בארלינגער
י' אברהם יצחק בייסעל
י' הבחיר משה ליב דואניץ
י' החבור ישראל ליב באלבין
י' חב' יצחק יעקב ראוינבלאס
י' חב' יהודא גאטשניקסניץ
י' חב' קאפלי ציטערמאן
י' אברהם גראנאט
י' חב' משה מארקאויץ
י' חב' משה פאנעל
י' חב' עזראל שאפמאן
י' חיים מאיר יאקובאויץ
בערוין
י' ארי' דוד פערילמוטער
י' אברהם צבי פערילמוטער
י' דוד קאפמאן
י' יעקב בורשטיין
י' דוד צבי ש"ב
י' יעקב פרוימאן
י' אברהם יצחק קאשערש
י' אליעזר דימאנס
י' מרדכי באטעס
י' צבי גאטליב
י' אברהם צבי ויראטוויץ
י' אברהם מרדכי ימאן
י' יהודא ליב פארענצטוויץ

י' יעקב אהרן באדאווע
י' אברהם קראן
י' דוב בערלי שטיימאן
י' שמחה בונם קאטוויץ
י' מרדכי מענדל וויינש
י' יהודה צבי פטער
י' משה דוד חסיד
י' ליובכ"ץ גאמאלינסקי
י' אהרן וואלמאן
י' מאיר אייזנבערג
י' אברהם יוסף פונט
י' אברהם שמעון קראנגראד
י' משה דוב שווארץ
י' בנימין גאנשעוויטש
י' יעקב מעליטאן
י' צבי אברהם גליקסמאן
י' חנוך ראוינשטאל
י' יעקב קאפלי גלדמאן
י' נתן אפערלעוויץ
י' עמיאל ווינער
י' פנחס יאקאבאויץ
י' דימל גרונמאן
י' דוב שווארצפליץ
י' יעקב יוסף שווארץ
י' עמיאל יצחק גרונמאן
י' צבי הירש פיגין זאמן
י' אשר גרונמאן
י' דוב מייזערסאטוויץ
י' חיים ישראל פישער
י' ליב סטאלינסקי
י' ליב מענדל האמער
י' ישעי' ליפאטוויץ
י' ירחמיאל פושינסקי
י' יוסף גאטליב
י' וואלף זילבערוואסער
י' ישראל דוד פלאווינסקי
י' פסח גרונמאן
י' מאיר ימא
י' יוסף יצחק גרונמאן
י' אבא פישמאן
י' אביגדור לעוו
י' צבי הארין
י' מיכאל גאטליב
י' חיים גאטליב
י' יוסף גערש
י' זאב ראובן
י' יוסף גרונמאן
י' יעקב יוסף גאלדמאן
י' משה בנימין גאטליב
י' שלמה שווארץ
י' צבי ראשקין
י' עמיאל פראטק
י' בצלאל פוקס
י' זאב ראובן
י' אברהם האזער
י' חושעיא גערשט
י' יצחק מייזנסקי
י' חיים יחזקאל מייזערסאטוויץ
י' דוד ווישליצקע
י' מרדכי מיליווויטש
י' דוד ישראל קערש
י' יוסף האזער
י' יצחק ראובן
י' אהרן יצחק פוקס
י' פישל בער קעסליין
י' חיים שלמה קעסל
י' סניי בלאנקעס
י' ישר בער
י' משה

סַקְעָרְעוּוּיִן
 /' שְׁכַח מֵאִיר הַכֶּחֶן
 /' שְׁמוּאֵל אִשֶּׁר הַכֶּחֶן
 /' יִשְׁעִי מִנְחָם סָלָל
 /' מִשָּׁה לִּפְשִׁיָן
 /' שְׁמוּאֵל יוֹדֵעַ
 /' נִחֲמָן בֶּר' זָבֹב וְלִי
 /' מִשָּׁה שְׁעוּאִין
 /' נָתַן דָּוִד בֶּר' אֶפְרַיִם נָ"י
 /' עֶזְרָא בֶר' מִשָּׁה יִצְחָק נָ"י
 /' בַּעֲרִישׁ בֶּר' יִרְמְיָהוּ
 /' יִשְׂרָאֵל יַעֲקֹב דַּמְכֶבֶר
 /' מַעֲנֵדִיל גַּעֲלֵאוּוּיִן
 /' יִשְׂרָאֵל חִירֶשׁ קֶרֶן
 /' בַּצָּלָל מִשָּׁה
 /' מִתְחִיל יִתְחַדָּא קָאם
 /' הַבְּחִיר דָּוִד לַעֲרִינְטָאָל
 /' חַבְרָךְ אַהֲרֹן שְׁאָקֶשֶׁשׁ
אֶפְסִישְׁנֵעַ
 /' חֲמִישׁ טַרְשֶׁמְאָוּוּסְקִי
 /' אִשֶּׁר בַּקְסֶר
 /' יַעֲקֹב מֵאִיר וִילְבִירֶנֶג
 /' יִצְחָק וִילְבִירֶנֶג
 /' יִתְחַדָּא אֱלִיעֶזֶר שְׁמִירָא
 /' רַפָּאֵל חֶרֶץ וְיִישָׁנְטָאָק
דְּעוּוּיִצָּא
 /' דָּוִב בַּעַר רִישְׁטֶרֶסְקִי
 /' יוֹסֵף גִּרְנִישְׁטָאָן
 /' יוֹסֵף נֶחֱמִי' נְכִימִת'ס
 /' זְכַרְיָה דְּרֹאֹבֶנְבֶּרֶג
מֵאֲנִל עֲנִיצָא
 /' אֱלִיעֶזֶר שׁו"ב
 /' חֲמִישׁ מִרְדְּכִי פֶרְעוֹוִעַר
 /' יוֹסֵף צְבִי וִילְבִירֶנֶג
 /' יוֹסֵף בְּרִיחַ אַפְסִישְׁנֵעַ
 /' יוֹסֵף פֶּרִיִדְעֶרֶנֶג
 /' שְׁמוּאֵל אַפְסִישְׁנֵעַ
 /' יַעֲקֹב פֶּרִיִדְעֶרֶנֶג
סִלְעוּ
 /' יַעֲקֹב שׁו"ב
 /' לִיב נֶאֱלִדְמִין
 /' שְׁמוּאֵל חַלְאָסְקִי
 /' יַעֲקֹב וְהַלְקֶוּוּיִן
 /' מֵאִיר מֵאֲרֶקְאוּוּיִן
 /' חֲמִישׁ צְבִי אַרְקֶוּוּיִן
 /' וְהַלְקֶוּ נֶאֱמִשְׁטֶמְאָן
 /' אֶבְרָהָם דָּוִד חַלְאָסְקִי
מֵאֲרֶשְׁטִין
 /' אֶפְרַיִם פִּישִׁיל בַּאֲרִינְשְׁטִין
 /' צְבִי יִתְחַדָּא בַּאֲרִינְשְׁטִין
 /' מִתְחִיל רַאבְמָאָנְדֵל
 /' יוֹסֵף יִצְחָק דִּישְׁמָאָן
 /' יִצְחָק דָּוִב נִישְׁבָּרֵג
 /' פִּישִׁיל נִישְׁבָּרֵג
 /' יַעֲקֹב יִצְחָק חֶרֶץ־קֶרֶן
 /' מֵאִיר יִתְחַדָּא צִימְטֶרֶסְקִי
 /' יַעֲקֹב נָתַן בִּישְׁטֶר
 /' מִשָּׁה דַּאֲנִיצֶגֶר
 /' יִשְׂרָאֵל יִצְחָק אִינְשִׁין
 /' נֶאֱדִיל מִיִּשְׁטֶר
 /' שְׁלֹמֹה זֶלְמָן שׁוֹנֵדֶג
 /' פִּנְחָס לַעֲשִׂי
 /' חַבְרָךְ רַאבִּין וְרַאבֵּל
 /' רַאבִּין מִרְדְּכִי גֶרְטֶלֶר
 /' בַּעֲנֵדִיל דַּאֲבִירִישְׁטִין
 /' מִרְדְּכִי מִנְחָם דִּישְׁטֶל
 /' צְבִי רַאבִּין שְׁעִינְטָאָם
 /' מִרְדְּכִי קַאטְשֶׁמְאָוּוּסְקִי
 /' חֶב'

/' יוֹסֵף דְּרֹוּעֶנְפֶּרֶאבֶס
 /' חֲמִישׁ לִיב אִינְקֶסְטֶר
 /' יַעֲקֹב רַאבִּין
 /' שְׁמִעוֹן לִיבֶשְׁטֶלֶר
 /' יַעֲקֹב פֶּרִיִדְעֶרֶג צֶלְאָדוֹ
 /' יִשְׁעִי אַפְסִישְׁנֵעַ
 /' חֲמִישׁ שְׁוִיעֶזֶר
 /' חֲמִישׁ בַּעֲרִישׁ שְׁפֶנְצִיל
 /' גְּבַאי בִּדְתַּת חֲסִידִים
 /' יִצְחָק בְּרִיחַ
 /' יוֹסֵף גֶּרְטֶלֶר
 /' חֲמִישׁ לֶאֱנָדָא
 /' יִתְחַדָּא קֶלִינְטָאָן
 /' מִשָּׁה גִרְנִירִין
 /' אֶבְרָהָם יוֹדִיל יַאקֹב־אִוּוּיִן
 /' שְׁמוּאֵל קַאטְשֶׁמְאָוּוּסְקִי
 /' דָּוִב אֶבְרָהָם
 /' בַּעֲרִיל פֶּרִדְמָן מִיִּזְעֶפֶאָק
 /' יִתְחַדָּא לִיב מִלְמוֹעֲמֶאחַל
 /' אֶלְמֶר פֶּרִדְרִיךְ
 /' מִשָּׁה שְׁמוּאֵל בִּירְיֶה־הַלֵּךְ
 /' זֶסְמָאָן לִיב מַעֲלֶזֶר
 /' נָתַן פֶּרִדְרִיךְ
 /' חֶנְדִּיק רַעֲכִין
 /' יוֹדִיל גִּישְׁטֶרֶמָאָן
 /' יִצְחָק יַעֲקֹב גַּלְעֶזֶר
 /' מִשָּׁה בַּעֲרֶקְאוּוּיִן
 /' אַחֲלָן גִּלְיָצֶר מִיִּזְעֶפֶאָק
 /' מִרְדְּכִי צְבִי יִישְׁטֶנֶר
 /' שְׁלֹמֹה צְבִי בַּעֲרֶקְאוּוּיִן
 /' פִּיבִישׁ גַּלְעֶזֶר
 /' מִרְדְּכִי גִפְסִיל
 /' אֱלִיעֶזֶר פֶּרִיִדְעֶרֶג
 /' צְבִי חִירֶשׁ רַעֲכִין
 /' דָּוִד שְׁלֹמֹה שׁו"ב
 /' לִיב רַעֲכִין
 /' יִשְׁכָּר בַּעַר מַעֲלֶזֶר
 /' רַאבִּין לַעֲוִישׁ גְּבַאי
 /' פִּנְחָס גִּרִין
 /' מִשָּׁה אֶבְרָהָם
 /' חֶב' אֶלִי' וְיִישְׁטֶלֶר גִּרְנִישְׁטֶעַ
 /' מִשָּׁה יוֹסֵף שְׁפֶנְצֶלֶמָאָן
 /' מַעֲנֵדִיל אֶנְקֶר
 /' שְׁלֹמֹה דָּוִד מִ"צ
 /' דְּק"ק סַרְעוֹשְׁטִין
 /' אֶבְרָהָם לִיבֶשְׁטֶרֶסְקִי
 /' יַעֲקֹב יוֹסֵף פִּישְׁטָאָן
 /' יִצְחָק דִּישְׁטֶרֶבָּנְדֶג
 /' מִרְדְּכִי חֶרֶץ
 /' דָּוִד בֶּרְנָרְטֶס
 /' יוֹסֵף שׁו"ב מִגַּלְטֶאֲהֵעַ
 /' דָּוִד גִּרְנִישְׁטֶעַ
מֵאֲרֶדְרֹוֹב
 /' שְׁלֹמֹה לִיבֶשְׁטֶלֶסְקִי
 /' יִצְחָק לִיבֶשְׁטֶלֶסְקִי
 /' יִצְחָק צְבִי אַפְסִישְׁנֵעַ
 /' מִשָּׁה יוֹסֵף גֶּרְטֶלֶר שׁו"ב
 /' אֶבְרָהָם מִשָּׁה פִּישְׁטֶר
 /' מַעֲנֵדִיל קֶלִינְטָאָן
 /' נָתַן גִּסֶּע זִידֶלֶר
 /' יִצְחָק מֵאִיר קֶרֶאָקֶר
 /' מִרְדְּכִי גִפְסִיל וְיִישְׁטֶנֶר
 /' גִּרְנִישׁ יוֹסֵף לִיבֶשְׁטֶלֶסְקִי
 /' מִשָּׁה יַעֲקֹב שׁוֹרֶף
 /' יַעֲקֹב זִידֶלֶר
 /' יַעֲקֹב פֶּרִדְלֶר
 /' זְכַרְיָה נֶאֱלִדְפֶּלֶר
 /' מִשָּׁה יוֹסֵף אִינְרִיא
 /' חַבְרָךְ מִבִּיר אִינְרִיא

/' יַעֲקֹב שְׁפִירָא
 /' בַּעֲרִיל אֶפְסִישְׁנֵעַ
 /' אַבָּא שְׁוִיעֶזֶר
 /' קַאפִּיל גִּישְׁטֶנֶג
 /' לִיבֶשְׁטֶלֶסְקִי מִיִּזְעֶפֶאָק
 /' אֱלִיעֶזֶר שְׁמוּאֵל גִּרְאֶר
 /' זֶסְמָאָן אֶבְרָהָם
 /' אֶבְרָהָם יוֹסֵף רַאבִּין־לֵס
 /' יַעֲקֹב זָאָס
 /' שְׁלֹמֹה אֶלְמֶךְ לַעֲוִיצֶע
 /' יוֹסֵף פֶּרִדְעֶנֶג
 /' חֲמִישׁ לִיב פִּישְׁטֶל
 /' אֶבְרָהָם קַרְנֶפֶלֶר
 /' זֶלְמָן יַאקֹב־אִוּוּיִן
 /' יַעֲקֹב פֶּרִיחַ
 /' מִבִּיר צְבִי בִישְׁטֶנֶג
 /' חֲמִישׁ יַאקֹב־אִסְקִי
 /' אִשֶּׁר אֶנְשִׁיל שְׁוִיעֶזֶר פִּיק
 /' אַהֲרֹן אִירִישׁ הַאטְמֶרֶסֶשׁ
 /' אִשֶּׁר פֶּרִדְרִיךְ
 /' חֲמִישׁ נֶאֱלִדְעֶנֶג
 /' גִּרְנִישׁ יַאקֹב־אִוּוּיִן
 /' שְׁלֹמֹה בֶּרְנָרְטֶס
 /' דְּלֹאֵת יִצְחָק מִינְג גְּבַאי
 /' אֱלִיעֶזֶר לִיב מַעֲלֶזֶק
 /' יוֹסֵף וְהַלְקֶוּיִן
 /' מִשָּׁה יַאקֹב לֶאֱנָדָא
 /' יַעֲקֹב גִּישְׁטָאָן
 /' שְׁלֹמֹה זֶלְמָן וְעֶקְסִילֶמָאָן
 /' הֶלֶל נַח סֶאֱלִינְק
 /' אֶבְרָהָם נֶאֱלִדְעֶנֶג
 /' מִשָּׁה מֵאִיר זָאָס
 /' מִרְדְּכִי דָּוִב נֶאֱמֶן
 /' מִשָּׁה נָתַן שְׁוִיעֶזֶר
 /' שְׁפֶנְצֶלֶק וְיִישְׁטֶנֶג
 /' אַבָּא קֶרֶדֶג
 /' אֱלִיעֶזֶר פִּנְחָס קֶרֶדֶלֶר
 /' שְׁלֹמֹה אִירִיא הַאטְמָאָן
 /' יוֹסֵף שְׁוִיעֶזֶר
מֵאֲנִיִּין
 /' חֲמִישׁ שְׁלֹמֹה הֶלֶי
 /' עֲנִיִּאל־הַכֶּחֶן דְּרֹוּעֶנְפֶּרֶאבֶס
 /' מִשָּׁה הֶלֶי פֶּאטָאָק
 /' יִתְחַדָּא לִיבֶשְׁטֶלֶר
 /' יִשְׂרָאֵל וְח' קִינָא
 /' שְׁרָגָא פִּישִׁיל קַאטְשֶׁמְאָוּוּסְקִי
 /' אֶבְרָהָם קַטְשֶׁמְאָוּוּסְקִי
 /' מִרְדְּכִי יוֹסֵף גִּישְׁטָאָן
 /' רַפָּאֵל רֹוֶבֶשְׁטֶן
 /' שְׁלֹמֹה חֲמִישׁ אֶסְקִין
 /' שְׁמוּאֵל שְׁפִילֶר
 /' דָּוִד פִּישִׁילֶסְקִי
 /' יַעֲקֹב מִיִּשְׁטֶלֶס
 /' מִשָּׁה יַעֲקֹב בַּלְדֶּשְׁטִין
 /' מֵאִיר עֶרְבֶגֶר
 /' יִתְחַדָּא לִיב שְׁעֶרֶע
דַּאֲבִירֶאָוּעַ
 /' גְּבַאי דְּהַחֶרֶת קִינָא סַפִּירִים
 /' דְּקַאֲלֶאנִיעַ רַעֲעִי
 /' יִשְׂרָאֵל יַעֲקֹב קֶלִינְטָאָן
 /' פִּישִׁיל נֶאֱמִשְׁטֶרֶמָאָן
 /' נֶחֱמָן גִּישְׁטָאָן
 /' חֲמִישׁ דִּישְׁטֶרֶג וְיִישְׁטֶנֶג
 /' חֶב' דָּוִד יִשְׁכָּר יִנְאֶזְסִין
 /' יַעֲקֹב שְׁלֹמֹה פִּישְׁטֶל
 /' יִשְׂרָאֵל יִצְחָק שְׁלֹפֶק
 /' נַח גִּישְׁטָאָן
 /' דָּוִד בַּעַר לִיבֶדֶן

/' יוֹסֵף הַעֲלֶפְנָטָס
 /' מִשָּׁה צְבִי הַאטְמֶרֶסֶשׁ
 /' יִתְחַדָּא פֶּאטְשֶׁמְאָוּוּסְקִי
 /' יִצְחָק מִרְדְּכִי לִישְׁטֶנֶג
 /' בְּרִיחַ לִיבֶשׁ קֶרֶאָמָאָן
 /' מֵאִיר דָּוִד שׁו"ב רַבְחָמִי
 /' שְׁמוּאֵל יַעֲקֹב דֶּרְעֶנֶג
 /' מִרְדְּכִי הַאטְמֶרֶסֶשׁ
 /' יִצְחָק מֵאִיר וְעֶקְסֶלֶר
 /' חֶנְדִּיל רַאבִּין־שְׁטִין
 /' חֶנְדִּיל וְעֶקְסֶלֶר
 /' נֶפְתָּלִי הַאֲנֹק
 /' אַהֲרֹן יַאבְלָאֲסֶקֶע
 /' רַאבִּין מֵאִיר וְעֶקְסֶלֶר
 /' מִשָּׁה הַאטְמֶרֶסֶשׁ
 /' יוֹסֵף סִיטֶק
 /' בְּרִיחַ יוֹסֵף יַאקֹב־אִוּוּיִן
 /' יִצְחָק מֵאִיר לֶאֱנָדָא
 /' יִשְׁעִי הַאטְמֶרֶסֶשׁ
 /' מִרְדְּכִי לִיב הַאטְמֶרֶסֶשׁ
 /' יוֹרֵ הַאטְמֶרֶסֶשׁ
 /' נֶפְתָּלִי מֵאִיר
 /' פִּנְחָס דַּאֲבִירֶשְׁטִין
 /' חַבְרָךְ אֶבְרָהָם יוֹסֵף שְׁוִיעֶזֶר
בַּעֲנִין
 /' נֶחֱמָאָל וְעֶקְסֶלֶר
 /' נֶחֱמָאָל לַעֲוִיצֶע
 /' אֱלִיעֶזֶר קַאטְשֶׁמְאָוּוּסְקִי
 /' שְׁלֹמֹה הַאטְמֶל
 /' יִתְחַדָּא קֶרֶלֶאָנְדֶג
 /' שְׁפֶנְצֶלֶק יִתְחַדָּא שְׁפֶנְצֶעַ
 /' פִּנְחָס פִּישְׁטֶר
 /' שְׁמוּאֵל פֶּאטְשֶׁמְאָוּוּסְקִי
 /' מִשָּׁה יַעֲקֹב דֶּרְעֶנֶג
 /' שְׁרָגָא פִּישִׁיל הַאטְמֶרֶסֶשׁ
 /' יִצְחָק פִּישְׁטֶר
 /' מִרְדְּכִי חֲמִישׁ קַאטְשֶׁמְאָוּוּסְקִי
 /' אֶבְרָהָם יִצְחָק וְיִישְׁטֶנֶג
 /' זָאָב יִשְׂרָאֵל דֶּרְעֶנֶג
 /' נֶחֱמִי הַאטְמֶל
 /' זָאָב וְהַלְקֶוּ פֶּרֶנְגִין
 /' פִּישִׁיל שְׁוִיעֶזֶר
 /' יוֹסֵף קַרְנֶפֶלֶר
 /' אֶנְשִׁיל לִיבֶשְׁטֶרֶסֶשׁ
 /' מִיִּשְׁטֶלֶס יוֹסֵף מֶאֱנֶעֶל
 /' צְבִי דָּוִד גִּישְׁטָאָן
 /' צְבִי חִירֶשׁ מֶאֱנֶעֶל
 /' שְׁלֹמֹה קַרְנֶפֶלֶר
 /' יוֹסֵף צֶאֱלֶבֶר
 /' אֶבְרָהָם יִתְחַדָּא פֶּרִיחָאָן
 /' מֵאִיר לִיבֶדֶנֶג
 /' יַעֲקֹב וְהַאטְמֶרֶסֶשׁ
 /' לִיבֶשׁ וְעֶקְסֶלֶר
 /' יַעֲקֹב מִיִּשְׁטֶלֶס
 /' אֶבְרָהָם דָּוִד הֶרְדֶּלֶי
 /' יִקְוִיִּיל רַאבִּין־שְׁטִין
 /' חֶב' פִּנְחָס קַאטְשֶׁמְאָוּוּסְקִי
 /' יַעֲקֹב יִצְחָק חֶנְדִּיל
 /' נֶפְתָּלִי צְבִי וְהַאטְמֶרֶסֶשׁ
 /' מֵאִיר פִּישִׁיל רִישְׁטֶקֶע
 /' מִשָּׁה רַאם
 /' אִיִּין פֶּרֶנְגִין
 /' אֶבְרָהָם פֶּקֶרֶאָרְטֶק
 /' יַעֲקֹב נָתַן מִיִּשְׁטֶר
 /' יִשְׁעִי רַאבִּין־שְׁטִין
 /' יוֹסֵף אִירִישׁ
 /' צְבִי מִרְדְּכִי גֶרְטֶלֶר
 /' לִיב פִּינְקֶס
 /' אִירִיא יוֹדֶקְאוּוּיִן
 /' שְׁמִעוֹן חֶפְקֶלֶאֲוּוּיִן

